Srbija posle epidemije

DRŽAVA I MAFIJA

Intervju: Danica Popović

OVDE POSTOJI SAMO PREDSEDNIK

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

VREME

broj 1532

14. maj 2020.

U VAŠEM GRADU:

IZBORI 2020.

VUČIĆEV CIRKUS CORONA

Još uvek je **u prodaji NOVA KNJIGA DRAGANA TODOROVIĆA!**

Koja bi bila "učena" oznaka osobenog Todorovićevog žanra? Nepobitno je da se radi o reporterskoj prozi, ali toliko fovističkog kolorita i uvrnute smehovne inspiracije da bi joj se mogla dodeliti nova poetička i možda enciklopedijska odrednica – satirički podrealizam.

Igor Perišić

Todorović piše u ime svih "običnih" ljudi koji ne prihvaćaju kompromis kada su istina, lični integritet i poštenje u pitanju. Poslije njegovih reportaža, režimski ili bilo čiji propagandisti mogu samo da ukrste prste na potiljku i tupo zure u točku na zidu.

Filip Švarm

"Kilometar od 800 metara" se može kupiti ~~u prostorijama redakcije (700 RSD)~~, pouzećem (900 RSD) ili putem interneta (15,75 EUR).

Detalji oko načina uplate na str. 45

VREME
BROJ 1532
14. maj 2020.

04 Izbori 2020:
Vučićev cirkus korona

07 Stranački život i smrt:
Skok sa Brankovog mosta

09 Mediji u doba kampanje:
Laž, udvorištvo i linč

10 Politika apsurda:
Igre gladi na srpski način

12 Dveri i Boško Obradović:
Tvrd igrač na naprednjačkom terenu

15 Nuspojave:
Bilans koronskog termidora

16 Srbija posle korone:
Država i mafija

19 In memoriam: Trivo Inđić

20 **Sindikalne aktivnosti i posledice: Požar u Surčinu**

22 Intervju:
Danica Popović

25 "Mera optimizma" po građaninu:
Helikopter u brišućem letu

28 Lični stav: Solidarnost nije ista za sve

30 Intervju:
Maja Vukadinović

32 TV Manijak: Tito, medijska ikona

33 **Rusija: Dan pobede u doba pandemije**

KULTURA

36 **Film: *Istina* i *Proxima***

38 Roman: Pitomi detektivi u priči bez rupe

39 In memoriam: Aleksandar Davić

40 Rekapitulacije: Lori Anderson, Big Science

MOZAIK

43 Navigator:
Privatnost u državnom vlasništvu

44 Bliske veze:
Kum nezavisnog filma

46 Vreme uživanja: Seniori

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

Ko čeka rezultate istrage tužilaštva za izazivanje požara na kući Dejana Pavlovića, predsednika sindikata Sloga zaposlenih u MO i VS, sigurno će se načekati – tužilaštvo bi pre toga moralo da se izjasni o raznim prijavama koje su ranijih godina protiv Vulina i njegovih kompanjona podnošene, sa dokazima

DAVOR LUKAČ

Foto: AP

Slaveći na praznom Crvenom trgu 75. godišnjicu pobede nad nacističkom Nemačkom, Rusija se 9. maja suočavala sa epidemijom, padom cene nafte, rastućom rusofobijom i revizijom istorije

MILAN MILOŠEVIĆ

Dva vrlo dobra filmska ostvarenja ipak stižu do tačke zajedničkog sadržatelja; to je svakako ta podvojenost, taj prikaz višekrakih identiteta, od čega se ne može tek tako uteći

ZORAN JANKOVIĆ

Na naslovnoj strani: **Protest članova SNS-a ispred Skupštine Srbije**
Fotografija: **Andrija Vukelić /Tanjug**

VUČIĆEV CIR

Nije ovde reč ni o kakvim opštinskim ćatama ili službenicima iz javnih preduzeća koji su, pod pretnjom otkazom, dobili odštampane tabele za evidenciju kapilarnih glasova. Za ovaj režim, to je skoro pa demokratska procedura u poređenju s poslovima Kristijana Golubovića, Zvonka Veselinovića, Milana Radojičića... Ovde je reč o kriminalcima, huliganima i ekstremistima koji za režim u Srbiji rade sve što treba, od batinanja studenata, premlaćivanja, zastrašivanja i hapšenja novinara i političkih neistomišljenika, paljenja baklji na krovovima zgrada, paljenja kuća, do "prikupljanja ekipe za glasanje". To je okvir u kojem se, pored pandemije virusa korona i performansa ispred Skupštine Srbije, nastavlja predizborna kampanja za izbore koji treba da budu održani 21. juna. Ništa od, do juče propagiranih – socijalne distance i zabrane okupljanja.

Znači, korona parti

KUS KORONA

REŽIMSKO PODIZANJE TENZIJA: Pristalice i obezbeđenje ispred skupštine
Foto: Aleksandar Barda /FoNet

Kako se to zove kad Kristijan Golubović, koji je pre neki dan izašao iz zatvora, na televiziji s nacionalnom frekvencijom objasni da "već okuplja" dvadeset do trideset hiljada svojih "fanova", između 18 i 25 godina da "glasaju" za SNS i Aleksandra Vučića? Kako se to zove kada osuđenik koji je odslužio osmogodišnju kaznu za šverc heroina mobiliše nekoliko desetina ljudi za potrebe jednog režima, jednog čoveka na vlasti? Dalje, kako se to zove kada u vreme policijskog časa postoje oni kojima je dozvoljeno da pale baklje na krovovima zgrada kao na tribinama stadiona? Kako se zove kad se organizuju hajke na političke protivnike, hapse i zastrašuju novinari i neistomišljenici i huškaju građani jedni na druge organizovanjem mitinga pred Skupštinom Srbije pet dana pošto je ukinut policijski čas? Kako se to zove kada predsedniku sindikata u Vojsci Srbije Dejanu Pavloviću izgori kuća u požaru pošto mu je zaprećeno da prekine da daje intervjue o stanju u vojsci i kritikuje rukovodioce koji su ugrožavali zdravlje vojnika tokom pandemije? A sve prilično ukazuje na podmetnut požar, rukopis kao onaj iz Grocke, kada je novinaru Milanu Jovanoviću zapaljena kuća zbog tekstova koje je pisao. Šta je to sve? Uterivanje straha, pretnja, izazivanje uličnih sukoba, poigravanje građanskim ratom?

PARAVOJNE FORMACIJE

Kako se zove ono kad predsednik Srbije, tada Tomislav Nikolić, amnestira skoro 3000 osuđenika, a javnost se pita za koje kontrausluge kriminalaca je to urađeno? Po tom Zakonu o amnestiji iz 2012, najviše osuđenika je izašlo prve godine naprednjačke vlasti, a poslednji osuđenici izašli su iz zatvora prošle godine. Istina, možda nisu svi tako popularni kao Golubović ali neku "ekipu" svako od tih skoro tri hiljade može da "okupi", svejedno da li je reč o prikupljanju kapilarnih glasova ili drugim uličnim radnjama i radnjama s tribina koje su u ovoj zemlji zavladale s dolaskom SNS-a na vlast. Informacije o ceni amnestije i kontrauslugama kriminalaca, kao i vezama kriminalaca s državnim vrhom do javnosti ponekad procure. Kao kad, recimo, Zoran Babić, v.d. direktora Koridora osvane na snimku porodične proslave Novopazarca Halila Emrovića, koga MUP dovodi u vezu s

»

PO SVAKU CENU NA IZBORE: Balša Božović (pored Zorana Lutovca); Sergej Trifunović
Fotografije: Marija Đoković /FoNet; Zoran Žestić /Tanjug

krijumčarenjem heroina. Ili, u slučajevima kad "padne" neko jako važan. Kada je, recimo, ubijen Aleksandar Stanković zvani Sale Mutavi, vođa navijača "Partizana" i, takođe, osuđeni narko diler, koji je nekoliko godina izbegavao robiju, verovatno zahvaljujući svojim bliskim vezama s ljudima iz samog vrha MUP-a, o čemu su posle njegove pogibije izveštavali mediji. Sedam meseci kasnije, u batinanju novinara i građana na dan zakletve Aleksandra Vučića proslavio se Borko Aranitović, član ekipe Saleta Mutavog. I tako redom. Sve to skupa izgleda kao da se bez pevanja i pucanja ovaj Vučićev komad neće završiti.

Nije ovde reč ni o kakvim opštinskim ćatama ili službenicima iz javnih preduzeća koji su, pod pretnjom otkazom, dobili odštampane tabele za evidenciju kapilarnih glasova. To je skoro pa demokratska procedura u poređenju s poslovima Kristijana Golubovića, Zvonka Veselinovića, Milana Radojičića... Ovde je reč o kriminalcima, huliganima i ekstremistima koji za režim u Srbiji rade sve što treba, od batinanja studenata, premlaćivanja i zastrašivanja novinara, političara, paljenja baklji na krovovima zgrada, paljenja kuća, do "prikupljanja ekipe za glasanje".

To je okvir u kojem, pored pandemije virusa korona i performansa ispred Skupštine Srbije, s četiri štrajkača glađu od kojih je potom ostalo dva (Boško Obradović i Aleksandar Martinović), pa jedan (Boško Obradović) i dva skupa ljudi ispred Skupštine koje je razdvajala žandarmerija da se ne pobiju – treba da se održe izbori 21. juna. Ništa od, do juče propagiranih – socijalne distance, zabrane okupljanja, rukavica, maski. Predizborni korona parti krenuo je ispred Skupštine, kad su pristalice naprednjaka dobile naređenje da "podrže" Aleksandra Martinovića dok štrajkuje glađu jer "čeka" Tužilaštvo da reaguje zbog fizičkog napada Boška Obradovića na Marijana Rističevića nekoliko dana ranije.

BOJKOT NA STAKLENIM NOGAMA

Ideja bojkota parlamentarnih izbora se, pred korona parti izazovom, pokazala dosta fragilnom i nesigurnom. Iscepkala se i razduvala u salonskim tumačenjima "aktivnog" i "pasivnog" bojkota i ponovnim preispitivanjima ko je sada "prava" a ko "lažna" opozicija. Ona, "prava opozicija" koja se oko ideje bojkota okupila pre pandemije virusa korona u Srbiji, pre vanrednog stanja i skoro dvomesečne funkcionerske kampanje koju je imao Aleksandar Vučić za vreme zatvaranja Srbije, počela je da se osipa i prelazi u tabor sa tzv. lažnom opozicijom koja je odlučila da na izbore izađe još pre korone.

Sergej Trifunović je, tako, odlučio da Pokret slobodnih građana odustane od bojkota i uđe u predizbornu trku. Kako "Vreme" nezvanično saznaje, i Bošku Obradoviću su se slične misli vrzmale po glavi ali je, navodno, ućutkan u Pokretu "Dveri". Štrajk glađu i izjave o "aktivnom bojkotu" i kako je on lično bio za jedinstvo opozicije "ili svi u bojkot, ili svi na izbore" koriste mu, kažu poznavaoci prilika, da popravi poljuljanu poziciju među najradikalnijim dverjanima. On je inače štrajk glađu otpočeo kao "podršku" narodnom poslaniku Miladinu Ševarliću, koji je prvi počeo da štrajkuje glađu zbog "izdaje Kosova i Metohije" i prvi odustao od štrajka jer su mu Obradović i Martinović "preuzeli šou". Zanimljivo je da predsednik "Dveri", koji godinu i kusur dana zagovara bojkot izbora i odbija svaki dijalog s vlašću, danas štrajkuje glađu tražeći dijalog s vlašću i odlaganje izbora. S druge strane, naime, priča se da su Obradović i Trifunović bili "probni baloni" ne bi li se izmerio puls viđenijih bojkotaša, ali je i sama pomisao na mogući prevrat dočekana "na nož" tako da se od toga vrlo brzo odustalo. Stranka slobode i pravde, sudeći makar po izjavama Dragana Đilasa i Borka Stefanovića ostala je pri stavu da izbori, sada pre svega zbog pandemije, moraju biti odloženi, a da se "lažni izbori" od 21. juna mogu samo bojkotovati. Takav je stav, čini se, lakše odbraniti: posle neustavno uvedenog vanrednog stanja, ponašanja A. Vučića i SNS-a sve vreme trajanja korona krize, koja prema tvrdnjama epidemiologa nikako nije završena, funkcionerske Vučićeve dvomesečne kampanje, razloga za bojkot ima više nego pre. Pri istoj odluci ostala je i Narodna stranka Vuka Jeremića.

Boris Tadić, predsednik SDS-a, tvrdi da je pandemijom kovid-19 i odlukom PSG da izađe na izbore nastala "nova realnost" koje još svi nisu ni svesni. Zato je on predložio rešenje koje bi moglo da "pomiri" celu opoziciju, a to je "Lista za bojkot". To je, zapravo, Tadićev predlog da se formira "Lista za bojkot" pod kojom bi cela opozicija izašla na izbore, a posle izbora, značila bi "nastavak bojkota institucija, jer Vučićeva diktatura zaslužuje takvu vrstu odgovora" (izvor: "Blic"). Slično objašnjenje kada su doneli odluku da prekinu bojkot i izađu na izbore januara ove godine u Srbiji imalo je Udruženje "1 od 5

nastavak na str. 8 »

Skok sa Brankovog mosta

U novom skupštinskom sazivu, kao i u svim prethodnim od 2012, poslanici opozicije imaju samo dve opcije. Prva je da prave izgrede i tako glasačko telo učvrste u uverenju da su isti kao i naprednjaci; druga – da mazohistički trpe poniženje zarad ortačkih lajkova na društvenim mrežama. Trećeg nema – ko je prihvatio da izađe na izbore pod ovakvim uslovima, pristao je i na sve ostalo posle njih

Godinama, pred svake izbore, opozicija istu stvar radi na isti način i uvijek, pošto se izbroje glasovi, ostaje zapanjena istim rezultatom. U najkraćem: ritualno kukanje na izborne uvjete, pa žestoko uzajamno svađanje i spletkarenje, onda iznuđene cenzus koalicije u posljednjem trenutku, potom minimalna ali zato sterilna kampanja u krugu istomišljenika i, na kraju, kmečanje zbog izborne krađe.

Režim se također drži utabanih staza. To je provjerena kombinacija zastrašivanja, totalnog medijskog terora, utjerivanja sigurnih glasova mitom ili prijetnjom, demonizacija i kriminalizacija političkih oponenata, bezočna funkcionarska kampanja, izluđivanje građana umjetnim podizanjem tenzija i, što je najvažnije, zloupotreba svake institucije vezane za izborni proces. Sve ovo i još ponešto drugo Aleksandar Vučić je već obavio tokom vanrednog stanja.

Ovaj krug vječnog vraćanja istog prekinut je samo jednom, proglašavanjem bojkota izbora. Savez za Srbiju i druge stranke "prave" opozicije konačno su odbile učešće u namještenoj, neregularnoj i unaprijed izgubljenoj trci. Vučić se tako prvi put našao u defanzivi. Za njega nije problem da dobije – ako mu treba – i dvotrećinsku većinu, već ostavljanje dojma o normalnim izborima u normalnoj demokratskoj državi. Nije ovdje riječ o legitimitetu – velike sile su ga pragmatično priznavale i mnogo gorim od njega. Radi se, prosto, o uvjerljivosti i političke budućnosti Aleksandra Vučića: ili će održati kakav-takav privid demokracije ili nastaviti da vlada kao opskurni autokrata u zemlji u kojoj se glas građana može čuti samo na ulici.

Predsjednik Srbije je probao sve osim da krizu riješi dijalogom i kompromisom. U tom kontekstu, fingirao je okrugli stol sa neistomišljenicima, spustio cenzus na tri posto, krenuo da sam sebi pravi opoziciju... Međutim, ni sa čim od toga nije bio zadovoljan jer u biti ne mijenja ništa.

A onda je dio srpske opozicije opet odlučio da skokom sa Brankovog mosta provjeri da li sila gravitacije još djeluje: Boris Tadić predlaže da se iziđe na izbore i potom bojkotira Skupština, iako nije jasno zašto bi itko glasao za tu opciju, dio članova Demokratske stranke pokreće puč protiv Zorana Lutovca zarad šake poklonjenih mandata, a Pokret slobodnih građana više nema dileme – bojkot je besmislen pošto su okolnosti promijenjene.

Blagi bože, što li se to desilo za vrijeme vanrednog stanja? Da nisu objave na društvenim mrežama i već zamrlo lupanje u šerpe osokolili Sergeja Trifunovića i ostale? Postoji li nešto što samo oni znaju, ali neće nikom da kažu?

Sam Trifunović priznaje da su uvjeti šest puta gori nego u vrijeme kada je podržao bojkot. Zašto se predomislio? Zato što, kako vele i drugi protivnici bojkota, ima dužnost da zastupa građane iako oni u prethodnim sazivima od toga nisu imali ama baš ništa. To bi se, valjda, trebalo promijeniti pošto je Boško Obradović "iscepao" Marijana Rističevića pa naprednjačkoj većini cvokoću zubi i na pamet joj ne pada da arlauče i vrijeđa, a kamoli da glasa na zvonce Maje Gojković.

Da se ne lažemo: pravi razlog izlaska dijela prave opozicije je isti je kao i one lažne, skrojene po mjeri režima. Naravno, nisu Sergej Trifunović ili Zoran Živković isto što i Čedomir Jovanović, Nenad Čanak i ekipa iz "Srbije 21", ali to, zapravo, više nije važno. I jedni i drugi će uz malo sreće preći cenzus od tri posto, a onda – sreća, radost: eto poslaničkih prinadležnosti za stranački vrh, eto para za prostorije, telefone i, uopće, stranačke aktivnosti. To se zove život od politike, a ne za politiku.

Ipak, da ne brzamo malo? Možda će PSG i ostali steći u Skupštini vidljivost, unijeti novu energiju, zauzeti pobjedničke pozicije za naredne izbore... Prosto, to će biti ono političko jutro koje će promijeniti sve, zar ne?

Stvarnost je brutalna: u novom sazivu, kao i u svim prethodnim od 2012, opozicija ima samo dvije opcije. Prva je da prave izgrede poput onih Obradovićevih i time u širem glasačkom tijelu održavaju uvjerenje da između njih i naprednjaka nema razlike; druga – da javno demonstriraju svoju nemoć mazohistički trpeći poniženja zarad lajkova ortaka i rodbine na društvenim mrežama. Trećeg nema – onaj tko je prihvatio da iziđe na izbore pod ovakvim uvjetima, pristao je i na sve ostalo poslije njih.

Priča se zato svodi na goli kredibilitet. Pod jedan, odustajanje od bojkota bez ikakvog Vučićevog ustupka pokazuje da ih uopće i ne mora davati, ni sada ni ubuduće; dovoljno je samo da stranačkim vrhovima obeća nastavak života od politike. A to – lako se složiti – nije nešto na čemu je moguće steći podršku i povjerenje birača.

Još važnije je ono pod dva. Mada se i najtvrđe pristalice slažu da bojkot nije idealno rješenje i da nosi ogromne rizike, opoziciji omogućava sticanje kredibiliteta i novi početak. Lišena skupštinskih govornica, nema drugog izbora nego da se konačno započne sa ideološkim profiliranjem, mukotrpnim radom na terenu, organizacionim jačanjem, razvojem stranačke demokracije, pridobijanjem birača politikom koja nije reaktivna i *ad hock* kreirana. Mada djeluje kao spisak želja, ovo je jedini mogući put, težak i neizvjestan. Mnogi neće uspjeti da ga pređu, možda ni Dragan Đilas i Vuk Jeremić, ali prije ili kasnije netko hoće, jer politika ne trpi vakuum. A dotle, Vučić može kaubojski podići šešir i podvrisnuti – jihaaa! ¶

FILIP ŠVARM

» miliona". I oni su smatrali da prvo treba uzeti mandate na izborima pa bojkotovati parlament. Sem dr Slobodana Samardžića koji je "najracionalnije reagovao na ovaj predlog", kako reče Boris Tadić, niko među "saborcima iz opozicije" nije bio spreman čak ni da razmisli o njegovom predlogu. Tadić je uveren i da se ideja bojkota raspala, i da je pitanje da li SzS i dalje postoji. Sergej Trifunović pak tvrdi da nije izdao ideju bojkota jer: "Ideje bojkota i nema. Šta je ideja? Bojkot je mrtav." Kako bilo, do 5. juna u ponoć svi koji hoće na izbore mogu da predaju izborne liste.

PONOVO PUČ U DS-u

U Demokratskoj stranci, ništa novo. Sprema se još jedan predizborni puč. I pre pandemije virusa korona bilo je podela i nesuglasica o bojkotu izbora, odnosno izlasku na parlamentarne izbore 2020. godine, a Balša Božović, Radoslav Milojičić Kena i Slobodan Milosavljević spominjani su kao glavni organizatori još jednog u nizu predizbornih prevrata i cepanja u DS-u. Oni bi, kažu u DS-u, oslabljenu i već dugo sve manje značajnu, ali još uvek, makar svojim imenom važnu političku stranku u Srbiji, trebalo da preotmu od Zorana Lutovca i izvedu na izbore. Imaju, navodno, i svog kandidata za predsednika DS-a Branislava Lečića. To je, kažu u DS-u, nekakav plan, važan i Aleksandru Vučiću zbog briselske agende o izborima koju je morao da ispuni, i pre korona krize i vanrednog stanja u Srbiji. Čak i da nije, Aleksandar Vučić je dovoljno puta dosad pokazao da se trudi da uvek i sve u vezi sa svojim političkim protivnicima – satre do kraja. Kao što na buku šerpi i lonaca odgovara bakljama na krovovima i razglasom, na štrajk glađu – kontraštrajkom i okupljanjem 5000 ljudi, tako i ideju bojkota pokušava da razbije do kraja, a DS je dobra pokazna vežba za to.

Novi udar na više puta cepanu Demokratsku stranku, događa se upravo ovih dana. Naime, odlučeno je da sednica Glavnog odbora DS-a koja je trebalo da bude održana 14. marta pa je otkazana zbog korona krize u zemlji, bude 31. maja. Ali, na mejlove članova Glavnog odbora stiglo je pozivajuće pismo, i to s mejl adrese raspuštenog beogradskog odbora stranke, da se sednica Glavnog odbora održi u nedelju 17. maja, u Sava centru. Ko je tu imao para da plati Sava centar, đavo će ga znati. Trojica spomenutih članova DS-a, Božović, Milojičić i Milosavljević pokrenuli su inicijativu da sednica GO bude održana ranije, dakle, 17. maja, iako je sednica već zakazana za 31. maj. Budući da je zbog pandemije i dalje na snazi zabrana okupljanja više od 50 ljudi u zatvorenom prostoru, demokratama je bila potrebna dozvola Ministarstva zdravlja, jer članova Glavnog odbora ima blizu 400. Narodni poslanik Milojičić je uputio dopis Ministarstvu zdravlja 6. maja, i već 11. maja od Zlatibora Lončara dobio odgovor. Navodno, već do ponoći istog dana (11. maja) imali su oko 130 potpisa članova GO a to je trećina, dovoljno za održavanje sednice GO 17. maja.

"Vreme" je imalo uvid u brzi odgovor demokratama koji je potpisao ministar Lončar: DS-u se "uz strogo poštovanje svih mera korišćenja zaštitne opreme" dozvoljava da održe sednicu GO u Sava centru 17. maja, ukoliko je "reč o državnom značaju". Očigledno je učestvovanje demokrata na izborima 21. juna od državnog značaja za Aleksandra Vučića. Dušan Kostadinović, predsednik Izvršnog odbora DS-a, za "Vreme" kaže da je zanimljivo što je pozivajuće pismo članovima Glavnog odbora stiglo sa adrese raspuštenog beogradskog odbora čiji je poverenik Branimir Kuzmanović, bivši predsednik opštine Vračar, koji pritom nije u Beogradu nego u Dubaiju i nema pojma šta se događa: "Pismo nije ni potpisano, stoji samo 'članice i članovi Glavnog odbora'. Taj mejl je krivično delo, neko je zloupotrebio zvanični kanal DS-a. Razgovarao sam sa advokatom stranke da bismo preduzeli sve pravne lekove. Drugo, zanimljiv je tako brz odgovor ministra Lončara. Iskustvo je takvo da poslanici za neka pitanja u redovnim okolnostima čekaju odgovor iz ministarstava po nekoliko meseci. Reč je o pokušaju kriminalnog otimanja DS-a uz asistenciju režima i režimskih medija." Kostadinović kaže da su gotovo identičan slučaj krajem prošle godine imali sa Demokratskom omladinom, gde je jedan deo omladinaca "pod uticajem Balše i Kene" organizovao skup koji su prozvali Skupštinom Demokratske omladine na kojoj su nelegalno izabrali rukovodstvo. "To je recept koji žele i sad da primene. Prema informacijama kojima raspolažemo završili su šta treba i u Ministarstvu za lokalnu samoupravu da se posle te sednice na kojoj bi bio smenjen Lutovac, unese i novo ovlašćeno lice, verovatno Aleksandra Jerkov ili Branislav Lečić kako smo čuli. Mi bismo naravno imali mogućnost da tražimo naše pravo na sudu ali u Vučićevoj Srbiji u predizbornoj kampanji teško da bismo se izborili za njega."

Zoran Lutovac, predsednik DS-a, oglasio se u utorak 12. maja tvitom: "Vučić pokušava da preuzme DS uz pomoć nekolicine svojih ljudi u stranci."

S druge strane, Radoslav Milojičić Kena ne krije da je pučistima cilj smena Zorana Lutovca i kaže da je "nepristojno da se 140 ljudi od kojih su mnogi pretrpeli torturu režima Aleksandra Vučića, optužuje da rade za njega" samo zbog toga što misle da bi "stvari u stranci mogle da funkcionišu bolje", te da se protiv Vučića ne bori "ispijanjem kafe i tvitovanjem" (izvor: Nova.rs).

Ipak, u utorak uveče kada je ovaj broj "Vremena" otišao u štampu, Kostadinović je rekao za naše novine da pučisti nemaju trećinu članova Glavnog odbora koji su potpisali zahtev da se sednica GO održi u nedelju, 17. maja: "Neki su potpisi falsifikovani, a neki drugi pripadaju ljudima koji više nisu članovi DS-a. Podnećemo krivične prijave za to kao i za zloupotrebu naloga sa kog je mejl poslat. Angažovani su naši stranački advokati, jer imamo potvrde ljudi koji su nam kazali da nisu potpisali zahtev iako se njihovi potpisi tu nalaze. Jedan od potpisnika je bivši član DS-a sada u Savezu vojvođanskih Mađara, a ima i potpisnika iz Srbije 21." Ali, priča o DS-u će se sigurno nastaviti, puč pred Vučićeve izbore je godinama unazad nekako omiljena disciplina među demokratama.

Fridom haus svrstao je Srbiju među hibridne režime, a ne demokratije. Evropski mediji izveštavaju da se Aleksandru Vučiću žuri na izbore usred pandemije zbog talasa ekonomskog kraha koji je u svakom slučaju izvesniji od drugog talasa pandemije. Možda se zato žuri i pretendentima na parlamentarne klupe. Kristijan Golubović neće osetiti ekonomsku krizu na jesen. Ulazi u Zadrugu 4. ¶

ZORA DRČELIĆ

Laž, udvorištvo i linč

Predsednik Srbije rekao je da je protiv njega u poslednjih nekoliko godina odštampano 575 miliona stranica. Pre nepuna tri meseca, gostujući na TV Hepi, istakao je da je takođe protiv njega u dnevnicima i nedeljnicima odštampano 27 miliona stranica. Kako je za samo tri meseca taj broj porastao za čitavih 548 miliona

Tokom vanrednog stanja na medijskoj sceni dogodilo se više zanimljivih stvari, a jedna od njih je – kako se čini – preživela i nastavila da se razvija i u "mirnodopskim" uslovima. Običaj koji su ustanovili urednici "Informera" i "Srpskog telegrafa", a koji podrazumeva otvoreni napad na kolege iz profesionalnih medija, nastavili su zaposleni u njihovim redakcijama. Bilo je, naravno, i ranije napada novinara na novinare i medija na medije, ali je s proleća 2020. godine to postalo neizostavni, često i dominantni momenat na svim "važnim" javnim obraćanjima.

MILIONI, AVIONI...: Predsednik Vučić i medijska pažnja
Foto: Dimitrije Nikolić /Tanjug

Važnost ovog dramaturškog detalja možda je najbolje ilustrovati primerom s konferencije za novinare Aleksandra Vučića održane 11. maja, u trenucima dok se pred prozorima Predsedništva bukvalno čekalo da počne građanski rat. Bilo je bezbroj mogućih pitanja: o kršenju mera za borbu protiv pandemije, organizatorima skupa ispred Skupštine, apsurdu u kojem vlast štrajkuje glađu zbog ponašanja opozicije, ljudima koji su se okupili, kontinuiranom kršenju Ustava...

Međutim, pošto su pitanja postavljale samo četiri koleginice iz proređimskih medija, sve je to izgledalo daleko drugačije i u drugom, novinarskom delu, najviše ličilo na onaj postament u londonskom Hajd Parku gde kojekakvi ljudi dobijaju priliku da kažu šta im je na srcu. E, u takvoj atmosferi i u tom duhu postavljeno je ukupno devet pitanja (mada je tu teško odrediti šta je pitanje, a šta komentar). Od tih devet, čak četiri odnosila su se, ni manje ni više nego na – medije. Dakle, dok se na stotinu metara dalje odvijala prava drama, politički sunovrat jedne države i najava kovid kataklizme, predsedniku države postavljena su pitanja koja doslovce navodimo:

1. Ne znam da li ste znali, da li ste upoznati, da je izveštaj Fridom Hausa o Srbiji, koji je veoma negativan o Srbiji, pisao zapravo novinar BIRN-a? Kako iko može da veruje u objektivnost tog izveštaja, kada znamo da ga je pisao neko ko dolazi iz organizacije koja se vrlo proslavila raznim lažnim aferama na račun Srbije?

2. Šest dana je prošlo od kada je organizacija KRIK napala vašu porodicu i sina Danila. Mi smo šest dana čekali da neko od međunarodnih predstavnika, ali i domaćih organizacija, osudi takvu vrstu kampanje na vašu porodicu. Međutim, do dana današnjeg to niko nije učinio, ni Tanja Fajon, ni Bilčik, ni niko drugi. S druge strane, bili su veoma promptni i veoma brzo reagovali kada je Dragan Đilas plasirao lažnu vest da je navodno napadnuta njegova porodica.

3. Ponovo ste dobili karikaturu u "Danasu" na kojoj ste predstavljeni kao Hitler, portal Direktno je falsifikovao vašu izjavu od 5. maja prošle godine, pa da li ste možda vi ili neko iz vašeg kabineta imali priliku da obavestite Tanju Fajon o stepenu slobode medija na čiji račun pristižu kritike s te strane?

4. Na koji način komentarišete to što na kvazi zabavnim emisijama stranih plaćeničkih televizija pod plaštom veštačkog humora vode neprestanu kampanju protiv vas, a sada i protiv vaše porodice?

Ovaj put, nećemo se baviti pitanjem šta tačno znači "lažna afera na račun Srbije", kako je to tačno KRIK "napao" punoletnog mladića i šta je tačno trebalo da uradi kada je naišao na dokaze njegovog druženja s ljudima iz kriminalnih klanova, šta znači "stepen slobode medija na čiji račun pristižu kritike s te strane" (s koje strane, na čiji račun?), šta je "veštački humor" i, najvažnije od svega – koji je to mehanizam koji osobu ko je u nekom trenutku svog života odlučio da bude novinar dovede u situaciju da ovako govori o svojim kolegama.

Pošto čak ni tradicionalno maštoviti predsednik nije bio preterano inspirisan, i njegove je odgovore suvišno navoditi. Međutim, u čitavoj halabuci, izveštačima je tu promakao jedan zanimljiv detalj: objašnjavajući kako sve to što ga pitaju pokazuje stepen slobode medija (?!), rekao je i da je "neko računao da je 575 miliona stranica protiv mene odštampano u poslednjih nekoliko godina".

Pre nepuna tri meseca, gostujući na TV Hepi, predsednik je istakao da su njegovi suparnici "potrošili 27 miliona stranica u dnevnicima i nedeljnicima" protiv njega.

Zbog toga, evo ideje za pitanja na sledećoj konferenciji: Kako je moguće da za tri meseca broj stranica protiv njega poraste za čitavih 548 miliona stranica? Ko je računao? Kako je računao? Zašto je računao? Koliko je vremena to računanje trajalo? Hoće li biti napravljena arhiva tih pola milijarde stranica?

Ta pitanja, na primer, zanimaju ovaj "tajkunsko mafijaški" medij. ¶

TAMARA SKROZZA

IGRE GLADI NA

U ponedeljak uveče se na stepenište i na plato ispred Narodne skupštine izlio sav apsurd Srbije. Jedna scena izvučena iz konteksta događanja proteklih nekoliko dana živopisno simbolizuje šta se u Srbiji odigravalo proteklih godina i dočarava šta će se događati u narednom periodu: podele i sukobi

Ponedeljak uveče. Na skupštinskom stepeništu sa leve strane, gledano iz pravca Pionirskog parka, narodni poslanik Srpskog pokreta "Dveri" Boško Obradović stoji u stavu mirno sa srpskom zastavom, nepomičan, sam, crven u licu, zagledan negde u daljinu preko glava brojnih novinara, fotoreportera i kamermana i kao da ne čuje gromoglasne povike: "Boško fašisto!"; na stepenicama sa desne strane na stolicama sede narodni poslanici Srpske napredne stranke Aleksandar Martinović i Sandra Božić okruženi brojnim esenesovskim kolegama koji ih bodre. Narodni poslanici na skupštinskim stepenicama iz različitih razloga u tom trenutku već drugi dan štrajkuju glađu.

Podno stepenica sa desne strane nekoliko hiljada pristalica SNS-a se dere: "Boško fašisto!", "Aco Srbine!", "Martine Srbine!", "Sandra mi te volimo!", i kao sastavni deo enesesovskog navijačkog repertoara – "Đilase lopove!"; na levoj strani stoji nekoliko desetina nadglasanih poborника Boška Obradovića koji grleno viču: "Vučiću pederu!"; kordon žandarmerije razdvaja zavađene grupe i pravi tampon zonu. Stiče se utisak da se odigrava neko takmičenje na domaćem terenu SNS-a u čijem grotlu su se obrele najodanije Boškove pristalice. Slična atmosfera sa sličnim odnosom snaga nadvija čitavu Srbiju. Slika u netrpeljivost gurnutog, podeljenog srpskog društva ispred Narodne skupštine pod lupom.

U tom trenutku idejni tvorac najnovijeg poslaničkog štrajkovanja glađu obučen u srpsko seljačko ruho, sa belom košuljom na kojoj su izvezeni crveni i roza cvetovi, nezavisni poslanik Miladin Ševarlić, koji je samo hteo da se na dnevni red skupštinskog zasedanja stavi debata o Kosovu i Metohiji, već je bio napustio stepenišnu scenu gladovanja. Pošteno je priznao da je odustao jer su mu rivali u štrajkovanju glađu preoteli medijsku pažnju.

PROSVETLJENJE BOŠKA OBRADOVIĆ

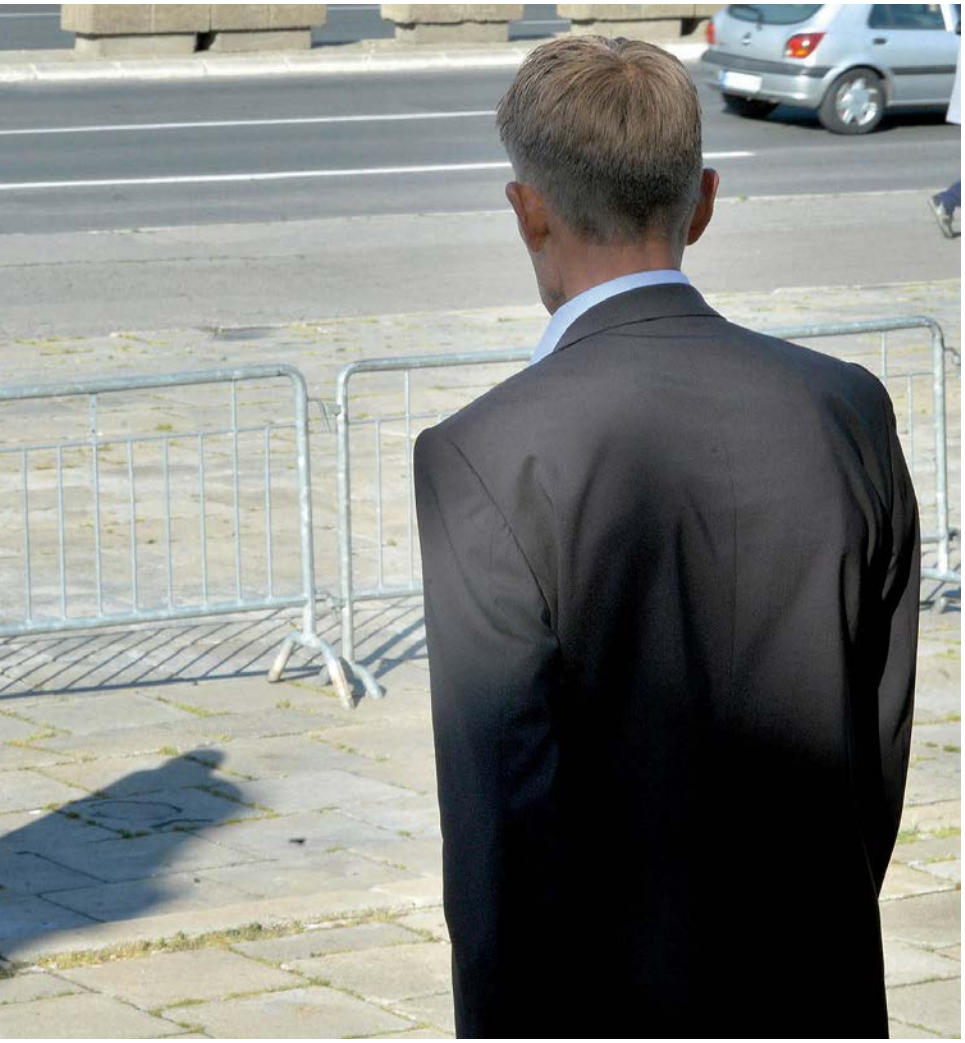
Na skupštinskom stepeništu Boško Obradović odaje utisak čoveka koji ima neku misiju. Ponaša se pomalo skrušeno, kao bogobojažljiv čovek u raljama nepravedne državne sile koji se, ubeđen da je u pravu, u svom očaju iz nemoći rešio na ekstremne mere i ličnu žrtvu zbog svih drugih zlostavljanih i potčinjenih ljudi. Izložen rafalima uvreda esenesovskog hora, na mahove posve sam na skupštinskom stepeništu, nije usamljen jer je, kako sam kaže, bog uvek prisutan.

Pre nego što je okrenuo i drugi obraz, Boško Obradović je prvo pištaljkom prekinuo skupštinsko zasedanje i bio iznet iz sale, zatim je sa pristalicama presreo i izvređao poslanike i ministre SNS-a na ulazu u Skupštinu, pri čemu je stradao sako narodnoseljačkog poslanika Marjana Ristićevića. Pod neizgovorenim sloganom "Stop pocepanim sakoima" vrhuška SNS-a, srodni analitičari i ljudi zaposleni u medijima su na Pinku izlagali da je Rističeviću "puštena krv", da mu je "mučki razbijena glava" prilikom "fašističkog divljanja Boška Obradovića i njegovih kriminalaca", koje, naravno, "plaća Dragan Đilas".

Boško Obradović kao da se nakon incidenta sa Rističevićem trgao zbog jedva kontrolisanog izliva besa čoveka isprovociranog bahatošću svevlašća jedne partije, koja kontroliše veliku većinu medija, kao da se prepao svesti o tome dokle bi jedan deo gnevnih, sputanih ljudi, pa i on sam, mogao da bude spreman da ide, svestan i da nadmoćna naprednjačka vlast svakako neće bežati od nasilja kao da je doživeo prosvetljenje: videvši kako poslanik Ševarlić mirno sedi na stepenicama i štrajkuje glađu rešio se da svoju napadačku bojkotašku pobunu zameni nenasilnim protestom i ličnom žrtvom. Obelodanio je da neće unositi hranu u sebe dok se ne odlože "nedemokratski i protivustavni izbori" zakazani za 21. juni, koji pride u vreme pandemije predstavljaju rizik po zdravlje ljudi.

Boško Obradović želi da se njegov gest shvati ne kao ultimatum, već kao u poslednji čas hrišćanski ispružena ruka, podstrek za razgovor, kako Srbija pod vlašću Aleksandra Vučića ne bi dalje sr-

SRPSKI NAČIN

ODMERAVANJE:
B. Obradović i A. Martinović
Foto: Rade Prelić/ Tanjug

ljala u podele u sukobe. Izazvao je samo izravni kontranapad SNS-a.

KONTRANAPAD SNS-A

Za razliku od ličnog čina Boška Obradovića kome je prosto nešto sinulo pa je seo na stepenice i otpočeo štrajk glađu, Aleksandar Martinović i Sandra Božić deluju kao ljudi na partijskom zadatku. Oni su od republičkog tužilaštva "koje je pod kontrolom Dragan Đilasa" tražili da pokrene postupak protiv Boška Obradovića zbog napada na Marjana Ristićevića i "bez namere da vrše pritisak na tužilaštvo" stupili u štrajk glađu dok tužilaštvo ne učini kako se od njega u SNS-u očekuje.

Odmah je uključena logistička i propagandistička mašinerija SNS-a. Na televizijama sa nacionalnom frekvencijom i u esenesovskim tabloidima Obradović se predstavlja kao nasilnički fašistički prevarant na platnom spisku lopova Dragana Đilasa, koji hoće da skrene pažnju sa svog ljotićevskog napada na narodne poslanike i ministre, kao folirant koji krišom jede u Skupštini dok se na stepenicama predstavlja kao mučenik, te da su za njih, za lidere Saveza za Srbiju, milioni Dragana Đilasa važniji od života ljudi koje Obradović vija po skupštinskom stepeništu. Martinović i Božićeva su glorifikovani kao hrabri ljudi, kao mučenici rešeni da se po cenu sopstvenog zdravlja odupru svemoćnom Draganu Đilasu, koji je u rat protiv pristojne Srbije poslao fašistu Boška Obradovića. Sve već viđeno.

U ponedeljak oko osam uveče Aleksandar Vučić se kao spasitelj preko televizije obraća pristalicama SNS-a ispred skupštine, sa čijim dolaskom SNS dakako nema nikakve veze. Ukratko, rekao im je da ih mnogo voli, ali da odu kućama, a Martinoviću i, kako smo saznali, samohranoj majci dvoje dece Sandri Božić poručio da prekinu štrajk glađu. Gotovo istovremeno Martinović i Božićeva se spuštaju niz stepenice dočekani ovacijama svojih navijača. Štrajkački tandem SNS-a im kaže da idu kućama i oni se kao po komandi razilaze.

Martinović saopštava da će njegova hrabra saborkinja prekinuti štrajk glađu, ali da se uprkos apelu njegovog predsednika on još uvek premišlja. U ušima mu još uvek odzvanjaju ovacije "Martine Srbine!" koje je konačno dočekao. Istovremeno Vučić na televizijama hvali Martinovića kao "najobrazovanijeg" poslanika i deli sa narodom da će biti muke privoleti ga da se dalje ne izgladnjava.

U utorak MUP tužilaštvu podnosi krivičnu prijavu protiv Obradovića kojom se tereti za krivično delo nasilničko ponašanje, u tužilaštvu se preduzimaju dokazne radnje protiv Boška Obradovića i trećih lica, pa je Martinović neokaljanog obraza mogao da ode na ručak.

Boško Obradović je tako ostao sam na stepeništu spreman da gura dalje i pokušava da skreće pažnju domaće i strane javnosti na jednovlašće u Srbiji koje teži ka jednoumlju. U utorak posle podne mu se u štrajku glađu priključio i partijski drug Ivan Kostić.

TESKOBA U GRUDIMA

I lideri Saveza za Srbiju i šef Pokreta slobodnih građana Sergej Trifunović pružili su podršku Bošku Obradoviću i bratski se izljubili sa njim. Ma koliko iritirajući bili njegovi desničarski stavovi i ispadi, protivljenje gej paradi i sejanje straha od migranata, sa njim ih povezuje osećanje teskobe u grudima u zemlji bezakonja i apsurda koju kontroliše Aleksandar »

Vučić sa malim brojem najužih saradnika i spremnost da se hvataju u koštac sa partijskom državom. I onima koji mu svašta ideološki zameraju, Bošku priznaju borbenost i spremnost da se hvata za gušu sa daleko nadmoćnijim protivnikom, dok sami od sebe odumiru građanski protesti i stišavaju se šerpe i lonci i pištaljke, jer sami sebi ne mogu biti svrha.

Mada esenesovskog prvoborca u štrajkovanju glađu, ali i žeđu, Tomislava Nikolića u SNS-u koga je osnovao i odveo do neslućenih visina ovih dana dok se veličalo kratkotrajno mučeništvo Aleksandra Martinovića niko nije smeo da spomene, Vučić se svakako dobro seća kako su se onomad u proleće 2011. podsmevali Tomi koji je zahtevao raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora, da bi Toma u maju 2012. pobedio favorizovanog Borisa Tadića na predsedničkim izborima. Dragan Đilas je u metodologiji vlasti SNS-a zauzeo mesto zaboravljenog Miroslava Mišković, mesto zlog, moćnog tajkuna kome niko ništa ne sme i ne može, a koga je Vučić uhapsio i na tome izgradio svoju neprikosnovenu vlast. Ali u nepredvidivom, često impulsivnom Bošku Obradoviću, koji ga ugrožava zdesna i koji ne preza od sukoba ili štrajka glađu vidi pravu opasnost ukoliko bude morao da popusti Zapadu i ne ispreča se više zaokruživanju nezavisnosti Kosova. Sukob u društvu je doteran do tačke kada jedna iskra može da izazove fizički obračun manjih ili većih razmera.

Usred uzbuđenja usled štrajkova glađu kao da su svi zaboravili na pandemiju virusa korona. Iako su "radi sprečavanja širenja zarazne bolesti kovid-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 zabranjena javna okupljanja na celoj teritoriji Republike Srbije na javnim mestima na otvorenom prostoru – kada se istovremeno okuplja više od 50 lica", ispred Skupštine se u ponedeljak, prema rečima Aleksandra Vučića, okupilo 5790 pristalica SNS-a. Tiskali su jedni uz druge, većina nije nosila zaštitne maske, klicali su, vikali i drali se lansirajući sa svakim samoglasnikom kapljice izlučevina iz svojih usni duplji u vazduh. Uprkos važećoj naredbi o zabrani javnih okupljanja policija nije intervenisala, lica koja su kršila važeću naredbu i ugrožavala javno zdravlje nisu privedena, već ispraćena kućama izlivima ljubavi predsednika Vučića. ¶

ANDREJ IVANJI

Tvrd igrač na naprednjačkom terenu

Docent na Fakultetu političkih nauka u Beogradu Dušan Spasojević kaže za "Vreme" da su Dveri dobile i na vidljivosti jer usled pogoršanja stanja u demokratiji i usled radikalizacije protesta dolazi do situacija u kojima se Boško Obradović i Dveri odlično snalaze: "To se najbolje vidi ako ih poredimo sa Narodnom partijom Vuka Jeremića ili sa demokratama, koji su skoro potpuno nevidljivi u akcijama Saveza. Boško Obradović ih je uvlačio u neke konflikte za koje oni nisu bili spremni. Recimo, to je najbolje pokazao upad u RTS. On se u takvim situacijama snalazi kao riba u vodi, a ostali lideri su stegnuti i zbunjeni"

Nikada, bar ne do kraja, nećemo uspeti da razumemo razloge što su partije okupljene oko Saveza za Srbiju, a koje se uglavnom nalaze blizu centra i većma su proevropske, u svoje društvo primile Srpski pokret Dveri, koji je po svom programu i delovanju antievropska, ultradesničarska stranka. Neki kažu da je pakt sa Dverima napravljen iz veoma pragmatičnih razloga: s obzirom na to da na vlasti imamo bahate nasilnike koji su i te kako povezani sa kriminalnim miljeom, opoziciji je bila potrebna neka vrsta protivteže – u vidu žestokih momaka sa nacionalnim sertifikatom koji će biti neka vrsta političkog telohranitelja, a to je pogotovo važno na lokalu, gde se naprednjačka bahatost najbolje vidi i gde se opozicioni aktivisti na dnevnom nivou obeshrabruju da se bave politikom. Oni podsećaju i da je DOS svojevremeno, pred rušenje Miloševića, morao da pravi razne dilove sa "neformalnim centrima moći", uključujući i fizičku.

Dveri u SzS-u proizvele su kratak spoj na političkoj sceni Srbije, a građanima je, i pored velikog truda, uglavnom nemoguće objasniti da nije u pitanju izborna i programska koalicija već savez koji treba da sruši nedemokratski, autoritarni i "raspamećujući" režim Aleksandra Vučića i organizuje nove, slobodne izbore. Zahvaljujući agresivnom aktivizmu i nespornom političko-teatarskom talentu, šef Dveri Boško Obradović se praktično nametnuo kao lider SzS-a, a ovaj politički pakt u javnosti je dobio oreol desničarskog saveza koji pokušava Vučića da pretekne zdesna, a to je – lako se složiti – nemoguća misija. Ko pokuša da jednog iskusnog desničara na vlasti, koji u svojoj službi ima desne ekstremiste raznih boja, pokuša da prestigne sa desne strane, završiće u jarku.

Možda su partije iz SzS-a verovale da će kroz saradnju sa njima Obradović otupeti svoju ultradesničarsku oštricu, i to se, istina, u određenoj meri i desilo (zbog čega su iz Dveri otpale ličnosti poput Srđana Noga), ali svakako to nije bilo dovoljno. Iluzorno je očekivati da SzS podrže ljudi izrazite građanske orijentacije ako njen najvidljiviji lider skoro na dnevnom nivou produkuje ozbiljne incidente, poput onog rasističkog ispada sa čašama vode, poput otvorenog osporavanja crnogorske državnosti i drugih somnanbulnih tvitova, poput raznih nasilnih ispada, poput sastanaka sa ultradesničarskim partijama na Zapadu i promocije raznih teorija zavere, i tako dalje, i tako dalje. Pogotovo je iluzorno ako su reakcije drugih partija iz SzS-a na te ispade

AKCIJA PRED SKUPŠTINOM: B. Obradović u raspravi sa ministrom Lončarom

Foto: Marija Petrović /Tanjug

veoma blede i neuverljive. Čak i potpuno politički polupismen čovek zna da Vučićev pad umnogome zavisi od podrške "stranog faktora", koji u svim banana-državama ima odlučujući faktor, a blesavo je i pomisliti da bi Zapad mogao da kao alternativu Vučiću prepozna SzS sa Boškom Obradovićem kao istaknutim liderom. Podsećamo da čak ni osamnaestoglavi DOS u svojim redovima nije imao ultradesničarske partije.

Ako je sa Dverima SzS nešto i dobio – kao recimo žestinu i prodornost, potvrdu da nisu "izdajnici", možda koji potencijalni glas sa tog krajnje desnog spektra – nesumnjivo je, sa druge strane, svojim političkim protivnicima "turio" oružje u ruke, pogotovo onim građanskim i levim partijama i intelektualcima koji se nalaze u Vučićevoj piramidi korupcije i klijentizma i koji će Savez optuživati da je ultranacionalistički, putinovski projekat. Sa druge strane, može se primetiti da kod određenog dela građanske antivučićevske javnosti Boško Obradović izaziva blagu simpatiju, jer se žestoko suprotstavlja naprednjačkom beščašću. No ipak, vreme će pokazati da li je Obradovićev aktivizam odista oslabio Vučićevu poziciju ili ju je pak samo ojačao.

OD CIVILNOG DRUŠTVA DO POPULISTIČKE PARTIJE

Docent na Fakultetu političkih nauka u Beogradu Dušan Spasojević u razgovoru za "Vreme" podseća da su Dveri proteklih desetak godina prešle put "od nečega što je desno civilno društvo do populističke partije krajnje desnice". On smatra da je ovaj pokret pre svega izrastao na ideji društvenog konzervativizma, patrijarhalnih i porodičnih vrednosti i da se po tome razlikuju od ostalih partija krajnje desnice koje su "prevashodno vođene nacionalnim temama". "I za Dveri je važno pitanje Kosova i pitanje raspada Jugoslavije, ali za druge desničarske stranke, poput radikala, to je temeljno pitanje. I zbog toga se razlikuju", kaže Spasojević.

On ukazuje na to da su Dveri partija koja danas podseća na evropske stranke krajnje desnice i da je, poput njih, prešla put od "potpuno neprihvatljive opcije do ulaska u institucije", kao i da se na tom putu menjala, odnosno da ju je deo ljudi napuštao. "Dveri su unele nešto novo na političku scenu u sadržinskom smislu, raširile su je, polarizovale i koriste ono što je uobičajeno za stranke desnog populizma – provokaciju, prelaze granice prihvatljivog, otvaraju bolne teme... Čak su i tematski bliski evropskim strankama krajnje desnice, jer jedini ili najduže govore o migrantskom pitanju", kaže Spasojević.

Sociološkinja Vesna Pešić u razgovoru za "Vreme" ističe da su Dveri na našoj političkoj sceni otpočetka bile "negativna i mračna pojava", te da su nastale kao neka vrsta "omladine" Srpske pravoslavne crkve i cilj im je bio da "šire najretrogradnije nacionalističke ideje, uključujući ratove i etničko čišćenje za stvaranje srpskih teritorija u susednim državama". "Tu onda spada i negiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini (naravno, i genocida u Srebrenici) i na Kosovu, homofobija, antievropejstvo, veličanje Rusije, raznorazne teorije zavere, kao i slavljenje osuđenih ratnih zločinaca Ratka Mladića i Radovana Karadžića kao 'srpskih heroja'. Osim toga, oni sistematski rade već dugi niz godina na istorijskom revizionizmu Drugog svetskog rata, promovišući najspornije ličnosti i pokrete iz tog perioda", kaže Pešićeva.

Ona ističe da se, uprkos tome što je određeni broj najradikalnijih članova napustio ovaj pokret u proteklom periodu, Dveri nisu "u suštinskom smislu distancirale od vrednosti za koje su se zalagale svih ovih godina, zbog čega je ovaj pokret i dan-danas krajnje vrednosno sporan, naročito za jednu zemlju koja treba da postane član EU", kaže Pešićeva.

Politikolog Duško Radosavljević ističe da su Dveri svojim programom i načinom delovanja dugo godina predstavljale opciju "koja smišljeno igra na raspomamljivanje najnižih strasti u Srba (drugi nisu njihova publika), sve u cilju stvaranja klime za vraćanje na scenu pitanja koja, po nacionalistima, nisu uspešno rešena u devedesetim godinama dvadesetog veka". "Dveri su u ideološkom smislu jedna od najgorih opcija koje bi se u Srbiji mogle ostvariti", kaže Radosavljević u razgovoru za "Vreme". »

PERFORMANS:
M. Gojković sa Rističevićevim sakoom

DA LI SU DVERI NAJVIŠE PROFITIRALE OD SAVEZA ZA SRBIJU

Dušan Spasojević smatra da je od Saveza za Srbiju najviše koristi imala Đilasova Stranka slobode i pravde, koja se nametnula kao partija koja je u stanju da okupi različite opcije i da bude prihvaćena kao prva među jednakima. Po njemu, otuda i Dveri u SzS-u, jer je "bio cilj da se skupi sve što se moglo skupiti u tom trenutku a da ima epititet kredibilne opozicije". "Pored SSP-a, ulaskom u SzS najviše su profitirale Dveri, jer su na neki način normalizovane, pošto je, bez obzira na ideološke razlike, saradnja sa njima postala prihvatljiva drugim strankama", kaže on.

Spasojević ističe da su, pored toga, Dveri dobile i na vidljivosti, jer usled pogoršanja stanja u demokratiji i usled radikalizacije protesta dolazi do situacija u kojima se Boško Obradović i Dveri odlično snalaze. "To se najbolje vidi ako ih poredimo sa Narodnom partijom Vuka Jeremića ili sa demokratama, koji su skoro potpuno nevidljivi u akcijama Saveza. Boško Obradović ih je uvlačio u neke konflikte za koje oni nisu bili spremni. Recimo, to je najbolje pokazao upad u RTS. On se u takvim situacijama snalazi kao riba u vodi, a ostali lideri su stegnuti i zbunjeni", kaže Spasojević.

Duško Radosavljević pak smatra da je "jasno kao dan" da su Dveri najviše profitirale ulaskom u SzS, jer su, između ostalog, Savezu nametnule "čitav niz loših programskih načela". "Osim toga, Dveri su politički amnestirane i politička javnost počela se navikavati na njihovo prisustvo na protestima, šetnjama, tribinama itd. Kako sami ne bi uspeli privući takvu i toliku publiku, svesno su koristili situaciju da iskoče sa svojim parcijalnim stavovima, akcijama i šešeljevskim dosetkama i skečevima, svesno dovodeći građanski deo SzS-a u neprijatne situacije, blamirajući ga i udaljavajući ga od dela sopstvenih simpatizera i birača. Zato su Dveri sticale imidž ljudi koji su energični, imaju kuraži i odlučnosti, koji znaju kako se kačiti sa režimom. A to što nisu timski igrači stavlja se po stranu, jer oni nikada i nisu delili set vrednosti većine partija u SzS-u", kaže Radosavljević.

Vesna Pešić smatra da stranke koje su formirale SzS nikako nisu smele da se odluče za saradnju sa "tako ultradesničarskim pokretom" kakav su Dveri, kao ni sa ljudima "poput gradonačelnika opštine Čajetina Milanom Stamatovićem". Po njoj, neke crvene linije prilikom sklapanja Saveza morale su da postoje, "koliko god se težilo ukrupnjavanju opozicije". "Sa druge strane, ne mislim ni da su Dveri toliko profitirale od SzS-a, jer je velikom delu njihovog biračkog tela saradnja sa strankama poput Demokratske stranke bila krajnje odbojna. Bar isto koliko je i DS-u bilo strano da sarađuju sa Dverima. Glasačima Pokreta Dveri ideološki su daleko bliži ljudi poput, na primer, Vojislava Šešelja nego Zoran Lutovac, Marinika Tepić ili Dragan Đilas", kaže ona. Pešićeva smatra da je SzS potpuno "neprirodna i neodrživa tvorevina" i da će morati veoma brzo da se razmišlja o drugačijim vidovima organizovanja i savezništva kako bi se "konsolidovalo istinsko prodemokratsko biračko telo".

Vesna Pešić, međutim, ne isključuje da su Dveri ipak imale određene benefite od toga što su postale deo SzS-a. "To im je dalo oreol borca za demokratiju i vladavinu prava, što nije baš spojivo sa njihovom profašističkom pričom koju su sve vreme promovisali. Možda su preko SzS-a dobili i na vidljivosti i široj prihvaćenosti. Boško je radio na tome, što se i sad vidi u ovom štrajku glađu, jer je on time samo nastavio da iskače i solira na račun SzS-a. Sada se postavlja pitanje da li je njegovo iskakanje otišlo toliko daleko da je zapravo rasturio SzS", kaže Pešićeva.

(NE)PRIHVATLJIVE METODE BORBE

Neki politički komentatori, doduše ne baš javno, reći će da je, s obzirom na prirodu srpske vlasti, potpuno prihvatljiv način na koji se Dveri i njihov lider Obradović bore protiv režima Aleksandra Vučića, a koji uključuje i nasilne metode. Ljuta trava na ljutu ranu, reći će oni. Dušan Spasojević, međutim, smatra da oblik političke borbe koju promoviše Obradović ne može polučiti dobre rezultate. "Onog momenta kada počnete da se koristite nasilnim metodama, vi dolazite na teren na kojem je režim jači. I to svaki autoritarni režim", kaže Spasojević. On smatra da opozicija u Srbiji treba da kombinuje mehanizme institucionalne borbe sa nenasilnom vaninstitucionalnom, kakvi su građanski protesti i građanska neposlušnost.

Duško Radosavljević takođe smatra da je "dverjanski" način političke borbe opasan i kontraproduktivan, i da Srbija nužno mora da izbegne situaciju "naganjanja po ulicama". "Srbiji je pre potreban Gandi nego Če Gevara. A ako bi tražili nekog revolucionara, onda bi to bio Trocki, a ne Boško Obradović, posebno što je program Dveri istorijski već bio odbačen na ovim prostorima, ima tome već 75 godina. Imati krajnju desnicu u parlamentu veliki je luksuz i za stabilizovane demokratije, a prihvatiti njen obrazac, u ovom slučaju Dveri, može voditi samo do krupnih i nesagledivih posledica", kaže Radosavljević.

Vesna Pešić ističe da ultradesničarskim pokretima odgovaraju "ekstremni vidovi konfrontacija, koji ne isključuju nasilje, te da oni često i zagovaraju takve oblike političke borbe". "To smo mogli da vidimo toliko puta u prošlosti. Zato ne smatram da bi metodi političke borbe pokreta kakav su Dveri trebalo da budu uzor ili inspiracija za progresivne i demokratske orijentisane stranke u borbi protiv autoritarne Vučićeve vlasti. I sam Vučić pripada toj političkoj feli, on pali kuće i baklje po krovovima običnih ljudi, pa mislim da nam još jedan takav nije potreban", zaključuje Pešićeva. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Bilans koronskog termidora

U privatnoj Vučićevoj kneževini od stiropora ili si danonoćno pod ključem, ili ništa, totalna raspašojka. Ipak, te krajnosti ne treba izjednačavati: sloboda je uvek bolja od ropstva, pa čak i kad ta sloboda više liči na puku zanemarenost

Tokom pedesetak dana pandemijskog *lockdowna* znalo mi se dešavati da sanjarim kako se budim i ustanovljavam da je pandemija, sa svim što je prati, bila samo ružan san. Ovih prekrasnih majskih dana i najovlašniji pogled na spoljnu stvarnost deluje kao da mi se san na čudnovat način ostvario: ne da nema tragova pandemijskog karantina, nego kao da nikakve epidemije nikada nije ni bilo. Narod se bije i pljuje po ulicama, recimo pred Skupštinom – pred koju je dobrim delom organizovano doveden krcatim "sendvičarskim" autobusima – kao da ni oni a ni oni koji vladaju i koji su kanda odgovorni za javno zdravlje nikada nisu ni čuli za tzv. socijalnu distancu i ostale mantre iz sanitetsko-potpukovničkog žargona. Jedino još ako ste baš tako jako baksuzni u životu da negde naletite na Boška Jakšića ili na onog imunologa Jankovića, lica zamotanih u one epidemijske feredže, možete da se delatno podsetite da živite negde gde je pre samo desetak dana važio brutalni policijski čas. Na čijoj mrtvoj straži oni i njihovi proređeni saborci ušte postojano stoje.

Tako to ide u privatnoj Vučićevoj kneževini od stiropora: ili si danonoćno pod ključem, ili ništa, totalna raspašojka. Ovo su, recimo, krajnosti, mada ih ja ipak nikako ne bih izjednačavao: sloboda je **uvek** bolja od ropstva, pa čak i kad ta sloboda više liči na puku zanemarenost nego na bilo šta drugo. Prosto, vlasti kao da je pandemija dosadila, iscrpela je već sve njene potencijale, i sad joj treba nešto drugo; recimo, valja organizovati novu trijumfalnu izbornu pobedu i ostale preduslove neograničenog vladanja. A obični mali čovečuljak poput mene ili nekih od vas (epidemijske čistunce i zakrabuljene paničare s pompeznim opštehumanističkim pokrićima izuzimam: neka oni i dalje žive svoj svetački život, s razlogom preziruć naše niske i trivijalne porive) od svega toga, ma koliko to nerado priznaje, ipak kolateralno profitira, jer mu svakodnevica iznova makar liči na nešto normalno i čoveka dostojno. Naročito ako u međuvremenu, inteligentnim i odmerenim antipandemijskim merama zahvaljujući, nije ostao bez posla ili stana koji ne može da plaća; ako pak jeste, neka se obrati pandemijskim čistuncima da ga oni uteše, oni će mu već objasniti da je sve to bilo za njegovo dobro i da zato mora odmah da prestane da sebičnim kukumavčenjem iskazuje nezahvalnost svojim spasiocima.

Svakodnevica nam se, dakle, bar prividno vraća u normalu, ali kako pandemija i lokalno i globalno još uveliko traje, i kako dobar deo Evrope i zapadnog sveta mnogo sporije i opreznije od naprasno otključane Srbije izlazi iz karantina, naš me život poslednjih dana, u tanušnoj, ali dragoj i utešnoj slobodici otvorenih kafića i restorana, promičućih gradskih autobusa i uopšte nekog sveprisutnog lepog životnog strujanja stopljenog s prolećem kao životvornom silom pred kojom sve uzmiče, podseća na kraj februara ili početak marta kad je kleta korona bila Negde Drugde, na varljivo bezbednoj udaljenosti, i kada smo ne bez pomalo nedostojnog prizvuka zabavljenosti čitali o tome kako po deset Italijana šeta jednog te istog (iznemoglog) psa, ne bi li se legalno dočepali malo šetnje na otvorenom. Tjah, nedugo posle, i mi smo merkali na čijeg kera da se navrzemo... Možda su se tako nekako, kao mi pred potonuće u vanredno stanje, osećali građani Jugoslavije tokom duge i potmulo zloslutne 1940, prateći sve strašnije i gromovitije vesti iz svetskog rata u kojem njih još nije bilo, te je samim tim – činilo im se – postojala mogućnost i da ih ta čaša žuči nekako zaobiđe. Osim što zapravo nije postojala.

Pogled kroz prozor, rekoh, daje zavodljivi privid da pandemije nema i da je nikada nije ni bilo, Srbija kao da se vratila uobičajenim svojim jalovim zanimacijama (izbori bez izbora ili bojkot bez suvislog plana, besmisleno nasilje vs. nasilje besmisla etc.), i sve je nekako brzo utonulo u ono staro, nedobro i depresivno poluništa u kojem ova oteta zemlja životari već skoro deceniju, ali opet, i to je nemerljivo bolje od one strašne tišine vegetiranja pod ključem i sveopšteg terora kanonizovanog straha, straha kao idealnog izgovora za legitimizaciju svake neslobode. Svako, siguran sam, ima svoj bilans iznenađenja i razočaranja koja mu je jedno veliko sveljudsko iskušenje donelo; moja su uglavnom iz domena spoznaje da je već i čašica razumljivog ljudskog straha bila dovoljna da neke saborce svrsta na drugu stranu, da radosno prigrle "dobronamernu" represiju. I o tome ćemo još mnogo morati da razmišljamo, dok ova pandemija bude nestajala, a mi je polako zaboravljali.

A možda naposletku i ne bude tako: možda nam se zli virus vrati brzo i još jači, ne bi li nas kaznio za ovaj stidljivi gutljaj slobode koji smo prerano i preoblaporno popili; pa će kroz naglo proširena groblja još samo Potpukovnik melanholično koračati, mrmljajući: jesam li vam lepo govorio... (o čemu će bezbedno zamaskirani Boško Jakšić sročiti potresnu belešku u "Politici", samo što neće više biti nikoga preživelog da je pročita). Možda, ali ipak, imam dve vesti za vas, i obe su dobre. Prva: to je ipak malo verovatno. Druga: sve i da bude tako, vredelo je. Iz raznih dostojnih ljudskih razloga, među kojima je najvažniji ovaj: pokazuje se da i društveni inženjering praćen suptilnom psihičkom torturom ima svoje granice. Ovde, kod nas, tu granicu su označile šerpe u osam i pet. A lokalni Glavni Inženjer je bio dovoljno pametan da njihovu poruku brzo shvati, učinivši time uslugu i sebi i nama. Ugasio ih je tek kad ih je pustio napolje; da nije, bio bi ugašen. ¶

Država i mafija

Šta su dešavalo sa slučajevima organizovanog kriminala dok je trajalo vanredno stanje? Da li ova "nova normalnost" donosi nešto novo ili se zemlja zakopava u staru i nerazmrsivu priču o neprestanoj povezanosti podzemlja i državnog sistema? Vučić, očito, ne haje mnogo za borbu protiv prave mafije: nema nijednog velikog slučaja obračuna sa nekom mafijaškom organizacijom, niti je išta od onoga što se u medijima van kontrole režima pojavljivalo o korupciji vlasti dospelo do suda

U Srbiji je, izgleda, najlakše izreći najtežu osudu. U nedostatku velikih sudskih postupaka koji bi trebalo da budu način obračuna države sa mafijama svih vrsta, osude stižu na razne adrese sa svih strana, stvarajući atmosferu u kojoj je svako kriv, svako prljav i svako korumpiran.

Nametnuta priča o kriminalnoj prirodi vlasti koja je upravljala Srbijom od 2000. i pretvorena u predizborno oruđe u rukama preobučenih radikala iz 2012, pretvorila se u malj kojim se udara svako ko ima drugačije mišljenje ili ne pristaje na ono što mu režim nudi. Tako je u zemlji stvorena podela na poštene, a to su oni koji su na vlasti ili uz nju, i na lopove i kriminalce, što će reći na sve oponente aktuelnog režima. Prvi držeći svu moć predstavljaju se kao dobri, dok se politička i društvena margina stavlja u red kriminalaca koji još uvek izbegavaju mač pravde samo zato što je i sama pravda deo kriminala.

S druge strane, ono što nije vlast i uz vlast, ponekad odlazi u krajnost i pokušava da nadjača i nadgovori režim vičući da su kriminalci zapravo na vlasti i da je to jedan klan koji silom i mačem upravlja Srbijom pljačkajući sve njene resurse. U toj surovoj utakmici, gde je Srpska napredna stranka nametnula jezik i pravila, više se ništa ne zna i ni u šta se ne može biti siguran.

Međutim, repovi koji su se pojavili tokom skoro osam godina vlasti Aleksandra Vučića i njegovih partnera, ostaju za sva vremena. I njemu samom teško je da objasni zbog čega nema nijednog velikog slučaja obračuna sa nekom mafijaškom organizacijom i zašto na sudu nema ama baš ničega od onoga što se u medijima van kontrole režima pojavljivalo o korupciji vlasti.

To beleže i sve važne organizacije širom sveta, a poslednji takav izveštaj je onaj Fridom hausa: Srbija nije više demokratska država, njene institucije delimično funkcionišu, borba protiv korupcije i kriminala je deklarativna. Ovaj izveštaj, za države u razvoju važniji možda od i Duing biznis liste Svetske banke, poklapa se sa ukidanjem vanrednog stanja i pojačanim nasiljem na ulicama Beograda.

Uz to, beogradska sekcija OCCRP (Organizacija za borbu protiv kriminala i korupcije) objavila je na portalu Krik.rs dosije o dva velika crnogorska mafijaška klana u kome se sumarno prikazuje crna serija ubistava proteklih godina – mnoga i u Srbiji – ali se i Danilo Vučić, sin Aleksandra Vučića, dovodi u vezu sa pripadnicima jednog od klanova.

"Dosije Klanovi" objedinjuje na jednom mestu sve što smo do sada čitali o delovanju Kavačkog i Škaljarskog klana i daje municiju čaršiji da raspreda o tome ko je novinarima dostavio izveštaj napravljen u BIA (jer se skoro sve referiše na neki izveštaj srpske tajne službe), te zašto se u danima kada deo javnosti raspravlja o tome da li je pređena crvena linija napada na Dragana Đilasa i njegovu familiju, lopta vraća na teren porodice Vučić i napada na Danila, najstarije dete predsednika Srbije.

Pored toga, poslednjih desetak dana u Beogradu se dogodilo nekoliko žestokih obračuna navijača, što u danima kada nema fudbala i drugih sportova pokazuje da oni odavno nemaju nikakve veze sa sportom već da su instrument u rukama vlasti ili mafije. Kako dani i nedelje budu odmicali, a situacija se koliko-toliko normalizovala, Srbija će se sigurno vratiti u pretkorona stanje. Tada će se tražiti odgovori na mnoga pitanja. Na primer, na koji način su povezane država i mafija, može li Srbija uopšte da se izbori sa organizovanim kriminalom, ko ga sve čini i ko je odgovoran za ubistva koja su proteklih godina ozbiljno uznemirila srpsku javnost kao što su ubistvo Olivera Ivanovića i advokata Miše Ognjanovića.

KRIK: ŠTA KOGA BOLI?

Da novinari portala Krik nisu objavili dosad nepoznatu fotografiju na kojoj je Danilo Vučić, malo ko bi reagovao na njihov opširan tekst o aktivnostima i osobinama ponašanja dva velika bokokotorska klana. Novinari su se bavili onim što rade već deset godina unazad, od pada pljevaljskog klana braće Šarić: prate aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa na prostoru Zapadnog Balkana i šire, pa im je bilo u opisu posla da ispričaju i sveobuhvatan prikaz o Škaljarcima i Kavčanima.

Dosije o trgovcima drogom iz Crne Gore začinjen je u delu koji se bavi njihovim već poznatim uticajem u Srbiji: narko-kartel se delimično oslanja na usluge lokalnih bandi / navijačkih grupa kojima tribina i "ljubav prema klubu" služe da zamaskiraju svoj pravi opis posla.

Foto: Instagram

DRUŠTVO: Danilo Vučić (levo) sa Acom Vidojevićem (u sredini) i nepoznatom osobom

Od 2016. naovamo i nerešene likvidacije Aleksandra Stankovića – Saleta Mutavog ispred teretane na Vračaru u Beogradu, traje neizvesnost oko stepena i oblika upletenosti različitih navijačkih grupa u poslove organizovanog kriminala i specifično klanova iz MZ Škaljari i MZ Kavač u gradu Kotoru, Crna Gora.

Analiza koju je predstavio Krik, uz gomilu neverovatnih detalja koji bi sutra bili korisni za tvorce neke balkanske verzije Narkosa ili Porodice Soprano, i koja je zapravo jedna od najvećih nezavisnih pohvala za srpsku tajnu službu (većina referenci iz dosijea je pokupljena iz izveštaja BIA), upotpunjena je onim čime se BIA nije bavila na tako "transparentan način": slučajem likvidacije Saleta Mutavog te odnosa koje ima Danilo Vučić sa ljudima koji se u policijskim knjigama o kriminalu vode kao pripadnici nekog narko-kartela.

Kada je reč o ulozi Saleta Mutavog, ta je stvar manje-više jasna: on je još od 2013. imao specijalni zadatak da uspostavi kontrolu među navijačima Partizana i to je uspeo sa svojom grupom Janjičari uz nasilništvo i brutalne metode obračuna sa onima na tribini koji nisu želeli da slušaju.

Kada je reč o drugoj temi, mestu Danila Vučića, tu treba biti oprezan: ono što pokazuje tekst Krika, odnosno fotografije, to je da je on često u društvu ljudi sa kriminalnim zaleđem. Fotografija objavljena u tekstu koji "Vreme" ovde donosi "skinuta" je sa Instagrama i beleži jedan trenutak sa neke zabave na kojoj je Danilo Vučić učestvovao. O njegovim vezama sa navijačima zna se odranije i o tome je govorio i Aleksandar Vučić u jednom od svojih gostovanja na TV Pinku. On je sam potvrdio da je Danilo 2014. godine kao tinejdžer bio sa grupom navijača FK Rada kada su hteli da prekinu Paradu ponosa.

Danilo je, očevidno, od svojih tinejdžerskih dana radio ono što je radio njegov otac i što je mogao da čuje i od njega lično i na televizijama, ali i od strica, babe i dede: navijači, tribina, utakmice i ponekad nasilje, što je folklor navijačkih i huliganskih grupa. Fotografije sa Svetskog prvenstva u Rusiji, fotografija sa proslave Dana Srpske ove zime u Banja Luci i ove fotografije iz nekog provoda, pokazuju da su mu neki od tih huligana drugari, što ne mora da znači da je i on sam deo tog i takvog "sveta". Problem je zaista u tome što se on, sin predsednika Republike, pojavljuje u takvom društvu. Ako bi Vučić, koji se inače izjašnjava o svemu, to objasnio, verovatno bi zapušio svima usta i pokazao da njegov sin zaista ne učestvuje ni u kakvim poslovima koji imaju veze sa kriminalom.

O tome čime se Danilo bavi govorio je u nedelju 10. maja 2020. godine Željko Mitrović na svom TV Pinku kada je rekao da je on somalije, radi u vinariji i da on često svrati do njega. Van te priče, još jedan medijski radnik pominjao je Danila – urednik "Srpskog telegrafa" Milan Ležević. On je u jednom od televizijskih gostovanja rekao da je Danilo imao probleme sa alkoholom, ali da je to sada iza njega. »

Razume se da je Danilo došao u centar pažnje i tokom epidemije kada se saznalo da je pozitivan na virus korona.

Postavilo se pitanje da li je objavljivanje ovakvog sadržaja o sinu predsednika Republike u okviru teksta o narko-klanovima kriminalizacija tog mladića ili jeftin napad na Vučića? Tabloidi su jedva dočekali da krenu sa napadima na Krik i urednika Stevana Dojčinovića (jednog od najnagrađivanijih srpskih novinara) stavljajući sve u kontekst političke borbe i jadne upotrebe dece u političkim aktivnostima. Danilo je nesumnjivo dete predsednika SNS-a, ali i odrastao čovek u godinama kada je njegov otac već bio dobrano zagazio u politiku. Takođe je i istina da se "njegov slučaj" instrumentalizuje u nedostatku jačih dokaza za direktnu vezu ovog režima i mafije.

VELIKI KOORDINATOR: Zvonko Veselinović
Foto: Vesna Lalić

"PLANTAŽER": P. Koluvija sa A. Vulinom u Jovanjici
Foto: minrzs.gov.rs

Moguće je pre zamisliti Vučića kako pokušava da sa sinom reši tu njegovu situaciju i da ga "odvoji" od njegovog starog društva, nego da ga podržava da ide i preprodaje drogu i bude deo klana koji ubija i ovde i po regiji i po svetu.

KOSOVSKI CIKLUS

I dok taj slučaj polako bledi u javnosti okupiranoj novim i novim senzacijama na političkoj sceni Srbije, život se "vraća" u normalu, a sa njom i stara pitanja o nekim nerasvetljenim ubistvima sa snažnim odjekom u javnosti.

Na stranu kriminalni obračuni, ubistva članova jednog, drugog ili trećeg klana, navijačke potere po Beogradu u kojima se obračunavaju oni koji su "priznali vlast Vučića" sa onima "koji se dokazuju da su još veći podanici", u kojima se šalju plaćene ubice da usred dana u centru Vračara, elitne beogradske opštine, jure zaostale članove nekog klana. Pitanja ubistva Olivera Ivanovića i Miše Ognjanovića, poznatog beogradskog advokata, kao i pitanje krivičnog gonjenja Aleksandra Obradovića, uzbunjivača iz valjevskog Krušika, te suđenje predsedniku opštine Grocka i funkcioneru SNS-a koji je organizovao paljenje kuće novinara Milana Jovanovića i dalje ostaju nezavršena.

Pored toga, "slučaj Jovanjica" trebalo bi da dobije na zamahu s obzirom da je prvoosumnjičeni za uzgajanje tona marihuane na plantaži pored Stare Pazove Predrag Koluvija proveo mesece u istražnom zatvoru.

Kada je reč o ubistvu Olivera Ivanovića u januaru 2018. godine, ono i dalje stoji za vratom režima u Beogradu jer je jedan od ljudi za kojim traga Priština Milan Radoičić, saradnik Zvonka Veselinovića, jednog od najvećih graditelja puteva u Srbiji. Vlast u Beogradu više puta je ponovila da joj ne pada na pamet da "izruči" Radoičića, i on se pojavljivao na više sastanaka koje su "kosovski Srbi" imali u Beogradu sa Vučićem.

Može da se učini, kao i u bilo kom drugom pravosudnom slučaju, da postoje dve istine: da Radoičić nema veze sa ubistvom, mada je u optužnici kosovskog tužilaštva označen kao jedan od vođa kriminalne grupe. On je i dalje za Beograd važan igrač i čovek koji "pomaže" da se na severu Kosova održi uticaj Vučićevog režima, a sa druge strane, čovek upleten u velike kriminalne poslove i potreban je da bi osigurao ono što zajedno rade kriminalci i sa albanske i sa srpske strane Prokletija.

Radoičić je s vremenom postao politička figura, ali bi to lako moglo da preraste u Vučićevu političku kartu kada bude na red došlo da se "uradi nešto oko Kosova". Reč je o onome što svi veruju da je zadatak svake vlade u Beogradu i Prištini, a to je međusobno priznanje. Ako dođe do toga da Srbija bude želela ili morala da pokaže dobru volju, lako je moguće da se Milan Radoičić nađe u pritvoru u Prištini.

Ovo se sigurno neće dogoditi njegovom zemljaku Zoranu Milojeviću Zelji, jednom od lidera MTS-a na Kosovu i povereniku SNS-a za Istočnu Srbiju, te "skrivenom investitoru" u slučaju divlje gradnje na Pančićevom vrhu na Kopaoniku. On je deo sistema "unutar Srbije", ima važno mesto u naprednjačkoj hijerarhiji, a koordinatorsko mesto mu daje mogućnost upravljanja celim regionom i veću vlast od predsednika opština i gradonačelnika. Ovaj Kosovski ciklus se ovde ne završava: on ima svoje krake u Kraljevu i okolini. Ovaj deo Srbije je proteklih godina postao eldorado za pojedine korumpirane policajce, bezbednjake i čiste mafijaše – narkotrgovce. Svi od njih imaju neku vezu sa nekom strujom na Kosovu.

I dok ministar policije dr Nebojša Stefanović brine da li će ostati deo tima ili je otkaz za njega već potpisan, unutarstranačke frakcije zauzimaju mesto pred odlučujuće izbore. Već se delegiraju funkcije i puštaju abrovi po čaršiji: vođa tima koordinatora Darko Glišić sa Uba trebalo bi da ide za šefa BIA, a Bratislav Gašić na moćnu poslovnu poziciju direktora Koridora Srbija. U krizi je isplivao vojvođanski kadar Zoran Gojković; čini se da je danas značajniji i uticajniji od Miloša Vučevića i Igora Mirovića, te potencijalno viđen za mnogo višu poziciju od sadašnje – sekretara za zdravstvo AP Vojvodina.

ČEMU SVE TO

Sve ove transformacije i nova moguća podela karata prave se pod osećanjem da stranka na vlasti ima sigurnu poziciju koju stranci nazivaju "zarobljena država" i da je samo pitanje ko će se vrhovnom vođi više dopasti. Ipak, nakon osmogodišnjeg vladanja naprednjaka videće se da li i dalje mogu pripisivati sve loše onima od pre.

Izvesno je nešto drugo: za period dominantne vlasti Borisa Tadića nije moguće da je bilo kolaboracija sa ubicama, huliganima i mafijom bilo koje vrste. Tadićev kabinet je "preuzeo" kontrolu 2008. godine hapšenjem i izručivanjem Radovana Karadžića, osvedočenog ratnog zločinca. Takođe je svoju privrženost borbi protiv kriminala potvrdio akcijom Balkanski ratnik iz 2009. te obračunom sa moćnim klanom Šarić godine 2010. Godinu dana nakon toga izručen je Ratko Mladić, u svetskoj javnosti označen kao jedan od najvećih zločinaca nakon Drugog svetskog rata.

Ovakav hrabar pristup u borbi protiv kriminalaca nije doneo nikakve političke poene: vlast je 2012. godine izgubljena zbog priče protivnika da su zapravo Boris Tadić i njegovi politički saborci pravi kriminalci i lopovi svetskih razmera. Mada je ova vlast zapravo pala na Kosovu (a tužilaštvo je u vreme Borisa Tadića hapsilo braću Veselinović i Radoičića), priča o unutrašnjoj krađi i lopovima sa vlasti prevladala je u biračkom telu.

Čini se da je Vučić, između ostalog, naučio i tu lekciju, pa ne haje mnogo za borbu protiv prave mafije. Njega ponekad uzbude ocene sa strane koje kažu da ima kriminala, da država ne radi dovoljno, da se sa korupcijom ne obračunava nikada... Ali, ta ga zabrinutost, vidi se, brzo prođe i on nastavlja da sklapa tajne i polujavne sporazume sa ljudima koji su daleko od "čistih pred zakonom".

Njegova je procena zasad očito tačna: niko ne može u ono malo preteklih nezavisnih medija da objavi nešto što on u svim drugim medijima ne može da demantuje i okrene na svoju vodenicu. To mu zasad apsolutno polazi za rukom, a druga strana javnosti, ona koju plaše ljudi pod fantomkama i sa heklerima, može samo da konstatuje, beleži i proba da sačuva živu glavu. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Trivo Inđić (1938–2020)

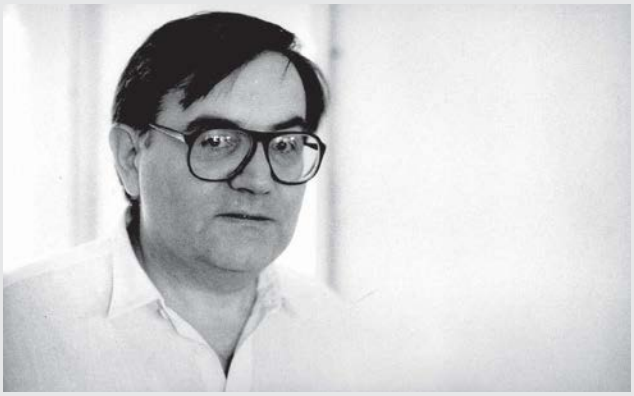

Foto: Goranka Matić

"Dragom čika Radetu, liberteru tj. slobodaru, od njegovog đaka, Trivo Inđić", posveta je mome dedi zapisana u jednoj od Trivinih knjiga, *Uspon masa*. Moja prva sećanja na Trivu su iz perioda mog najranijeg detinjstva, upravo kao na neku vrstu dedinog đaka koji je osamdesetih godina prošlog veka nedeljom dolazio kod njega. Sedeli su satima razmatrajući pitanja savremenog anarhizma i radničkog pokreta, sa večitim osvrtom na aktuelna dešavanja u Španiji.

Rodom iz Bosanske Krajine, kao siroče Drugog svetskog rata, Trivo je sa osam godina došao u Beograd kod strica krojača, spremnog da odškoluje bratanca. Vrlo brzo je pokazao ljubav prema knjizi i pisanju. Esej za koji je nagrađen pedesetih godina odveo ga je kao tinejdžera na putovanje u Ameriku i pružio mu priliku da nauči jezik i večera sa ondašnjim senatorom države Masačusets Džonom Kenedijem.

Davne 1959. godine imao je priliku da upozna Če Gevaru i da sa njim iz Beograda avionom putuje za Kairo. Na tom putovanju Trivo mu je detaljno predstavio način funkcionisanja samoupravnog sistema socijalističke Jugoslavije, za koji je argentinski revolucionar pokazivao veliko interesovanje.

Akademska karijera odvela ga je na Filozofski fakultet, gde je radio kao asistent profesora Ljubomira Tadića. Godine 1975. našao se u grupi "praksisovaca", koji su zbog disidentskog delovanja proterani sa Beogradskog univerziteta.

Nakon pada Miloševića i promena koje su usledile, Trivo je imenovan za ambasadora SR Jugoslavije u Madridu. Otišao je tamo tiho i bez pompe, obilazeći u slobodno vreme madridske knjižare i arhive. Turbulentne društvene okolnosti na ovim prostorima omele su ga i ovoga puta, pa je tako raspadom SR Jugoslavije i stvaranjem Državne zajednice SCG sa mesta ambasadora vraćen pre isteka mandata. Pobedom Borisa Tadića na izborima 2004. godine Trivo postaje njegov savetnik, a sa tog mesta će otići u penziju 2012. Deo zasluga za ulazak Demokratske stranke u Socijalističku internacionalu 2008. godine može se pripisati Trivi Inđiću, koji je u Izraelu 2006. godine razgovarao sa bivšim visokim funkcionerom Socijalističke internacionale Felipeom Gonzalesom.

Nemerljiv je na ovim prostorima Trivin značaj na polju proučavanja međunarodnog anarhističkog pokreta, Španije i Latinske Amerike u 20. veku. Gotovo da nije bilo ozbiljnije studije u Jugoslaviji na temu društvenih zbivanja u Španiji prilikom čije izrade se ne bi pitalo Trivu za mišljenje.

Negde sredinom februara razgovarali smo u zgradi beogradske Sinagoge, u čijem je prizemlju živeo kao podstanar. Primio me je uz veliki napor, vidno iscrpljen od bolesti koja ga je munjevitom brzinom savladavala. Nisam se dugo zadržao. Rekao mi je da oseća veliki dug prema "čika Radetu" i da će čim bude povratio snagu, napisati nešto o njemu. ¶

MARKO FERNANDEZ

Požar u Surčinu

Ko čeka rezultate istrage tužilaštva sigurno će se načekati – tužilaštvo bi pre toga moralo da se izjasni o Vulinovim "stelt kamerama" na severu Kosova, za koje su građani Srbije dali milion evra iz svojih džepova, pa o još nekim stvarima dok je bio na čelu Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo, pa onda o padu helikoptera Mi-17 u martu 2015. godine, rušenju u Savamali, raznim prijavama koje su protiv Vulina i njegovih kompanjona podnošene, sa dokazima

OSTACI ŽIVOTA: Dejan Pavlović na zgarištu
Foto: D. Lukač

Svi na poligraf

U vreme zaključenja ovog broja "Vremena" (utorak uveče), autor teksta je saznao da je Pavlović prethodnog dana bio pozvan na poligrafsko ispitivanje u policiju. Pavlović je to potvrdio i rekao da je test bez problema prošao, jer nema šta da laže i izmišlja. "Navodno je neki komšija rekao da je moguće da sam ja sam zapalio, jer me neko nagovorio da za to optužim vlast. Išao sam, prošao čitavu tu proceduru, nijednog sekunda nisam se dvoumio, jer što bih bio takav ludak da zapalim kuću u kojoj živim i svu imovinu. Sad očekujem da na poligraf pošalju i ostale, od ministra odbrane, direktora VBA, načelnika Vojne policije, ljudi iz Vojne policije koji su uviđaj radili, a pogotovo onih iz MUP-a, kojima je sve bilo jasno.

Od svega ovoga najviše bih voleo da u sudskom procesu vidim izjave ljudi iz MUP-a, da oni kažu o čemu se radi. To su ljudi koji su sve u početku shvatili, pogotovo njihov stručnjak koji je izašao na mesto događaja. Ako jednog dana dođe do sudskog procesa, trebalo bi videti šta su rekli ljudi iz beogradske policije. Oni su jedini nadležni, sve drugo je 'postupi po naređenju'", rekao je Pavlović za "Vreme".

U sindikalnoj retorici zapaljivi govori su ne redovna, nego poželjna pojava, posebno kada su u pitanju prvomajske manifestacije ili protestni skupovi. U Srbiji je to posebno izraženo, naročito kada je u pitanju najava "vruće jeseni", ali su svi na to oguglali jer već decenijama znaju da se posle toga ništa ne događa, bilo koji od sindikata da je u pitanju.

Stariji vodnik prve klase Dejan Pavlović, predsednik sindikata Sloga zaposlenih u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije, nikada nije davao zapaljive izjave, ali mu se desila "zapaljivost" koju nije očekivao. Tokom noći između subote i nedelje ostao je bez igde ičega u požaru u drvenoj kući-bungalovu, koju već dve godine iznajmljuje od Vojne ustanove "Dedinje", u naselju pompezno nazvanom "Sportsko-rekreativni centar Surčin". Inače, kuću-bungalov je plaćao mesečno 17.000 dinara, plus režijske troškove.

ČEKANJE BEZ KRAJA

Pomenuto naselje je u zabiti do koje se dolazi kada se izađe iz Surčina i krene ka Bečmenu, okruženo gustom šumom, na mestu koje bi teško pronašli i okupatori Srbije u Drugom svetskom ratu. U takvom ambijentu, JNA je u drugoj polovini osamdesetih odlučila da napravi kompleks bungalova za odmor svojih kadrova (kompleks "Dobanovci" je preko puta). Drugovi su se odmarali, onda je došao rat, i u "SRC Surčin" uselili su vojni beskućnici, što traje do danas. Niko ne živi besplatno, pa tako ni vodnik Pavlović, koji je, poput većine ostalih, deo oko bungalova koji iznajmljuje oplemenio i kultivisao. Naselje, u koje čak vozi i jedna autobuska linija (602) iz bloka 44, potpuno je zapušteno. Bog je tamo davno rekao laku noć, sve zavisi od toga koliko će da ga održavaju oni koji tamo stanuju – VU "Dedinje" se ne potrudi čak ni da pokosi travu.

I pored toga što nije davao zapaljive izjave, Pavloviću se iznenada zapalio iznajmljeni bungalov, i to praktično sam od sebe. Radi se o kući od balvana, a nije se desilo da u njima izbije požar ni tokom svih proteklih zima, kada stanari koriste grejna tela (TA peći, kvarcne i druge grejalice) – uvid u instalacione ormariće pokazuje da je JNA vodila računa o svemu, čak i predimenzionirala kapacitete.

Ali kod Pavlovića se desilo, i po prvi put u sličnim slučajevima Ministarstvo odbrane, nakon njegove izjave medijima i objašnjenja da je požar podmetnut, jer drugačije nije mogao da nastane, šalje medijima saopštenje u kojem upozorava da će "podneti tužbe protiv svih koji uznemiravaju javnost prejudicirajući razlog požara dok je istraga u toku". "Kakvi će biti rezultati istrage o požaru, Ministarstvo odbrane ne može da zna, ali sa sigurnošću

Ni protivpožarne zaštite ni hidranta

Ono što ostaje nejasno, a tiče se ne samo ove vladajuće garniture Ministarstva odbrane nego i mnogih prethodnih, jeste šta je sa protivpožarnom (PP) zaštitom. Svi propisi u toj oblasti kažu da u svakom objektu mora da postoji određen broj PP aparata. U bungalovima u SRC "Surčin" nema nijednog, a oni su vlasništvo Ministarstva odbrane. Da li će zbog kršenja propisa neko odgovarati? Ko je potpisao pravilnik o PP zaštiti u SRC "Surčin" i kada je izvršena poslednja kontrola? Ko je uopšte dao dozvolu za korišćenje i kako se proveravalo stanje objekata? Pavlović je pokazao i razvodni ormarić sa strujom, koji su vatrogasci silom morali da razvale da bi isključili napajanje, izbacili osigurače. Nijedan od stanara tih bungalova, tvrdi on a ostali potvrđuju, nema ključ od tog ormarića, tako da im preostaje da se uzdaju u "višu silu", tj. dolazak vatrogasaca.

Naselje, pored ostalog, nema nijedan hidrant, tako da čak i da je bilo vode (a zašto nije bilo, valjda će utvrditi Vulinova istraga), požar ne bi mogao da se ugasi.

može da kaže da je saopštenje sindikata Sloga politički motivisano i da se ne zasniva na bilo kojoj proverljivoj činjenici", poručio je državni organ na čijem čelu je Aleksandar Vulin. Isti čovek koji je nebrojeno puta, prejudicirajući rezultate istrage, pričao, na primer, o "pokušajima atentata" na njegovog ličnog "generalnog komandanta" Aleksandra Vučića.

Ko čeka rezultate istrage tužilaštva sigurno će se načekati – tužilaštvo bi pre toga moralo da se izjasni o Vulinovim "stelt kamerama" na severu Kosova, za koje su građani Srbije dali milion evra iz svojih džepova, pa o još nekim stvarima dok je bio na čelu Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo, pa onda o padu helikoptera Mi-17 u martu 2015. godine, rušenju u Savamali, raznim prijavama koje su protiv Vulina i njegovih kompanjona podnošene, sa dokazima.

SLIKA DRŽAVE I MINISTARSTVA

Autor ovog teksta je starijeg vodnika Pavlovića video ranije jednom u životu, na nekom neformalnom skupu, koji nije bio sindikalni. U ponedeljak, kada je došao kod njega u SRC "Surčin", Pavlović se taman vraćao sa prijateljem koji ga je vozio da kupi bojler. Zašto bojler? Istog jutra posle požara došla je u to naselje direktorka VU "Dedinje" i ponudila mu novi smeštaj, nekih 50 metara dalje, manji bungalov sa manjom cenom zakupnine – 12.000 dinara mesečno. Unutrašnjost tog bungalova izgleda kao napuštena kuća u kojoj su živele skitnice, narkomani, lutalice ili alkoholičari. Ruina, sa dušekom na podu kome ne bi bilo preporučljivo prići ni da nije epidemija korona virusa, ostaci nekih stolica, kupatilo nema ni bojler ni lavabo, nesnosan smrad – to bi ukratko bila slika onoga u šta ulazi stariji vodnik Pavlović. Što je najgore, u tom bungalovu kuhinja ne postoji, jer se radilo o objektu za odmor, tako da nema gde ni da se instalira.

Na pitanje kako je tako nešto moguće, jedan bivši visoki oficir vojske, sada u penziji, objašnjava: "Stanje u 'SRC Surčin' je slika i prilika države i njenog rasula, od SFRJ do sada, a stanje u pojedinačnom bungalovu je odraz stanja u Ministarstvu odbrane. Kako je neko mogao predati objekat a da komisija nije utvrdila stanje i to zapisnički konstatovala? I ako idemo u detalje, kako je izgoreo restoran u 'SRC Surčin', šta je uzrok požara? Ako niko nije odgovarao za požar u ugostiteljskom objektu, ne budite naivni da će istraga utvrditi šta je bilo sa jednim bungalovom. Koga briga!"

Pavlović je u tih 15 minuta od saznanja da mu gori bungalov do dolaska vatrogasaca dva puta kofom jurio do jezera da donose vodu za gašenje. Dok je došao treći put, požar se proširio. Zašto, pa zato jer je celom naselju u subotu po podne isključena voda. Slučajno, naravno, desio se kvar na magistralnom cevovodu! Slična slučajnost desila se i u hotelu "Bristol" kada je trebalo da isele vojne beskućnike, pa je u sobi iznad one u kojoj je bio glavni "bundžija", penzionisani zastavnik Dragan Stojanović, slučajno procurila voda, a takođe slučajno bio je zapušen i sifon na podu, vrata su slučajno otvorena bez upotrebe sile i isto tako slučajno zaključana. Kada je Stojanović provalio da bi zaustavio poplavu, video je da ništa nije slučajno i da je to neko planski i smišljeno napravio.

TABLOIDNA HAJKA

A šta o "slučajnosti" kaže Pavlović? "Komšije su mi rekle da je dan ranije naseljem (tu ne može neko da zaluta) kružio džip mercedes klase G (imaju ga vojska, policija i kriminalci, to im je omiljeno vozilo). Onda nam je nestalo vode, na šta se nisam obazirao, iako se to nije ranije dešavalo. Tu noć sam legao, dva psa (vučjaka) bila su u boksu iza kuće, treći je bio kod mene u sobi, koja inače gleda na zadnji deo kuće. Pre toga sam bio van Beograda. Kroz san sam čuo da dva psa laju, ali nisam obraćao pažnju, jer oni reaguju na pse lutalice. Kada je pas koji je bio u kući počeo da divlja, skočio sam i pogledao kroz prozor, video plamen, uzeo kofu i odjurio do jezera da počnem da gasim." U međuvremenu, vatra se razbuktala.

Posle Vulinovog saopštenja, režimski tabloidi su počeli hajku na Pavlovića, tvrdeći da je on vatrogascima rekao da je plamen krenuo od sijalice na tremu sa zadnje strane kuće. Pavlović, pokazujući ostatke tog rasvetnog mesta, kaže da su mu čak i eksperti rekli da je to nemoguće, pogotovo jer je sijalica bila ugašena, a i da nije, to je LED sijalica koja ne razvija veliku temperaturu. On pokazuje i na mesto odakle je plamen krenuo, iz podnožja kuće, gde nema nikakve električne instalacije. Neko je, očigledno, dao instrukciju tabloidima, u kojima se autori ne potpisuju imenom ili su tekstovi potpisani inicijalima, da u skladu sa uputstvom Vulinove kamarile objavi takve tekstove.

"Šteta na kući je procenjena na 5,2 miliona dinara, bez mojih stvari, pa su čak i nadležni zamerali da ona ne vredi toliko. Zašto? Što se mojih stvari tiče, opet sam beskućnik, a tek sam nabavio novi nameštaj, otplatio tek šest rata", kaže Pavlović za "Vreme", dok pokazuje kako je kultivisao prostor iza bivše kuće u kojoj je živeo, a ima nameru da to uradi i kod ove "nove". On smatra da sve potiče od sindikalne aktivnosti, jer je ranije dobijao upozorenja, prvo dobronamerna, a onda i drugačija, da se "okane ćoravog posla".

Slučaj je, međutim, hteo da posle aktiviranja u politici Novice Antića, predsednika Vojnog sindikata Srbije (u pokretu "Metla 2020"), u prvi plan sa svojih nekoliko objava i saopštenja u žižu javnosti ispliva sindikat Sloga. Pošto se to desilo u doba epidemije korona virusa, a Pavlović je ukazivao na nepridržavanje pravila i zaraženost ne samo pripadnika Vojske nego i starešina, morao je znati šta će ga sve čekati.

A očekivao je da mu, kad su mu već dali taj novi bungalov na korišćenje, daju bar jedan ili dva kreveta, ona razmontirana sa Beogradskog sajma, da ima gde da prespava. U kući za koju neko treba da odgovara – u kakvom je stanju primljena i zašto je takva kakva je. ¶

DAVOR LUKAČ

Ne postoji država, već samo njen predsednik

"Jedno je jasno: MMF i EU su nam nudili 1,2 milijarde evra – a mi odbismo jer imamo velike devizne rezerve i 31 tonu zlata. A onda se zadužismo za skoro milijardu evra preko iznosa koji su nudili EU i MMF – i to po mnogo većoj kamatnoj stopi nego što je nudio MMF. Pa ko se ne bi hvalio po medijima"

U septembru 2019. godine, kada nije bilo ni primisli o virusu korona, profesorka Danica Popović je u NIN-u napisala kako se evropske zemlje približavaju recesiji, kao i da MMF kaže da ukoliko evrozona padne za jedan odsto, BDP Srbije će pasti za 1,4 odsto. Osam meseci kasnije (mereno kalendarom; subjektivan osećaj – pre tri godine), cela planeta počinje da se oporavlja od posledica virusa. Pad privrede koji će uslediti mnogi ocenjuju gorim nego tokom finansijske krize 2008. godine.

A u Srbiji je opet sve naglavce. Uzimamo skuplje kredite umesto jeftinijih, hvalimo se da ćemo imati najveći rast u Evropi i, kao što je primetio Aleksandar Milošević u "Danasu" (tekst "Šredingerova Srbija"), pričamo kako ćemo mnogo bolje da privređujemo u prvom delu godine, kada je udar korone bio najjači, nego u drugom, kada će svet polako početi da se vraća u normalu.

Profesorka Popović kaže da je tada, u septembru, jedini način da Srbija izbegne scenario MMF-a bila depresijacija dinara. "Ali, to bi štetilo Vučićevom predizbornom rejtingu, pa se to nije desilo. Da jeste, teško da bi prosečna plata u decembru dostigla 500 evra, a Vučić bi morao mnogo više da se pomuči da objasni zašto nam je bolje – kad nam je isto", kaže Dana Popović.

"VREME": Sada, kada se procenjuje da će pad EU biti 3,5 odsto, nama MMF predviđa pad od tri odsto, Svetska banka 2,5, Ministarstvo finansija 1,8 odsto, direktor statistike Miladin Kovačević nulti rast, a predsednik Vučić rast od jedan odsto. Možete li da objasnite ovu zbrku?

DANICA POPOVIĆ: Svaka procena budućeg pada BDP je nepouzdana, ali neke stvari ipak znamo. Recimo, znamo da je Kina objavila procenu o padu BDP u prvom kvartalu od oko sedam odsto, SAD govori o padu od više od šest odsto, dok je Vučić za isti period objavio procenu o rastu "od plus 5,1 odsto". A otkrio nam je i to da je "u to ušlo i 18 dana marta, bez ikakvog rada", a da nije bilo epidemije, Srbija bi imala rast BDP 6,2 odsto u prvom kvartalu. Još je rekao kako veruje da će i "drugi kvartal biti sa malim minusom – mada su procene bile minus sedam, osam odsto". A dan ranije je, prenosi "Blic", izjavio da će u tom, drugom kvartalu (kad još ništa ne radi) ipak biti zabeležen rast – "između plus 1,1 do 1,3 odsto".

Vučić predviđa da pad BDP započne čim sve firme prorade, od jula meseca. Dakle, od jula do kraja septembra, usledиće pad BDP – od 0,3 do 0,2 odsto, u odnosu na prethodnu godinu – jer je prošlogodišnja žetva bila preobilna! A za četvrti kvartal predviđa još veći pad – od 0,9 odsto – jer smo tada, krajem 2019, zabeležili tako silan rast, da odatle možemo samo da padamo.

I onda čitamo Vučićeve reči: "To znači da ćemo godinu završiti sa plus jedan, a ne sa minus tri (kako nam predviđa MMF). Time ćemo biti ubedljivo najbolji u Evropi." I šta čovek da kaže kad pročita kako najviše rastemo u karantinu – a padamo sve više kako epidemija prolazi – da bismo na kraju, po stopi rasta, bili ubedljivo najbolji u Evropi?

Kako to objašnjavate?

Na Tviteru ima jedan poučan video-zapis, sa snimljenim Vučićevim izjavama, i prati ga ovakav tekst: "Nagli pad, vrtoglavi rast, manji pad, veliki pad" ...i zaista, ko to može da prati? Verovatno niko, mada, valja priznati – ima tu sistema. Tu i nije cilj da neko nešto razume, nego da se narod impresionira vikom, brzinom govora i obiljem iznesenih podataka. A jedini (provereni) lek za to je sledeći: da se pred kraj izlaganja takav govornik prekine i upita – oprostite, slabo se čulo, možete li sve to da ponovite? Novinari, probajte, lekovito je!

Ako nam pad bude najniži, šta nas čeka u fazi oporavka?

Očito je da će nas od velikog pada spasti to što nemamo more niti razvijenu saobraćajnu delatnost, pa sve međunarodne institucije predviđaju da će pad BDP u Srbiji biti manji nego u zemljama poput Grčke, Italije, Crne Gore ili Hrvatske, gde se šteta od izostanka turista ne može lako sanirati niti kompenzovati. Ovo pomalo liči na ono objašnjenje iz 2008. godine, gde se činjenicom da u Srbiji niko nije ni trgovao na međunarodnom finansijskom tržištu lako došlo do zaključka da će Srbija u velikoj finansijskoj krizi stradati manje nego SAD ili bilo koja zemlja sa razvijenim finansijskim tržištem.

I onda, kada krene oporavak, ekonomisti najpre govore o četiri slova po kojima se kreće linija oporavka – V, U, L i W – gde kod ove prve ekonomska aktivnost najpre ide strmoglavo na dole, a zatim vrtoglavo na gore. Kod druge zastoj traje malo duže pre nego što privreda krene u veoma brz oporavak, a kod preostale dve opcije priča nema srećan kraj: tu do rasta ili nikad više ne dolazi (L), ili se rast i pad naizmenično smenjuju (W). Srećom, u ovom našem slučaju predviđa se oporavak u obliku slova V – ili slova U, u zemljama gde bude kasnio oporavak turizma ili saobraćaja. Uostalom, podaci pokazuju da je i nakon španske groznice oporavak

išao po putanji koja je pratila slovo V. Dakle, katastrofe sigurno neće biti – a nema za to ni razloga, čim se epidemija primiri.

Ali se jedna stvar sigurno neće desiti – da u ovoj godini srpski BDP poraste za jedan odsto – a u narednoj da "odemo u nebesa", sa rastom od osam odsto, kako tvrdi predsednik Vučić. Tih osam odsto rasta bi se sigurno ostvarilo jedino kada bi se ova godina završila sa padom BDP od četiri odsto, pa bi tih osam odsto rasta u 2021. godini, u stvari, samo kompenzovao ovogodišnji pad, da bismo na kraju konačno stigli tamo gde smo bili februara ove godine.

Da se vratimo na onu prognozu direktora RZS. Koliko je pouzdana naša statistika u ovakvim stvarima i mogu li se na ovakvim prognozama praviti bilo kakvi planovi za budućnost? Ovo pitanje se postavljalo već i ranije (čuvena rasprava Fiskalnog saveta i RZS o zaposlenosti), ali mora se postavljati i dalje.

Dok imamo predsednika države koji istovremeno raznosi respiratore, predsedava kriznom štabu i u decimalu predviđa i objavljuje prognozu budućeg privrednog rasta, jasno je da u ovoj zemlji o svemu odlučuje samo jedan čovek. Ovoga puta se čak i direktor statistike osmelio da o proceni rasta BDP kaže: "To su sve kalkulacije koje počivaju na verovatnoćama." Dakle, sve je ovo nepouzdana i malo verovatna procena. Ali, šta to vredi kad nam predsednik tu procenu ponavlja tako glasno i sigurno – kao da se naredna godina već dogodila, i to najmanje pre dve ili tri godine.

Stoga nije lako proceniti šta je ovde bila procena republičke statistike, a šta je bila pesma koju su otpevali "po narudžbi". Ali je jedna stvar jasna: kako godine prolaze, Vučićeve fantazije će se sve teže razlikovati od onoga što je statistika nekada tačno zapisala – pa vratila u fioku.

U ponedeljak je objavljeno da se država na međunarodnom tržištu zadužila za dve milijarde evra po mnogo većoj ceni nego što joj je to nuđeno u poslednjih mesec dana.

Mene ovo beskrajno veseli. Prvo nas je Vučić pre tri nedelje obavestio da je odbio zajam od 1,2 milijarde evra od Međunarodnog monetarnog fonda i Evropske unije, namenjen sanaciji ekonomskih posledica uzrokovanih pandemijom virusa korona i pohvalio se: "Mi od MMF-a ni dinar nećemo da uzmemo jer imamo velike devizne rezerve i 31 tonu zlata."

A istog dana nam se njegov ministar finansija pohvalio da se Srbija tog dana zadužila za 100 miliona evra emitujući petogodišnje dinarske obveznice sa prinosom od 2,6 odsto! Sada ih je obojicu guvernerka dotukla – i obavestila nas da se država dodatno zadužila za još dve milijarde evra, ali da su sada uslovi zaduživanja – još gori! I zar to nije divno – odbiješ kredit sa kamatom od 1,05 odsto – pa raspišeš zajam sa kamatama od 2,6 odsto (Mali), odnosno 3,125 odsto (guvernerka) – i još se time hvališ po medijima.

Mada me u stvari najviše raduje to što je taj kredit MMF-a (po ceni od 1,05 odsto) bio namenjen saniranju posledica izazvanih virusom korona. A mi smo ga odbili jer nam ne treba, nego nam treba zajam, kako reče guvernerka, "za finansiranje privrede u uslovima globalne ekonomske krize izazvane virusom korona".

Vidite li razliku, i kako smo mi mudrije postupili?

Jedno je jasno: MMF i EU su nam nudili 1,2 milijarde evra – a mi odbismo jer "imamo velike devizne rezerve i 31 tonu zlata". A onda se zadužismo za skoro milijardu evra preko iznosa koji su nudili EU i MMF – i to po mnogo većoj kamatnoj stopi nego što je nudio MMF. Pa ko se ne bi hvalio po medijima!

Kako biste ocenili odnos države prema privredi nakon korone? Privredi je potrebna pomoć, država je počela da pomaže. No, mene zanima da li će ova dodatna zavisnost privrede od države samo još više uvećati dominaciju države u ovom odnosu?

Sve bi to bilo lepo kada bi postojala država, a ne samo njen predsednik, i kada bi se barem premijerka Ana Brnabić ohrabrila da ne kaže kako "predsednik, što god da uradi, samo radi svoj posao". E pa, nije tako, skoro šta god da uradi – Ustav mu to zabranjuje. Ali ovako, kada su od države ostali jadni patrljci, biće toga sve više. A sva je prilika da će po medijima biti sve više Ane Brnabić – gledaćemo je sve moćniju, sve ljuću i sve dublje razočaranu u »

ovaj lenji, glupi i pokvareni narod. Dobra stvar je jedino ta što će u tom igrokazu na nekom TV Pinku ipak presuditi Vučić – čisto da se zna ko je glavni.

U martu i maju odjeknule su dve vesti o novoj državnoj pomoći stranim investitorima. Fabrika čokolade je dobila 120.000 evra po novozaposlenom, a Henkel 144.000. Kuda vodi ovakva ekonomska politika države? Mogu li domaći privrednici dobiti ovako nešto i kada će se promeniti ovaj pristup koji je još pre 15 godina počeo da forsira Dinkić?

Ne branim nikoga, najmanje Dinkića, ali ako to nije valjalo, imao je Vučić barem deset godina da tu politiku preokrene. Pa zašto nije, i šta je tu kriv Dinkić? Naravno da je ta politika loša i opšte je poznato da su ovu meru uspešne zemlje primenjivale jedino u slučajevima kada su neke druge zemlje htele da im preotmu nekog veoma važnog investitora. Ali, vlast ovde svakodnevno ruši privredni ambijent, pa niko iz sveta neće da dođe da investira osim ako ne dobije neki lep i veliki poklon. A kada će se to promeniti – za sada na to pitanje odgovor ne zna ni Ana Brnabić.

Nakon izbora Vučić i njegovo okruženje će samo učvrstiti vlast i prigrabiti još veću moć. Deluje kontraintuitivno: i zvanično, prema Fridom hausu, Srbija više nije ni "delimično demokratska", a nezaposlenost pada, prosečna zarada raste, rastu penzije, inflacija stabilna, kurs stabilan, deficit pod kontrolom do korone, rekordne devizne rezerve, javni dug pada... Cinici bi zapitali – gde je onda problem, zapravo?

Jedini je problem što sve veći broj ljudi trajno napušta zemlju. Između ostalog, odlaze i zbog toga da ne bi slušali o šest, sedam miliona glasača u zemlji gde samo 5,5 miliona punoletnih građana ima pravo na sto evra pomoći. A razliku između ova dva obračuna punoletnih Srba čine baš oni, emigranti, i uz njih još koja stotina hiljada umrlih – ali u biračkom spisku još uvek živih naših sugrađana. Jeste, Fridom haus nas je izbacio iz spiska demokratija – pa je verovatno i to objašnjenje – sada se ovde slobodnije sudi, piše, radi, a privredni pokazatelji mogu mnogo slobodnije da cvetaju.

Prošli put kad smo razgovarali, rekli ste: "Ovako može zauvek, to se neće samo od sebe urušiti." Vučić je to pre nekoliko godina ovako rekao: "Stabilokratija je divan pojam. (...) Ne znam šta je u stabilokratiji loše, nikako to ne mogu da razumem. Morate da mi kažete šta je loša posledica stabilnosti, nisam razumeo." Ovo sad izlazi iz okvira ekonomije, ali, kako je moguće, po vašem mišljenju, osloboditi zarobljenu državu kakva je naša?

Da je Zoran Đinđić 2001. godine izgovorio: "Stabilokratija je divan pojam", ne bi se sadašnji predsednik moćno smeškao, već bi tražio najkraći put u mišju rupu... A sada se, poput kralja Ibija, zapitao: "... Šta je loša posledica stabilnosti, nisam razumeo." Kao kada bi neko, spominjući termin *bela kuga*, začuđeno upitao – kome normalnom može da smeta bela boja, nisam razumeo...

A odavde, pa do oslobođenja zarobljene države, prostire se sve dublji ponor.¶

RADMILO MARKOVIĆ

Reagovanje

Demanti Agencije za privredne registre

Ovaj režim će pasti na ulici, "Vreme" br. 1531,

U prethodnom broju nedeljnika "Vreme" objavljen je intervju pod naslovom "Ovaj režim će pasti na ulici", u kojem je sociolog Jovo Bakić izneo niz neistinitih i netačnih tvrdnji na račun Agencije za privredne registre, zbog čega zahtevamo objavljivanje sledećeg odgovora – demantija Agencije, u skladu sa članom 83. Zakona o javnom informisanju i medijima:

Neistinita je i potpuno netačna informacija da je ime Bojana Kisića fantomski "nestalo" sa sajta Agencije za privredne registre u roku od jednog dana nakon otkrivanja "afere" u kojoj se pomenuto lice pojavljuje kao njen akter. Za ovakvu tvrdnju ne postoji ni jedan dokaz, iako su svi podaci lako dostupni putem interneta, a na sajtu Agencije objavljene su i sve odluke registratora donesene na osnovu podnetih prijava za registraciju. Takođe, u arhivi Agencije može se izvršiti uvid u kompletnu dokumentaciju privrednog društva Nites doo, koje se spominje u objavljenom tekstu, koji je pobudio interesovanje javnosti za poslovanje ove kompanije.

Na osnovu svih objavljenih podataka i dokumentacije iz Registra privrednih subjekata, koji se odnose na pomenuto privredno društvo, lako se može utvrditi činjenica da Bojan Kisić nikada nije bio registrovan kao osnivač, član društva, zakonski zastupnik, odnosno direktor društva. Činjenica da li privredno društvo ima i druga odgovorna lica u svojoj upravljačkoj strukturi, nije zakonom predviđeni predmet registracije u Agenciji, pa se ona o istoj ne može ni izjašnjavati.

Samim tim, netačna je i tvrdnja da je Agencija "brzinski izvršila promenu" pomenutih podataka na svom sajtu, "u roku od jednog dana nakon otkrivanja afere". Kako je gorepomenuti tekst istraživačkih novinara objavljen 1. maja, moglo bi se zaključiti da je ova promena podataka izvršena za vreme praznika, tj. van radnog vremena Agencije. Javnost se, tako, navodi na dalji zaključak da je Agencija postupala mimo propisane procedure i potpuno nezakonito. Ova teška optužba, izneta na račun Agencije, zasnovana je na neistinitim i neproverenim informacijama, olako preuzetim sa društvenih mreža.

Ovakvim izjavama nanosi se šteta ugledu Agencije za privredne registre, a javnost se dovodi u zabludu. Imajući u vidu navedeno, molimo Vas da objavite ovaj odgovor – demanti Agencije za privredne registre.

S poštovanjem,

AGENCIJA ZA PRIVREDNE REGISTRE

100 EVRA, MALI GEST PAŽNJE VLASTI:
Ministar finansija Siniša Mali
Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Helikopter u brišućem letu

Čini se da Ministarstvo finansija računa da će se samo stanovnici Srbije sa važećim dokumentima prijavljivati za novčanu pomoć. Ali, čak i ako je to slučaj, zapravo neće moći da se odbiju građani koji možda žive van zemlje, ali imaju prijavljeno prebivalište i važeću ličnu kartu. Stoga bi maksimalan broj građana koji bi formalno mogli da se prijave veći od 5,5 miliona, ali u stvarnosti će se na kraju celog procesa verovatno prijaviti manji broj

Ovih dana, iznad glava građana Srbije počeće da leti jedan pomalo čudan helikopter. Letelica će, naime, biti puna novca, a na građane Srbije, kako se najavljuje, sručiće se "kiša para" u apoenima od sto evra.

Radi se, naravno, o "helicopter money", jednoj od mera ekonomskog, neki kažu i izbornog plana Aleksandra Vučića namenjenih građanima Srbije. Odnosno, što bi rekao Siniša Mali, ministar finansija, biće to mali gest pažnje vlasti, odnosno "mera optimizma" posle teškog perioda borbe protiv kovida-19. Kako god bilo, kako nam je još krajem marta obećao predsednik, svaki punoletni građanin dobiće sto evra "helikopterskih para" u dinarskoj protivvrednosti. U tu svrhu Vlada je izdvojila 550 miliona evra.

"Novac iz helikoptera" nije nepoznat pojam u svetskoj ekonomskoj teoriji. Prvi ga je upotrebio čuveni Milton Fridman 1969. godine predlažući podelu po 1000 dolara građanima radi ekonomskog podsticaja preko rasta potrošnje. I u teoriji, ali i praksi, od tada traje rasprava o ovoj temi sa različitim ishodima, a sada je još više aktuelizovana ekonomskom krizom nastalom zbog virusa korona.

U odnosu na druge države, kod nas je "helikopterski novac", ipak, dobio prateće elemente koji imaju više veze sa politikom nego sa ekonomijom. Mahom svi »

Iako je zvanično pojasnio promenu plana tako što je, naravno, kriv bio Đilas "kome pare nisu potrebne", biće da je Vučić imao i nešto drugo na umu — ako novac dobijaju svi građani Srbije, neko bi mogao da zapita srpske vlasti: ako je već Kosovo srce Srbije, zašto svi građani naše južne pokrajine, uključujući tu Albance, nisu dobili svojih 100 evra

opozicioni lideri su ovu meru ekonomskog tima Vlade Srbije proglasili kupovinom glasova i dodvoravanjem biračima.

JEDAN MINUT, DVA...

Najpre je obelodanjeno da će se do novca doći po automatizmu, a potom se od "svih građana" na kraju došlo do onih koji se prijave na određeni broj telefona, sa sve imenom i prezimenom. Osim primedbi da je tako nešto sa stanovišta zaštite podataka o ličnosti veoma problematično, bilo je i tumačenja da se radi o ponižavanju građana, pa je i to brzo promenjeno. Sada, kako stvari stoje, onaj ko želi da dobije tih sto evra, osim penzionera i građana koji se nalaze u evidenciji socijalnih službi, moraće ipak da se dohvati telefona i da kaže broj lične karte i tekućeg računa.

"To je vrlo prosto, jedan minut da ubacite dva, tri podatka koji su potpuno zaštićeni. Imate jedan mali kvadratić gde kaže, svako ko želi, slažem se da dam ove podatke da bi se iskoristilo za uplatu 100 evra", rekao je Mali. Dodao je da se "nakon toga, taj registar podataka briše", jer je to "privremeni registar a ne nešto što će da ostane ne znam koliko godina, nego je privremeni, ako bude nekih primedbi, žalbi".

Iako je zvanično pojasnio promenu plana tako što je, naravno, kriv bio Đilas "kome pare nisu potrebne", biće da je Vučić imao i nešto drugo na umu. Ako, naime, novac dobijaju svi građani Srbije, onda se otvaraju i neka druga pitanja. Recimo, pošto je politički stav, ali i ustavno slovo da je Kosovo deo Srbije, neko bi mogao da zapita srpske vlasti: ako je već Kosovo srce Srbije, zašto svi građani naše južne pokrajine, uključujući tu Albance, nisu dobili svojih sto evra? Hipotetički rečeno, da li bi narušavanje teritorijalnog integriteta države Srbije bilo ako bi država izdvojila po 100 evra samo za "naše", to jest Srbe sa Kosova?

"Po Uredbi o uplati novčane pomoći državljanima Srbije, onako kako ju je predstavilo Ministarstvo finansija, ta pomoć zaista bi trebalo da pripadne svim građanima Srbije, bez obzira na nacionalnost. Jedini uslov za uplatu sredstava jeste da je građanin punoletan i da je državljanin Srbije", kaže Sofija Mandić, pravnica iz Centra za pravosudna istraživanja – CEPRIS. Ona, međutim, upozorava da ćemo, ako pogledamo postupak isplate koji je uređen Uredbom, videti da se za uplatu – bilo da se ona vrši prema socijalno-materijalnim kriterijumima ili po prijavi, zahteva ne samo državljanstvo, već i važeća lična karta Republike Srbije.

Ovo suštinski znači da, tvrdi Sofija Mandić, iako Ustav Srbije i dalje tretira Kosovo kao svoju autonomnu pokrajinu sa posebnim statusom, naizgled tehničkim uslovom za uplatu novčane pomoći, na nju mogu da računaju samo oni sa važećom ličnom kartom Republike Srbije. Kako većina kosovskih Albanaca ne ispunjava ovaj uslov, time bi njima na zaobilazan način bilo onemogućeno da ostvare pravo na tu pomoć. "Na širem planu, ovaj manevar samo potvrđuje da naše vlasti žele da zadrže privid da je Kosovo deo Srbije, ali da se želja da se Kosovo zadrži odnosi pre svega na teritoriju, ali ne i na ljude koji na toj teritoriji žive", ističe Sofija Mandić.

Ono što je za mnoge problematičnije jeste podatak od 570 miliona evra i način do koga se došlo do 5.700.000 građana koji imaju uslova za "dozu optimizma". Oko dva miliona građana, konkretno penzionera i korisnika socijalne pomoći, novac će dobiti direktno na račun. Na čemu se onda bazirao ostatak od 3,7 miliona ljudi u proceni ministarstva?

Pravo na jednokratnu novčanu pomoć u iznosu od 100 evra u dinarskoj protivvrednosti imaju svi punoletni državljani Republike Srbije koji na dan stupanja na snagu Uredbe (24. april 2020. godine) imaju prebivalište na teritoriji Republike Srbije, sa važećom ličnom kartom, kaže se u Vladinoj Uredbi. Spisak Registra i birački spisak bi po logici trebalo u najvećoj meri da se podudaraju, ali po svemu sudeći, ovoga puta to nije slučaj.

Broj birača upisanih u birački spisak na poslednjim predsedničkim izborima, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku, iznosio je 6.724.949 građana. To je, kako se navodi, zbir broja birača za centralnu Srbiju, AP Vojvodinu, AP Kosovo i Metohiju, inostranstvo i zavoda za izdržavanje zavodskih sankcija. "Srbija čeka nezavisnu analizu tačnosti biračkog spiska, koja jedina može da otkloni sumnje i da da odgovor na pitanja o tačnosti evidencije, kao i da odgonetne dileme o broju birača koji žive u inostranstvu ili broju mrtvih lica i drugih potencijalnih neažurnosti", kaže Raša Nedeljkov, programski direktor Crte.

POJAŠNJENJE METODA

On ističe da je godinama zanemarivano pitanje broja građana u biračkom spisku, prilično netransparentan proces ažuriranja, ali i zloupotreba biračkog spiska u političkim razmiricama, dovelo do stanja da je poverenje građana u birački spisak izuzetno nisko. Crtina istraživanja pokazuju da čak 59 odsto građana Srbije smatra da birački spisak nije tačan. Upravo zbog toga, Crta pokušava da utiče na sprovođenje nezavisne analize tačnosti biračkog spiska, kako bi se makar u odnosu na taj segment izbora počelo graditi poverenje građana.

"Razlika između brojeva punoletnih građana u biračkom spisku i spiska koje je pripremilo Ministarstvo finansija može proisticati i iz činjenice da je Ministarstvo računalo samo punoletne građane koji žive u Srbiji. Ministarstvo finansija u javnosti može da doprinese otklanjanju dilema tako što bi javno pojasnilo metod kojim se vodi prilikom izrade registra potencijalnih primalaca pomoći. Nažalost,

"Helikopterski novac" koji to nije

"Inicijativa Vlade Srbije da građanima podeli po 100 evra nazvana je *helikopterskim novcem*, ali ona to nije. Novac ne deli Narodna banka Srbije. Srbija nema deflaciju i – na sreću – ne vodi samostalnu monetarnu politiku da bi mogla lako štampati pare, već prati kurs evra. Monetarna politika NBS ograničena je opredeljenjem da se uzdrži od avantura i cilja kurs evra. Umesto toga, država građanima novac deli iz budžeta. U tom smislu, 100 evra se pre može svrstati u mere socijalne ili mere fiskalne politike", kaže ekonomista dr Slaviša Tasić.

"VREME": Kako je termin "helikopterski novac" ušao u upotrebu?

DR SLAVIŠA TASIĆ: Početkom 2000, uporna deflacija u Japanu navela je mnoge da sumnjaju da se država i njena centralna banka mogu izboriti sa deflacijom. Nonsens, kazao je Ben Bernanke, drugi monetarni ekonomista, koji će kasnije postati predsednik Feda, američke Centralne banke. Neka Centralna banka Japana odštampa jen i podeli ga ljudima – makar ga bacala iz helikoptera – i deflacija će odmah nestati. Tako je helikopterski novac dospeo na meni mogućih ekonomskih politika.

Znači, centralna banka štampa novac preko poslovnih banaka?

Ona od banaka kupi neku imovinu, najčešće obveznice, a zauzvrat im uplati sveže odštampani novac. Taj novac na kraju svakako završi u privredi, jer su banke samo posrednik. "Helikopterski novac" bi značio preskakanje banaka u tom procesu. Centralna banka bi mogla direktno podeliti novac građanima, bez ikakve povratne obaveze. Međutim, to do sada nijedna zemlja nije uradila.

Kako vidite "helikopterski novac" kao meru socijalne politike?

Kao socijalna mera, podela novca na ravne časti nema smisla. Smisao socijalne politike je u uspešnom pronalaženju i ciljanju stvarno ugroženih ljudi. Ako jedna mera to uopšte ne pokušava da uradi, već deli jednako svima, onda se teško može nazvati socijalnom.

A kao meru fiskalne politike?

Kao mera fiskalnog stimulusa, 100 evra po osobi takođe nema mnogo smisla. Fiskalni stimulusi služe podsticanju kupovne moći, u nadi da će uvećanje tražnje za robom i uslugama pokrenuti privredu. Ovaj mehanizam je inače upitan, a posebno se ne preporučuje malim i otvorenim zemljama poput Srbije. Kod njih se dosta novca upotrebi za kupovinu uvozne robe i time besplatno stimulišu strani proizvođači. Osim toga, problem u ovoj pandemiji nije tražnja sama po sebi, već mogućnost kretanja. Ogromna većina kod frizera ili pekara nije otišla ne zato što nije imala novca, već zato što je izbegavala kontakte.

Vi tvrdite da se ne radi o "helikopterskom novcu"?

Dakle, ne radi se o "helikopterskom novcu", nije socijalna mera i nije smislena fiskalna mera. Ipak, jedna svetla strana podele para je u samoj činjenici da će novac preći sa računa države u džepove građana. Ljudi bolje brinu o svom novcu i troše ga pametnije nego što to radi država. Država može da u isto vreme vapi za stvarno neophodnim resursima, a na drugoj strani rasipa novac na neobjašnjiv način. Ljudi retko tako postupaju sa sopstvenim novcem. Na svetu ima bogatih filantropa, pa opet nikad nisam čuo da je neko poklonio kompaniji 144.000 evra po radnom mestu, kao što je država Srbija upravo uradila. Ako će 100 evra po osobi doći umesto nekoliko takvih subvencija, onda je to neto dobitak za zemlju. ¶

do sada smo uskraćeni za tu informaciju", navodi Nedeljkov.

I sad, ko tu može da se snađe i kako je uopšte Mali došao do 550 miliona evra "helikopterskih para"? Što se tiče pitanja o broju birača sa Kosova u biračkom spisku, gledajući izbore 2016. i 2017. godine, u Srbiji je pravo glasa sa te teritorije imalo nešto više od 100.000 birača. Penzionera i lica u evidenciji ima oko dva miliona, a na biračkom spisku je skoro sedam miliona duša. A pomoć samo za 5,5 miliona ljudi.

"Ne zna se još uvek kako je Ministarstvo finansija došlo do procene od 5,5 miliona građana koji imaju pravo na jednokratnu pomoć, ali može da se pretpostavi. Po poslednjim zvaničnim podacima RZS, u 2018. godini je u Srbiji bez Kosova živelo sedam miliona stanovnika, od toga 5,8 miliona punoletnih, mada se veruje da je i ovaj broj precenjen. Ako se uzme u obzir da se od tada broj punoletnih građana smanjio, kao i da značajan broj građana nema važeću ličnu kartu, mogla bi da se napravi ovakva gruba procena o broju stanovnika Srbije obuhvaćenim tim privremenim registrom", objašnjava Vujo Ilić, politikolog.

Birački spisak je, sa druge strane, dodaje Ilić, odvojen registar koji održava Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave. Razlika od oko milion ljudi između procenjenog punoletnog stanovništva Srbije i broja građana upisanih u birački spisak je stari problem koji se vuče decenijama. Uzroci tog neslaganja su u dugotrajnim migracijama, neažurnosti u administrativnoj obradi podataka, ali i ustaljenoj navici da se promene prebivališta ne prijavljuju. "Čini se stoga da Ministarstvo finansija računa da će se samo stanovnici Srbije sa važećim dokumentima prijavljivati za novčanu pomoć. Ali čak i ako je to slučaj, zapravo neće moći da se odbiju građani koji možda žive van zemlje, ali imaju prijavljeno prebivalište i važeću ličnu kartu. Stoga je maksimalan broj građana koji bi formalno mogli da se prijave veći od 5,5 miliona, ali u stvarnosti će se na kraju celog procesa verovatno prijaviti manji broj", naglašava Vujo Ilić.

I na kraju, moglo bi se reći: spisak je spisak, ali 100 evra je 100 evra. Naročito, kad su nam tu, na dohvat ruke. Kao, uostalom, i izbori. ¶

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

Solidarnost nije ista za sve

U situaciji kada su mehanizmi zaštite ljudskih prava koji su u redovnim okolnostima na raspolaganju građanima praktično bili suspendovani, najugroženiji Romi, oni koji su izbegli sa Kosova i žive u neformalnim naseljima, nisu imali mogućnost da se obrate institucijama za zaštitu svojih prava. Oni nisu imali prilike ni da u vreme vanrednog stanja natoče vodu na javnim česmama, niti da ih institucije posete, obaveste o načinima sprečavanja širenja virusa ili preduzmu ikakve mere za sprečavanje njegovog širenja

Piše: **Danilo Ćurčić**

Programski koordinator Inicijative A11

Dobar deo nas je sasvim sigurno već nebrojeno puta čitao tekstove o tome kako je kriza izazvana pandemijom virusa korona uvod u velike promene koje nam predstoje. Od pada kapitalizma, preko "novih normalnosti" koje nam se prognoziraju, ubedljiva većina komentatora saglasna je u stavu da se svet nepovratno menja nezapamćenom krizom koju je virus izazvao oko nas.

Možda se u prvim nedeljama od izbijanja krize činilo kako će se stvari i u Srbiji menjati. Na to su ukazivali aplauzi za lekare i medicinsko osoblje, nebrojeni pozivi na solidarnost koje su slali najviši državni zvaničnici, i brojne akcije koje su sprovodili različiti volonterski servisi i kompanije. Delovalo je kao da bi korona mogla makar za jotu da nas pomeri ka državi socijalne pravde, šta god ona bila u 21. veku.

ISTO KAO RANIJE

Međutim, za Rome i Romkinje koji žive u ovoj zemlji, Srbija posle korone neće se nimalo razlikovati od one pre svega ovoga. Pogledamo li kako se država nosila sa posledicama pandemije i merama za njeno suzbijanje među Romima, sasvim je jasno da je na snazi stari pristup koji je zasnovan na zanemarivanju potreba ovih ljudi, nemuštim obrazloženjima da se nema dovoljno resursa za pomoć (koja zapravo nije pomoć već obaveza državnih organa zasnovana na pravnom poretku Republike Srbije), i prebacivanjem mera intervencije na humanitarne organizacije i međunarodnu donatorsku zajednicu.

Podsetimo se, još pre proglašenja vanrednog stanja država je formirala dva krizna štaba – jedan za pomoć privredi i drugi koji se bavio zdravstvenim aspektima borbe protiv virusa. Apel Vladi koji smo uputili još 17. marta, da se formira i takozvani treći krizni štab koji bi se bavio preduzimanjem mera za pomoć onima koji su najugroženiji – Romima, izbeglicama, beskućnicima i svima onima koji ni u redovnom stanju nisu u fokusu državnih organa, ostao je bez odgovora. Na dostavljeni predlog mera u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja i stanovanja koje su podnete kabinetu predsednice Vlade 20. marta, koje su predviđale niz hitnih mera za zaštitu najugroženijih, do danas nije stigao nikakav odgovor.

O razmerama nebrige za Rome i druge socijalno ugrožene možda najbolje svedoči činjenica da smo skoro u isto vreme imali prilike da se uverimo kako država ima sluha za fine detalje, kao što su oni koji se odnose na mogućnost šetanja pasa u vreme "policijskog časa", ili na izdavanje dozvola za kretanje dostavljačima brze hrane.

Da nacrtamo – država se pre bavila time kada će moj pas moći da obavi veliku i malu nuždu, nego što se bavila pitanjem kako će Romi da održavaju higijenu neophodnu za suzbijanje virusa korona.

UŽAS I BEZ KORONE

U situaciji kada su mehanizmi zaštite ljudskih prava koji su u redovnim okolnostima na raspolaganju građanima praktično bili suspendovani (usko određen broj postupaka po kojima su redovni sudovi postupali, poslovična neefikasnost Ustavnog suda, smanjeni kapaciteti nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava), najugroženiji Romi, oni koji su izbegli sa Kosova i žive u neformalnim naseljima, nisu imali mogućnost da se obrate institucijama za zaštitu svojih prava. Oni nisu imali prilike ni da u vreme vanrednog stanja natoče vodu na javnim česmama, niti da ih institucije posete, obaveste o načinima sprečavanja širenja virusa ili preduzmu ikakve mere za sprečavanje njegovog širenja.

U uslovima kada neko nema pristup vodi, kada živi u naselju koje ima struju samo par sati tokom dana, kada je rad na sakupljanju sekundarnih sirovina od koga zavisi da li će uspeti da nahrani porodicu praktično onemogućen, a institucije koje se bave socijalnom zaštitom ni na koji način ne reaguju na užasno teške uslove u kojima živi, u kontekstu virusa korona dolazi do takvog obima povrede prava da se ono može kvalifikovati kao nečovečno i ponižavajuće postupanje. Takvo postupanje je zabranjeno našim Ustavom, članom tri Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim među-

Famoznih 100 evra koje je obećao predsednik ponovo će izmaći onima koji su najugroženiji – "pravno nevidljivi" Romi, odnosno oni koji nisu upisani u matične knjige ili zbog mesta stanovanja nemaju prijavljeno prebivalište, pa samim tim ni ličnu kartu, ostaće bez ove pomoći

narodnim ugovorima koje je Srbija ratifikovala. Zbog toga je Inicijativa A11 pre nekoliko nedelja pokrenula postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava, u kome je tražila od suda da izrekne privremenu meru Republici Srbiji kako bi se izbegla opasnost od nastupanja nenadoknadive štete po hronične bolesnike iz jednog romskog naselja u Beogradu.

Uslovi života u ovom naselju užasni su i bez korone. U njemu žive, skoro potpuno zaboravljeni, oko tri stotine Roma i Romkinja koji su se doselili u ovu šumu kada su 1999. godine izbegli sa Kosova. U naselju nema vode, struje ni kanalizacije, smeće se ne iznosi godinama (moguće ga je videti iz satelita!), a pokušaji stanovnika naselja da zainteresuju nadležne da počnu da se bave njihovim problemima, osim u vreme kada se dele novogodišnji ili izborni paketići – ostaju bez odgovora.

PREKO EVROPE DO CISTERNE ZA VODU

Zbog toga je Evropski sud za ljudska prava pokrenuo postupak po ovom pitanju, u kome je tražio od države da se izjasni na navode o tome da u naselju nema uslova za suzbijanje virusa korona, niti preduzetih mera kako bi se stanje popravilo. Na kraju, posle dosta dopisivanja i podnesaka i jedne i druge strane, sud je uzimajući u obzir svoju raniju praksu po ovakvim i sličnim zahtevima, odbio zahtev i uputio podnosioce predloga za izricanje privremene mere da se obrate domaćim institucijama radi preduzimanja mera za suzbijanje širenja virusa korona u ovom naselju.

Međutim, sama činjenica da su se informacije o pokretanju postupka pojavile u javnosti, dovela je do niza reakcija koje su pre svega toga bile nemoguće. Tako se u čitavu priču uključilo Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Zaštitnik građana i Nacionalni savet romske nacionalne manjine. Na kraju, cisterna sa vodom koja je suštinski bila jedna od centralnih mera koju je bilo potrebno preduzeti stigla je u ovo naselje. Stanovnici kažu – prvi put posle dvadeset i jedne godine.

Nama ostaje da se dobro zamislimo zbog čega je za jedan skoro pa komunalni problem bilo neophodno ići sve do Strazbura, i zbog čega institucije počinju da reaguju samo kada su pritisnute sudskim postupcima i medijskim napisima o nekom problemu. Odgovor moramo tražiti u domenu sistemske diskriminacije Roma i potpunoj eroziji socijalnih uloga države.

Na kraju, ako znamo da se cisterne sa vodom sasvim redovno parkiraju po beogradskim trgovima kad god je temperatura oko 35 stepeni, a da je ovde bilo potrebno stići do Evropskog suda za ljudska prava i brojnih medija kako bi se to dogodilo u jednom od stotina romskih naselja koja imaju isti problem, jasno je da se nikako ne radi o slučajnosti. Ovo je pravilo sa kojim Romi svakodnevno žive, u vreme korone i nakon nje, tu se stvari neće menjati.

NAJUGROŽENIJIMA NI STO EVRA

Na nešto širem planu, situacija može biti samo još gora. Nastava koja se sprovodi preko RTS-a prirodno je povezana sa pristupom električnoj energiji. Ona zahteva i znatne napore roditelja da isprate zadatke koje učenici imaju, često podrazumeva i internet priključak i neki stepen informatičke pismenosti roditelja. Zbog toga postoji ozbiljan rizik da će nakon ove školske godine najsiromašnija romska deca još više zaostajati za svojim vršnjacima, koji su imali prilike da redovno prate nastavu i sreću da su im roditelji na raspolaganju da pomognu oko zadataka, da provere i objasne ono što se uči preko različitih onlajn platformi.

Ako pogledamo situaciju sa merama pomoći privredi, ni one neće pogoditi one koji su najugroženiji. Zbog svoje prirode, ove mere zaobilaze Rome, koji su po pravilu angažovani u neformalnoj ekonomiji i najčešće zavise od dnevnice ili sekundarnih sirovina koje prikupe iz kontejnera. Famoznih sto evra svakom punoletnom građaninu koje je obećao predsednik republike ponovo će izmaći onima koji su najugroženiji. Kako stvari stoje, bez lične karte neće biti moguće doći do tih sto evra. Zbog toga će "pravno nevidljivi" Romi, odnosno oni koji nisu upisani u matične knjige ili zbog mesta stanovanja nemaju prijavljeno prebivalište, pa samim tim ni ličnu kartu, ostati bez ove pomoći. Umesto da se ministar finansija iščuđava kako neko može da živi u Srbiji bez lične karte, mnogo bi korisnije bilo da pronađe način da ova pomoć zaista stigne do onih kojima je najpotrebnija.

Ogroman novac koji će se potrošiti bez preterano razrađenih kriterijuma na sve punoletne građane Srbije, kao i druge mere koje se sprovode za pomoć privredi, stvoriće opterećenje na javne finansije. Kada god su opterećene javne finansije, već znamo kako će država postupati – biće to nove mere štednje koje će dokrajčiti one najžilavije, koji su uspeli da preteknu posle mera štednje koje su uvedene 2014. godine.

Na kraju, država ima obavezu da maksimalno upotrebljava resurse radi progresivnog ostvarivanja ekonomskih i socijalnih prava. To je obaveza Srbije prema članu dva Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Zbog toga nam ova epizoda o položaju Roma u vreme virusa korona može poslužiti za projekciju budućnosti koja nas sve u nekom trenutku čeka. ¶

Imaginarijum je državni projekat

"Televizija Pink je mesto sa koga se predsednik i vladini funkcioneri obraćaju građanima, na toj televiziji se saopštavaju najvažnije državne odluke i u redovnom, a tako je bilo i u vanrednom stanju"

Odbor za kulturu Narodne skupštine dostavio je Vladi Srbije predlog Zakona za ograničavanje rijaliti programa koji je predložilo 42.852 građana, te inicijator ovog predloga Zakona, Udruženje za zaštitu ustavnosti i zakonitosti, smatra da su otklonjene sve prepreke da ga Narodna skupština usvoji pre održavanja izbora.

Maja Vukadinović, s kojom razgovaramo o rijaliti programima u Srbiji, je kulturolog i analitičar medija, autorka knjige *Zvezde supermarket kulture* (Clio), predaje na Fakultetu savremenih umetnosti i na Fakultetu primenjenih umetnosti, trinaest godina se bavila profesionalno novinarstvom, i danas povremeno piše.

"VREME": Gotovo istovremeno sa predlogom Zakona o ograničavanju rijaliti programa, Savet REM-a odbio je zahtev sopstvenih članova da se emitovanje rijaliti programa ograniči na vreme predviđeno zakonom. Kako tumačite ove suprotne stavove?

MAJA VUKADINOVIĆ: U zemlji apsurda veoma je teško proceniti ovakve odluke. Moguće je da Savet REM-a čeka pravi trenutak da se emitovanje rijalitija ograniči – posle izbora, na primer. S druge strane, ovde su isprepleteni medijski, finansijski i drugi interesi i interesne grupe, pa u nekom njihovom neslaganju možda treba tražiti razloge.

Mada su pojedini političari deklarativno protiv rijalitija, iskustvo mi govori da suštinski ne nameravaju ništa da učine po tom pitanju. Rijaliti na nacionalnim frekvencijama je državni projekat. Jer, mnogo je lakše vladati ukoliko se narodu godinama servira primitivna zabava. Ljudi hipnotisani bizarnim životima polusveta ne razmišljaju o siromaštvu, nezaposlenosti, neizvesnoj budućnosti... Zato, nažalost, ne verujem da će ovaj zakon uopšte biti donet.

Učesnici rijaliti programa nisu procesuirani iako nisu poštovali propisane mere bezbednosti uvedene tokom vanrednog stanja. Zašto su produkcije i učesnici rijalitija privilegovani u odnosu na ostale u zemlji i šta to govori o državi?

Mislim da je to lako objasniti. Vlasnik TV Pinka Željko Mitrović je rekao da se učesnici "Zadruge" nalaze na "najizolovanijem ostrvu u Srbiji" i da su "već u karantinu", iako se nekadašnji učesnik ovog rijalitija zarazio virusom. Da bi se razumelo zašto REM, Vlada Srbije i Ministarstvo zdravlja nisu reagovali, trebalo bi podsetiti na privilegovan položaj koji Željko Mitrović ima. Čoveku koji ima pravo da privatnim helikopterom tokom pandemije sleće u krug vojne kasarne, ne može se zabraniti emitovanje rijalitija tokom vanrednog stanja. Televizija Pink je mesto sa koga se predsednik i vladini funkcioneri obraćaju građanima, na toj televiziji se saopštavaju najvažnije državne odluke i u redovnom, a tako je bilo i u vanrednom stanju. Ukoliko najmoćniji ljudi u zemlji redovno gostuju na nekoj televiziji između dva segmenta rijalitija ili turbo-folka, onda je sasvim jasno zašto pravila u vanrednom stanju nisu važila za one koji su boravili u imaginarijumu.

Da li pomenutim tolerisanjem država implicira postojanje finansijskog interesa od rijalitija?

Finansijski interes je očigledan, čak i ako uzmemo u obzir činjenicu da veliki i ozbiljni oglašivači ne žele da se njihove reklame pojavljuju u ambijentu rijalitija. Ugled za mnoge ima veću cenu od rejtinga. Često se pominje i pranje novca preko rijalitija. Ne treba zaboraviti ni prihode od slanja SMS poruka, prošle godine je za finalno veče "Zadruge" uplaćeno 700 miliona dinara. Šta god se javno govorilo, rijaliti je za mnoge biznise "zlatna koka". S druge strane, komercijalni interes za televizije je očigledan. Produkcija prosečnog rijalitija poput "Parova" je nekoliko puta manja od sume koja je neophodna za kvalitetan filmski program ili snimanje serije, a rejting je visok.

Kao što je vlast devedesetih procenila da su turbo-folk estetika i etika siguran način za opstanak, tako i danas interesna grupa na vlasti ima interes da podrži medije koji omamljuju građane i drže ih u nekoj paralelnoj realnosti. Suštinski nije bitno da je to rijaliti, tabloidi ili nešto treće, dok god su ti sadržaji masovno popularni i odvlače pažnju od stvarnog života.

Jedna od osnovnih karakteristika rijaliti programa je princip "novac iznad morala". Kakve još poruke šalju stanovništvu?

Rijalitiji kod nas proizvode obrasce ponašanja, poručuju da je sve dozvoljeno, da se čak verbalno i fizičko nasilje mogu tolerisati. Brojna medijska istraživanja potvrđuju da deca i svesno i nesvesno oponašaju ono što vide na televiziji. Pre nekoliko godina je zabeležen slučaj vršnjačkog nasilja u Aranđelovcu gde su dve učenice od 15 godina pretukle drugaricu iz razreda, a na saslušanju povodom incidenta u školi rekle su da su se "samo igrale rijalitija". Srednjoškolci sve češće otvoreno priznaju da neće mnogo da uče kad već mogu da uđu u rijaliti i lako zarade novac. Iluzija o brzom uspehu je još jedna opasna poruka. Kreiranjem uverenja da postoji kratak i lak put do slave i

Foto: Bojan Stekić

brz put do novca bez truda, građani lako upadaju u zamku izrežirane stvarnosti u kojoj neobrazovani, nemoralni, lenji i bahati pojedinci lako ubiraju plodove popularnosti. Na taj način, posebno mladi bivaju izmanipulisani, jer im se plasira poruka da nema razlike između rijalitija i realnog života.

U govoru naših političara prepoznatljiv je govor rijalitija.

Mi živimo rijaliti, a vladajuća srpska politika je estradnog karaktera. Veza između politike i ovog formata kod nas je prisutna na više nivoa. Prvo, populistička vlast podilazi građanima na brojne načine, bilo da obećava pomoć od sto evra kao "dozu optimizma" ili promoviše jeftinu zabavu kroz rijaliti i tabloide. Ne zaboravimo i da su pojedini aktuelni i bivši političari učestvovali u rijalitijima: Nenad Čanak u "Velikom bratu", Marijan Rističević i Milan Paroški u "Farmi", Vojislav Šešelj je redovan i rado viđen gost kad god rejting nije zadovoljavajući. Pogotovo u Srbiji, gde su političari svojevrsne zvezde, publika voli da vidi kako se oni koji imaju ili su imali moć ponašaju u svakodnevnim ili neočekivanim situacijama, kakvi su zaista, i zato ne čudi njihovo pojavljivanje u raznim komercijalnim formatima.

Neki naši političari su rijaliti sami za sebe, a prenosi Skupštine pokazuju da bar nekoliko njih zaslužuje da dobije svoj šou. Donald Tramp je u takmičarskom rijalitiju "Šegrt" procenjivao buduće mlade biznismene, a ovde bi, recimo, Ivica Dačić mogao da komentariše nove pevačke nade. Šalu na stranu, govor i rijaliti ponašanje naših političara predstavljaju ozbiljan društveni problem. Jezik prostaštva i primitivizma je zajednički učesnicima "Parova" i političarima na vlasti, jer u krajnjem slučaju oni su deo iste (ne) kulturne matrice. U vrhu vlasti su ljudi s kupljenim diplomama, dok su junaci rijalitija osobe bez biografija. Ti svetovi govore istim ili sličnim jezikom i logično je da se sasvim dobro razumeju.

Vaša knjiga *Zvezde supermerket kulture* je studija o medijskom konstruisanju slave, o ljudima koji su uz malu pomoć pojedinih medija postali uzori delu auditorijuma iako njihovo ponašanje i stavovi nisu uzorni. Kako tumačite ovu pojavu kao kulturolog i kao novinar?

Dovoljno je na ekranu neprekidno gledati prostitutke, heroje crnih hronika, nadrilekare, ljude kojima je najveća referenca to da su nečiji partneri, pa se zamisliti gde mi to živimo i kakva vrsta ponašanja je poželjna.

Rijalitiji su efikasna veš-mašina za pranje biografija i mesto za pretvaranje kriminalaca u junake. Kada se kriminalac Kristijan Golubović predstavlja kao zvezda rijalitija i za učešće dobija 150.000 evra, šta može da pomisli prosečna mlada osoba, osim da se kriminal isplati i da za takve ljude pravila ne važe, jer može i da se iz zatvorske ćelije obrati milionskom auditorijumu? Kakav stav o životu može da formira neka tinejdžerka kada čuje da "najuspešnija starleta sa ovih prostora" i obnažena junakinja rijalitija Stanija Dobrojević za jedan sat snimanja reklame zarađuje hiljadu dolara? Biti starleta je uvažena profesija, poručuje rijaliti. Toliko ugledna da se jednoj starleti aplaudira u Skupštini, doduše u crnogorskom parlamentu: Soraja Vučelić je "zaslužila" aplauz jer je zbog kršenja mera tokom pandemije u Crnoj Gori platila manju kaznu nego ostali crnogorski građani za isti prekršaj. Šta o partnerskim odnosima može da se "nauči" od učesnika rijalitija? Lekcija je jednostavna, svađe, skandali, verbalno pa čak i fizičko nasilje su uobičajeni u emotivnim pričama, jer upravo to rade oni kojima je omogućen medijski prostor.

U razgovorima sa srednjoškolcima tokom nekoliko projekata posvećenih medijskoj pismenosti, čulo se da oni ne gledaju rijalitije, ali sve znaju šta se događa zato što im drugari koji rijalitije prate pričaju o njima. Da li to govori o pobedi rijalitija nad kulturom?

Tokom proteklih pet godina, u okviru projekta "Internest" sa kolegama iz udruženja Biblioteka plus, proputovala sam Srbiju afirmišući koncept medijske pismenosti među mladima. Jedna od tema je bio rijaliti, i moja knjiga im je bila podsticajna. U komunikaciji sa učenicima čulo se da njihovi ukućani gledaju ove sadržaje, pa su i oni posredno upućeni u njih, a od nastavnika smo saznali da su nasilje, eksplicitne scene i rijaliti skandali tema razgovora među mladima zato što se te informacije kao zanimljivosti dele na društvenim mrežama.

Nikako ne bi trebalo generalizovati, i mada kao društvo živimo u rijaliti atmosferi, mnogi ne pristaju na lažni spektakl. Ali, postoji ozbiljna opasnost da zavlada antikulturna pedagogija, i to ne samo ili prvenstveno zbog rijalitija. Kultura je već dugo na margini, a u vrednosnom tretmanu onih koji odlučuju je apsolutno nevažna, svedena na zabavu i na brojne načine diskriminisana. Ako su izdvajanja za kulturu u Srbiji najmanja u regionu, samostalni umetnici jedva su se izborili za pomoć da prežive, sredstva se dodeljuju za bakljade, onda je izvesno, ali i opasno, da je rijaliti već pobedio. ¶

SONJA ĆIRIĆ

DRAGAN ILIĆ

Tito, medijska ikona

screenshot: *rts.rs*

Mnogi su pokušali da nam objasne kako je "dečak sa Sutle" postao "najveći sin naroda i narodnosti Jugoslavije". Deo tog uspeha i dalje je ostao tajna jer se očigledno radi o prirodnom talentu, ali je poprilično demistifikovana medijska i marketinška priča o Titu

U senci epidemije korona virusa zamalo da nam promakne 40 godina od smrti Josipa Broza Tita. Za decu rođenu šezdesetih i sedamdesetih Tito je bio nezaobilazna figura iz detinjstva. U mojoj slovarici, oni stariji će se setiti, nastavnom sredstvu iz prvog razreda osnovne škole, na prvoj strani, od slova je trebalo sastaviti reči sa slike. Tu je u vrhu stranice bio TITO, a poprilično ispod njega reči MAMA i TATA, jer on se kao u pesmici voleo više od mame i tate. Međutim, zahvaljujući dokumentarnom filmu *Tito, medijska ikona* autorke Nataše Mijušković, koji je emitovan na RTS-u, jubilej je ipak obeležen.

O Titu su napisane silne knjige i snimljeni mnogi filmovi, ali je ovde u fokusu priče Tito kao brend, sagledan sa veoma pristojne istorijske distance, uz obilje veoma dobro odabrane medijske građe. Nataša Mijušković pokazuje redak dar da ispriča dokumentarnu priču kroz razgovore i izjave odabranih sagovornika, i minucioznu analizu dokumentarnog materijala. Ona nije u prvom planu, tek u nekoliko navrata čujemo njeno pitanje sagovornicima, ali strpljivim slaganjem delića, uz preciznu montažu i kreativnu grafiku, dobijamo film sa prepoznatljivim autorskim pečatom. Inače, da znate, redak je slučaj da TV autori ne odole izazovu da i sebe, bilo kroz sliku ili komentare, na silu uguraju u delo.

Istoričari, savremenici, rođaci, umetnici, kamermani, pisci, partijski drugovi, ali i PR stručnjaci, pokušali su da nam objasne kako je "dečak sa Sutle" postao "najveći sin naroda i narodnosti Jugoslavije". Deo tog uspeha i dalje je ostao tajna jer se očigledno radi o prirodnom talentu, ali je poprilično demistifikovana medijska i marketinška priča o Titu. I zaista, deluje neverovatno da je čovek, čiju su fotografiju čak i mnogi partijski drugovi prvi put videli na nemačkoj poternici s kraja 1942. godine, već tada bio brend. Toliki brend da je 1943. godine u Jajcu mogao sebe da nazove maršalom.

Naravno, svako od nas setiće se još nekoliko potencijalnih sagovornika na temu Tita, čija svedočenja bismo voleli da čujemo. Međutim, ako obratite pažnju na odjavnu špicu, videćete da je autorka, čini mi se s pravom, napomenula da je pokušala da dobije pristanak mnogih "svedoka i aktera" stvaranja mita o Titu, ali su je oni odbili. To samo govori koliko je Titova uloga bila značajna, ali nam govori da je i nakon 40 godina posle smrti njegov uticaj prisutan. Mnogi su profitirali pod Titovom nežnom diktaturom, neki ga možda i danas vole, ali u svakom slučaju bezbednije je ćutati. To ćutanje je u stvari najzanimljivije, pošto ne znamo da li je reč o stidu, jer su i tada ćutali, da li su spremni da se suoče sa sopstvenim zabludama ili i danas vole Tita, ali isključivo u svoja četiri zida. Zato je autorka filma o Titu kao medijskoj ikoni morala da se bavi sve malobrojnijim savremenicima (oni koji su bili na raspolaganju) i onima koji su bili raspoloženi da govore. Cilj je ipak postignut, i neću vam citirati nijednu izjavu sagovornika jer je mnogo bolje da film pogledate, trenutno je dostupan na platformi RTS Planeta.

Priznajem da me film zaista vratio u mladost, u godine koje sam proživeo za Titinog vakta. Samo sam jednom, na nekoliko sekundi, imao priliku da ga vidim, sve sa Jovankom i pudlicama, dok je sa belim rukavicama prošao "mečkom" kroz Banja Luku na nekoj od njegovih turneja. Možda smo mu bili, onako, na putu do Bugojna da rokne nekog medveda kapitalca.

Danas, sa nešto iskustva u medijima, ali i posle filma Nataše Mijušković, postala mi je jasna jedna logična veza koju možda sagovornici nisu dovoljno naglasili. Za kvalitetan brend morate imati proizvod, tako da je jasno (i iz filma) da je tu svakako bilo materijala za mit. To znači da Tito nije mogao biti bilo koji partijski funkcioner. Nadalje, za brend TITO važno je vezati još jedan brend, a to je JUGOSLAVIJA. On je, naravno, nije stvorio, ali ju je, marketinškim jezikom rečeno, rebrendirao. Ova dva brenda su vezana jer se baziraju na nekoliko istih principa.

Jugoslavija je postala antifašistička, sa pobeđenim nacionalizmom koji je doveo do krvavih posledica, bila je okrenuta ka budućnosti, bez rata, uz ekonomski napredak i modernizaciju, u neutralnoj poziciji nesvrstanog lidera. Sve ove premise utkane su u kult vođe Tita, pa je Jugoslavija postojala onoliko dugo koliko je bila u stanju da ispuni prethodne uslove. Kada nije bilo Tita, unutrašnji procesi su doveli do njenog krvavog raspada.

Međutim, brendovi poput Tita i Jugoslavije pokazali su neverovatnu vitalnost, nadživevši svoje realne nosioce. Zato se ovom prilikom setih još jedne parole, nastale baš u vreme Titove smrti, koja mi je kao pioniru delovala čak i subverzivno i anahrono socijalističkom materijalizmu. "Posle Tita –Tito!"

Danas možemo reći da nije reč o naknadnoj veri u vaskrsenje, već o činjenici da je u trenutku Titove smrti već bilo potrebno papagajski naučiti Jugoslovene da nema naslednika (kao u Severnoj Koreji), već se ta bravarska, komunistička dinastija prekida. Takođe, bila je to opomena mogućim pretendentima da nema tog majčinog sina ili kćeri koji će moći da ga zamene. Na našu nesreću, desilo se najgore, nismo dobili naslednika, ali takođe nismo izgubili potrebu da ga i dalje tražimo. ¶

Dvadeset i sedam miliona razloga

PARADA NA PUSTOM CRVENOM TRGU: Migovi iznad Moskve

Foto: AP Photo / Alexander Zemlianichenko

Slaveći na praznom Crvenom trgu 75. godišnjicu pobede nad nacističkom Nemačkom, Rusija se 9. maja suočavala sa epidemijom, padom cene nafte, rastućom rusofobijom i revizijom istorije

Fejsbuk je zbog greške u algoritmu privremeno bio obrisao kultnu fotografiju na kojoj se vidi sovjetski vojnik koji podiže sovjetsku zastavu nad Rajhstagom 1. maja 1945. i poslao sledeće obaveštenje: "Vaša publikacija narušava naše društvene norme u odnosu na opasne ljude i organizacije", izveštava TASS. Neki Rusi možda i veruju da je u pitanju greška, ali izgleda da više njih na taj slučaj gleda kao na odraz duha vremena revizije istorije. To sumorno osećanje je bilo vidljivo dok je Moskva u karantinu 9. maja obeležavala 75. Dan pobede, za šta Rusi imaju "27 miliona razloga", kako kaže jedan naslov.

Bilo je vidljivo ogorčenje zbog mešavine rusofobije među "zapadnim partnerima" i nipodaštavanja sovjetskog doprinosa pobedi nad fašizmom. Poslednji povod je bio tvit američkog predsednika Donalda Trampa poslat iz Bele kuće 8. maja: "Na današnji dan 1945. godine Amerika i Velika Britanija su izvojevale pobedu nad nacistima." Ruski MIP je zbog toga izrazio žaljenje i čuđenje što takva poruka protivreči onome što je rečeno u razgovoru Trampa i Vladimira Putina povodom godišnjice susreta ruskih i američkih vojnika na Elbi 25. aprila 1945. godine.

REVIZIJA ISTORIJE

U Rusiji, u kojoj je objavljeno mnogo istorijskih knjiga o Otečestvenoj vojni (o podvizima, ali o greškama proizašlim iz tzv. kulta ličnosti), shvatili su da to na Zapadu malo ko uopšte gleda, delimično i zbog nepoznavanja ruskog jezika. Masovni mediji možda zato sada daju prostor novinarima i istraživačima koji na engleskom jeziku kritički govore ili pišu o reviziji istorije.

TASS je, na primer, citirao profesora istorije na Američkom univerzitetu u Vašingtonu Petera Kuznika, koji je sproveo anonimnu anketu među svojim studentima i od ispitanika tražio da navedu gubitke SAD i SSSR tokom Drugog svetskog rata. "Prosečan odgovor koji sam dobio bio je 90 hiljada Amerikanaca (nije loše, uprkos činjenici da nedostaje 300 hiljada žrtava) i 100 hiljada sovjetskih građana (pogrešili su 'samo' za 27 miliona). Ovo je zaista šokantno! Amerikanci ne znaju da »

je 27 miliona sovjetskih građana poginulo u ratu, oni uopšte ne znaju što to znači", rekao je Kuznik u intervjuu za TASS.

Raša tudej na sajtu na engleskom jeziku objavila je autorski tekst istraživača u londonskom Institutu za globalnu politiku Džordža Šamjulija, koji konstatuje da se zaboravlja činjenica kako se Sovjetski Savez borio protiv 200 nemačkih divizija tokom većeg dela rata, dok su se Sjedinjene Države i Velika Britanija borile s desetak. On podseća da je do leta 1944. godine (kada je izvršeno na Zapadu glorifikovano iskrcavanje u Normandiji) Crvena armija bila nanela razorne poraze nemačkim oružanim snagama u bitkama kod Staljingrada, Kurska, Harkova, Belgoroda, Smolenska i mnogim drugim, uključujući probijanje opsade Lenjingrada. Britanski novinar i bloger Nil Klark na sajtu Raša tudej na engleskom jeziku u tom tekstu naglašava da je ukupni broj britanskih žrtava civilnih i vojnih od oko 450.000 ravan tek polovini žrtava samo tokom blokade Lenjingrada.

Nezadovoljstvo u ruskoj javnosti zbog ignorisanja i devalviranja sovjetskog doprinosa pobedi nad fašizmom pojačano je nakon što su povodom godišnjice potpisivanja pakta Ribentrop–Molotov 1939. godine, najpre u Poljskoj, a onda i drugde, iznete teze o krivici SSSR-a za Drugi svetski rat, što se održava i u jednoj rezoluciji Evropskog parlamenta od 19. septembra 2019. godine. U predvečerje praznika, 7. maja, američki državni sekretar Majk Pompeo je dosuo so na ruske rane u slično intoniranoj izjavi zajedno sa ministrima spoljnih poslova Mađarske, Poljske, Češke, Slovačke, Rumunije, Bugarske, Letonije, Litvanije i Estonije, koju ruski mediji opisuju kao bizarnu, s obzirom da nije imala nikakve veze sa oslobađanjem Evrope od nacizma.

Rusi su, naime, poslednjih meseci objavili mnogo dokumenata o završnim operacijama u Drugom svetskom ratu. Preganjaju se s Poljacima zbog 1939, ali i "zapadnim partnerima" često prebacuju zbog toga što tolerišu pojave rehabilitacije nacističkih kolaboracionista u Ukrajini i u baltičkim zemljama, i to što se u zemljama za čije oslobađanje su njihovi preci ginuli sada ruše spomenici. Poslednji slučaj je uklanjanje spomenika generalu Konjevu u Pragu.

ODAVANJE POČASTI: Vladimir Putin i potomci sovjetskih vojnika
Foto: AP Photo / Alexei Druzhinin

TUŽNI PRAZNIK

U takvom kontekstu ruski mediji su izražavali tugu zbog toga što na Crvenom trgu toga dana nisu bila jedina dva prava ruska prijatelja – vojska i mornarica. "Nikada još nisam video takav Crveni trg. Niko to nije video. Takvog ga nije bilo i, nadam se, neće ni biti. Padala je kiša, a govorilo se da će rasterati oblake", piše specijalni izveštač petrogradskog "Komersanta" Andrej Kolesnikov pod naslovom "Leti, leti preko neba puk umorni".

Kada je sat na Spaskoj kuli Kremlja otkucao deset sati, TV kamera je prikazivala odozgo sa kule kako je Vladimir Putin sam položio bukete crvenih karanfila na Grobnicu neznanog vojnika u tišini koja odjekuje jače od onog klasičnog: "Pažnja! Govori i pokazuje Moskva..."

Na sajtu Ruske službe Bi-Bi-Sija pišu da je Aleksandrovski sâd dezinfikovan noć pre te svečanosti na kojoj se Putin pojavio nakon 39 dana odsustva iz javnosti. Kremljolozi su o tom odsustvu po običaju dalekosežno spekulisali, mada je u međuvremenu povremeno objavljivana Putinova video-komunikacija sa gubernatorima, koji su se svaki prema lokalnim prilikama nosili sa epidemijom.

KOMUNARKA

On je 29. marta obišao kovid bolnicu u infektološkom centru Komunarka obučen u zaštitno odelo bleštavo zlatne boje, navodno samo zato što mu je jedino u toj boji odgovarala veličina. Kako je u programu Rosija 1 objasnio pres sekretar Kremlja Dmitrij Peskov (koji je kasnije zaražen virusom korona): "Putin ne bi bio Putin da nije rešio da tamo ode. U Komunarku je ušao sam, bez obezbeđenja. To je kao kada je leteo na vojnom jurišnom avionu..." Putin se tom prilikom pozdravio sa glavnim lekarom bolnice Komunarka Denisom Procenkom, koji nije bio unapred obavešten o predsednikovom dolasku. Procenko je tom prilikom upozorio da se Rusija može suočiti sa italijanskim scenarijem i da je u Moskvi krenuo visoki nivo širenja zaraze. Kasnije je objavljeno da je Procenko i sam bio inficiran. Od kovida-19 se 30. aprila razboleo i novi ruski premijer Mihail Mišustin.

Putin je proglasio april plaćenim neradnim mesecom, a na neodređeno vreme je odloženo i glasanje o novom Ustavu Ruske Federacije. Na predlog veterana, zbog epidemije je odložena parada na Crvenom trgu za neko bolje vreme, koje se valjda neće podudariti sa onim 17. julom 1945. kada su prali ulice u Moskvi kojima je ka velikoj neizvesnosti sproveden konvoj nemačkih zarobljenika.

Manifestacija Besmrtni puk je 9. maja bila karantinska i kamerna: TV stanice su emitivale pesmu *Dan pobede* uz snimke ljudi koji je pevaju sa prozora držeći fotografije svojih predaka veterana Velike otečestvene vojne, kakve su za Dan pobede ranije nosili ulicama. Uveče je Moskva bila osvetljena raskošnim vatrometom.

TOK EPIDEMIJE

U Rusiji su zbog virusa korona provođene mere koje liče na ono što je preduzimano drugde u svetu: Od 1. februara do 1. aprila, prema podacima Rosturizma, iz 43 zemlje vraćeno je kući oko 160.000 turista. Saobraćaj sa Kinom je obustavljen 28. januara, potom sa Nemačkom, Španijom, Italijom i Francuskom, kao i s drugim zemljama.

Zabranjeni su javni skupovi, sportska takmičenja, zatvorene moskovske škole, ustanove i 55 parkova, zatvorene radnje koje obavljaju lične usluge. Od 30. marta uveden je režim samoizolacije u kući za sve stanovnike Moskve, bez obzira na starosno doba, uz dozvole za izlazak samo zbog neophodnih potreba.

U Jakutiji je zabranjena prodaja alkohola zbog porasta prestupništva u pijanstvu, a ograničena u Krasnodarskom, Zabajkalskom i Permskom kraju, u Baškiriji i u Lenjingraskoj oblasti.

Foto: AP Photo / Dmitri Lovetsky

Pred Uskrs, patrijarh moskovski i čitave Rusije Kiril pozvao je vernike da se uzdrže od obilaska hramova. Na pravoslavni Uskrs 19. aprila mnogi su morali se zadovolje praćenjem liturgije preko televizije i kućnom molitvom.

EPICENTAR MOSKVA

Rusija je 12. maja sa 232.000 slučajeva izbila na treće mesto iza SAD i Španije, ali je po broju smrtnih slučajeva na milion stanovnika kotirana znatno niže. U Rusiji je stopa smrtnosti od virusa korona u aprilu zvanično iznosila 0,9 odsto i bila najniža među državama sa više od 40 hiljada zabeleženih slučajeva, ali "Novaja gazeta" nalazi da je broj smrtnih slučajeva od kovida-19 u Rusiji veći od onog koji je zvanično objavljen. Prema podacima moskovskog gradskog registra, prošlog meseca u Moskvi je zabeleženo 11.846 smrtnih slučajeva. To je za 1855 više (za 19 odsto više) od prosečnog broja umrlih.

Prema zvaničnim statistikama, u Moskvi je tokom aprila 658 ljudi postalo žrtva kovida-19. To je 2,8 puta manje od pomenutog "viška" smrtnih slučajeva. U drugim zemljama ovi podaci se ne razlikuju toliko: na primer, u Velikoj Britaniji i Švajcarskoj broj žrtava kovida-19 manji je od broja dodatnih smrti za oko jedan i po put, a u Španiji i Francuskoj – za 1,3 puta.

"Jasno je da u aprilu ima više dodatnih smrti od zabeleženih smrtnih slučajeva od virusa korona. Uzroci mogu biti direktni – to su oni ljudi čiji test nije pokazao pozitivan rezultat, a onda su umrli. Sa druge strane, to mogu biti indirektne žrtve, jer je sada sva medicina mobilisana za borbu protiv epidemije, a mnogim ljudima će možda biti teško da dobiju lekarsku pomoć za druge bolesti ili dočekaju hitnu pomoć", kaže docent na Ruskoj akademiji za nacionalnu ekonomiju i javnu upravu Tatjana Mihajlova.

Direktor istraživanja u kompaniji Data Insight Boris Ovčinikov pretpostavlja da je broj umrlih mogao da se poveća i zbog karantinskog režima koji deluje u oba smera: smanjuje broj nesreća na radu i nesreća na ulici, smanjuje rizik da se stariji ljudi zaraze virusom korona ili nekom drugom infekcijom, dok se smrtnost može povećati i zbog nasilja u porodici, samoubistava i tako dalje.

Otprilike isti broj smrtnih slučajeva kao ovog aprila zabeležen je, inače, u Moskvi tokom izbijanja gripa u decembru 2016. kada je umrlo 12.080 ljudi, a takođe i u januaru 2019 – 12.037 umrlih. U proteklih 15 godina smrtnost je naglo porasla samo jednom – u leto 2010. godine kada je grad pogodila nenormalna vrućina tokom koje su izbijali šumski požari: u avgustu te godine ukupan broj smrtnih slučajeva premašio je 15 hiljada ljudi.

ODLAZAK U DAČE

Jedno od objašnjenja zašto je Moskva postala epicentar širenja zaraze oslanja se na podatke Rosstata, koji pokazuju da se između 1999. i 2018. godine u rusku prestonicu preselilo oko tri miliona ljudi, što je u proseku četiri puta više selidbi nego u drugim regionima.

Transportni sistemi u Rusiji su centralizovani. Prema podacima servisa tutu.ru za april 2019. godine, skoro tri četvrtine (74 odsto) čitavog putničkog toka odnosi se na putovanja u Moskvu i Petrograd. To je omogućilo da se virus brzo prenosi preko transportnih sistema. Ako je u Italiji u Lombardiji koncentrisano 37 odsto svih registrovanih slučajeva, u Rusiji na Moskvu otpada oko 60 odsto.

Docent Instituta za demografiju pri Višoj ekonomskoj školi u Moskvi Nikita Mkrtčjan pretpostavlja da su se iz Moskve tokom epidemije kući vraćali oni koji su na nekoliko dana otišli u prestonicu, a takođe i oni koji u tom 12,5 milionskom gradu rade ili studiraju, a koji su zbog režima neradnih dana i obustave većeg broja industrija izgubili posao. Pošto nisu mogli da nađu novi, bili su primorani da se vrate u rodni kraj da bi lakše preživeli karantin. Zajedno s njima putovao je i virus.

Prema podacima ruskog operatera mobilne telefonije MTS, više od 15 odsto pretplatnika mreže napustilo je Moskvu, od čega je 79 odsto otišlo u letnje dače u Moskovskoj oblasti, a 21 odsto u druge regione. "Vlasnici dača takođe su igrali direktnu ulogu u širenju virusa na lokalno stanovništvo", kaže Tatjana Mihajlova.

Osim u zavičaj, Rusi su najčešće iz Moskve odlazili tamo gde je toplo – u Simferopol, Krasnodar i Soči, a takođe, i u susedne centre – Tulu, Rjazan, Jaroslavlj. Tokom pogoršanja epidemiološke situacije Ruska državna železnica je obustavila 50 odsto međugradskih vozova. Aeroflot je smanjio putovanja prema desetinama ruskih gradova, a Pobeda je ukinula letove do kraja maja.

Bez obzira na karantin u Moskvi, epidemija se za dva meseca proširila po celoj Rusiji, pri čemu su u samo šest regiona zavedene oštre restriktivne mere. To su Karelija, Čečenija, Altajski i Krasnodarski kraj, Krim i Sevastopolj, objavljuje "Peterburška politika".

Gradonačelnik Moskve Sergej Sobjanin izneo je procenu na osnovu seroloških istraživanja da je u Moskvi obolelo 300.000 ljudi (oko 2-2,5 odsto žitelja), što je tri puta više nego što pokazuju zvanični podaci o broju registrovanih. To nije dovoljno da se uspostavi kolektivni imunitet, ali ni da se brzo iskoreni virus.

Od 12. maja u Rusiji su, ipak, počeli da ublažavaju restriktivne mere i da se okreću oživljavanju ekonomije. Ne treba zaboraviti da su mere protiv epidemije u Rusiji preduzete u vreme kada ona inače troši rezerve zbog pada cene nafte Brent na ispod 30 dolara za barel. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Iskorak put dalekih

Istina

Mada ih u faktografskom smislu spaja tek hronološka bliskost po pitanju dolaska pred publiku, ova dva vrlo dobra filmska ostvarenja ipak stižu i do tačke zajedničkog sadržatelja; to je svakako ta podvojenost, taj prikaz višekrakih identiteta, od čega se ne može tek tako uteći

U zaključku izvrsne studije *Transcendentni stil na filmu – Ozu, Breson, Drajer* (kod nas u prevodu Nemanje Babića i Slobodanke Glišić, a u izdanju Niškog kulturnog centra i Jugoslovenske kinoteke) znameniti scenarista i reditelj Pol Šreder, između ostalog, istakao je i sledeće: "Film je možda oslobodio ostale umetnosti od želje da imitiraju život, kako tvrde Bazen i Sifer, ali nije oslobodio samog sebe. U stvari je, piše Bazen, dobio nove stege u lancu 'opsesije stvarnošću'... Pošto je film umetnost oponašanja u vremenu, on ne samo što stvara apstraktnu sliku, već kreira i galeriju; filmski stvaralac transcendentalne svesti jednostavno ne sme nekontrolisano da odbaci raskošna sredstva."

Premda je u njima postignuta transcendentnost potpuno drugačija u odnosu na one o kojima je u ostvarenjima Ozua, Bresona i Drajera pisao Šreder u tom svom delu, dva aktuelna filma o kojima će detaljnije biti reči u ovom prikazu očitavaju kvalitete i snage zahvaljujući kojima uspešno i primetno elegantno transcendiraju okvire svojih žanrovskih, stilskih i narativnih određenja. I, pritom, to rade svaki na svoj, dovoljno osoben i nesporno dobrano artikulisan i krajnje filmičan način. Iskusniji u ovom slučajnom dvojcu, Hirokazu Koreeda za svoj četrnaesti celovečernji film opredelio se za blago komičnu i izrazito poletnu dramu, uz to urađenu u većinski francuskoj produkciji, pa još sa Katrin Denev i Žilijet Binoš u glavnim ulogama (a tu su i Itan Hok, Ludiven Sanjie, Manon Klavel, Maja Sansa...). Veza između ovog autora i Francuske već je evidentna i jaka – njegovi filmovi su već tri puta nagrađivani na najprestižnijem od svih zbilja prestižnih filmskih festivala – onom u Kanu. Nakon filmova *I dalje na nogama*, *Kakav otac takav sin*, *Kradljivci*..., on nam sada pruža vlastito viđenje melodrame porodičnog podprofila sa jakim utemeljenjem kako u francuskom, tako i panevropskom doživljaju arthaus filma prijemčivije i komunikativnije fele. Zaplet je, reklo bi se, ciljano sveden – scenaristkinja se, skupa sa mužem i malenom kćerkom, vraća u Francusku baš u trenutku kada je njena vremešna, kapriciozna i sobom otvoreno opsednuta majka objavila autobiografiju sa podosta diskutabilnih sudova i prisećanja u njoj. Hirokazu Koreeda se ovde nedvosmisleno oslanja na hiperverbalizovane recentnije francuske filmove o porodičnim odnosima unutar klase onih vidno ekonomski relaksiranih, ali priču snaži tim metafilmskim štihom (majka snima novi film sa pričom u kojoj se naziru i čvorišta njenih nesporazuma i sukoba ne samo sa kćerkom, nego i ostalim bližnjima, pa i širom okolinom i sa sobom samom), a važan ukras je na prvi pogled i utisak frivolno-žovijalan ton, koji će, gle čuda, u jednom trenutku implodirati i transcendirati u posve ozbiljnu dramu prećutanih i izlažiranih identiteta i neblagovremeno rezrešenih konflikata.

Upravo na tom spoju *Istina* napušta taj *ready-made* okvir tipičnog francuskog filma o iznuđeno-fingiranim nevoljama dobrostojećih i transcendira dalje u dva definitivno podjednako značajna pravca – put punokrvne drame o krivo sraslim odnosima u kojima se dobar deo toga podrazu-

i krupnih spoznaja

mevao i svesno gurao pod tepih sa prvim nagoveštajem iole ozbiljnijeg problema i čvorišta, kao i u smeru efektnog i inteligentnog filma o filmu, odnosno, filma o nastajanju filma, što će biti i okidač i katalizator značajnijih samospoznaja, čime se pak podseća na taj nemali emancipatorsko-terapeutski potencijal sedme umetnosti sve i kada je izmestimo i usidrimo na plan ličnog i individualnog. Na sve to, Hirokazu Koreeda u ovom vizuelno i tehnički gledano i mereno besprekornom, te glumački vrhunski sazdanom filmu znalački koristi auru i javnu personu Katrin Denev, poznate i po svom čangrizavom i nadmenom nastupu, što biva značajna komponenta i označitelj lika koji ona tumači u

Fotografije: Promo

Proxima

Istini, dok priča (uprkos gorčini) zadržava šarmantni lahorasti ton, čak i u delovima priče o davno upokojenoj glumici i koleginici i njihovom rivalitetu i suštinskoj i možda ne uvek i u potpunosti vidljivoj komplementarnosti, što se može iščitati i kao referenca na priču o Francuaz Dorleak, sestri Katrin Danev u ovoj, realnoj dimenziji života. Na kraju, nameće se jak utisak da je Hirokazu Koreeda već u ovom svom prvom pokušaju na tom polju napravio odličan francuski film po nedvojbeno francuskom kroju, s tim što naručena mustra poseduje moć i ubedljivost univerzalnosti, što posledično *Istinu* čini pojmljivom i zanimljivom i u ostatku sveta.

A Alis Venokur u svoj trećoj dugometražnoj režiji, drami naslovljenoj *Proxima*, taj transcendentni iskorak put drugog i drugačijeg, ne nužno vezanog za dogmatski i osvedočeno oprobano na tački susreta filma i stvarnosnog, iznalazi u spajanju motiva opsežnijih i kišovski detaljističkih prikaza priprema astronauta za važnu i sveobuhvatnu misiju u kosmos i ranjive pozicije astronautkinje koja taj burni i naporni period mora da iznese i sa dodatnim bremenom – teretom majke male kćerke, uz tešku senku braka koji se raspada, kao i egzistencijalne teskobe izazvane i duboko ukorenjenim seksizmom unutar tog ipak alfamužjački postavljenog sveta astronauta i svemirskih misija. Alis Venokur je osvedočeno vešta scenaristkinja, argument u prilog toj tezi su njeni doprinosi i svojim i tuđim filmovima – da tu pomenemo *Mustang* i *Maryland* / *Disorder* kao najprominentnije i najuspelije; i upravo tako – *Proxima*, mimo tog polaznog intrigantnog i bezmalo uvek iznimno filmičnog okvira na nivou osnovnog zapleta, je na prvom mestu dokaz jednog već sasvim izvajanog i izbrušenog scenarističkog dara. U tom smislu, njena *Proxima* pleni prvenstveno tom izvanrednom ravnotežom uspostavljenom između pominjanih krunskih motiva; ovaj film uspeva da bude upečatljiv u svakoj od narativno-motivskih dimenzija, a da, pritom, pokaže i autorsku svest o potentnosti susreta onoga što je vidljivo u svakodnevici mnogih i onoga što jeste jedno ekstremno i za većinu krajnje egzotično i živopisno životno iskustvo. Eva Grin, odlična u gotovo svemu u čemu je glumila ovih dvadesetak godina, ovde tiho i u potpunosti glumački poentira i u kontekstu role gotovo pa sasvim obične žene, koja se, doduše, našla u krajnje neobičnim profesionalnim okolnostima.

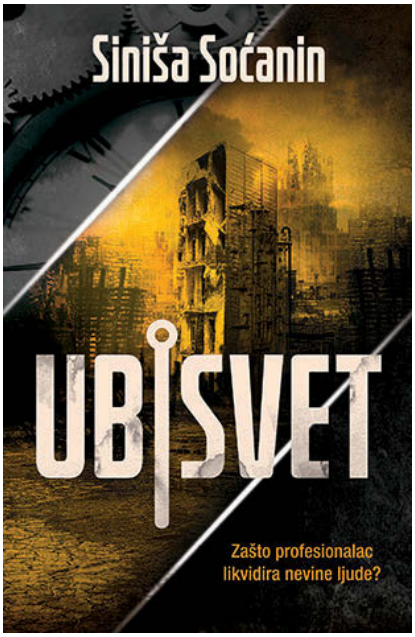
Proxima je i film koji se nenametljivo nameće i umešno pozicioniranim i združenim oprečnostima i na planu vizuelnog – skladno se jedan na drugi nadovezuju segmenti obuke za kosmički let (neke od scena su snimane u stvarnom centru tog tipa u blizini Kelna u Nemačkoj) i segmenti sasvim običnog civilnog života. Stiče se utisak da nam scenaristkinja i rediteljka i time sugeriše da punoće života, preciznije, punoće doživljaja života nema bez iskrenog suživota pojavnih oblika svakog od nas; time je *Proxima* napustila poznat, obično glamurozan okvir filmova o pripremama za let u svemir, a ubedljivim prikazom tihih a ipak silovitih potresa na ličnom planu glavne junakinje pred kojom je jedan takav i tako krupan korak ovo ostvarenje je nadišlo i prikaz multitaskerskih muka i iskušenja žena u savremenom i za ta pitanja otvoreno zainteresovanom evropskom umetničkom filmu.

Mada ih u faktografskom smislu spaja tek hronološka bliskost po pitanju dolaska pred publiku, ova dva vrlo dobra i zaista vredna i efektna filmska ostvarenja ipak stižu i do tačke zajedničkog sadržatelja; to je svakako ta podvojenost, taj prikaz višekrakih identiteta, od čega se ne može tek tako uteći (pa ni u svemir, niti u pomenuto filmsko oponašanje i hipertrofiranje stvarnosti), što pomaže da i *Istina* i *Proxima* transcendiraju u sferu filmskih dela koja su uspešno prevazišla brojne nametnutosti prvobitnih određenja i kalupa. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Pitomi detektivi u priči bez rupe

Siniša Soćanin, *Ubisvet*, Laguna, Beograd 2019.

Kriminalistički žanr je jasno određen: potreban je zločin (svejedno da li stvaran ili izmišljen) i potreban je neko ko taj zločin nastoji da razreši, bilo da je reč o privatnom istražitelju ili policajcu. Pa opet, u ovako postavljen okvir može da uđe mnogo toga: Sofoklov *Edip* i Šekspirov *Hamlet*, *Zločin i kazna* Dostojevskog i romani Artura Konana Dojla, Bolanjovi *Divlji detektivi*, trilogija Stiga Lašona *Milenijum*, ili Žorž Simenon sa svojim inspektorom Megreom, jedino što smo skloni da Dojla, Lašona i Simenona, bez dileme, svrstamo u žanr, dok bismo značajno oklevali da im pridružimo, recimo, *Hamleta*. Ako ostavimo po strani književno-istorijsku inerciju po kojoj se klasičnim ima smatrati ono delo koje nadilazi i svoje vreme i žanrovska određenja, ostaje da zahtevi žanra – što nije neupitno – unekoliko osiromašuju književno delo jer unapred iscrtavaju horizont očekivanja kao da je reč o igri poput ukrštenih reči u kojoj su pravila igre i rešenja dati, a na piscu i čitaocima je da ta pravila poštuju i slede kako bi došli do raspleta. Nežanrovsko delo, tome nasuprot, nema unapred propisane zahteve, a u jednoj od efektnijih formulacija velikim se drži onaj tekst koji izumeva sopstvena pravila. Ne postoje nikakve prepreke da se u to i takvo delo ubace i elementi krimi romana, kao kada u Bolanjovom nedovršenom remek-delu *2666* pustinja Sonora guta leševe devojaka, a policija i privatni istražitelji pokušavaju da pronađu zločince, ali taj se roman, kao ni *Divlji detektivi*, uostalom, neće lako svrstati u žanr. Rejmond Čendler pak iz žanra ni ne izlazi.

Toliko o teoriji.

Siniša Soćanin piše poštujući zahteve žanra i isporučuje odličnu krimi priču. Iskusna inspektorka Sofija i njen mlađi kolega Petar suočavaju se sa nizom ubistava u Beogradu. Jedina veza između žrtava različite starosne dobi jeste to što su – pokazuje istraga – s policijskog stanovišta potpuno čisti. I ne samo to. Oni su, prema svim svedočenjima, bezazleni i dobri ljudi. Paralelnu istragu vodi i sestra jedne od žrtava, energična, svojeglava i brzoreka riđokosa devojka sklona odveć proizvoljnom povezivanju stvari, ali i vešta u tumačenju znakova, te se dve istrage nužno spliću. Najzad, u igru ulazi i snažni muškarac povređene glave koji svesti dolazi u bolnici, ali se ničega ne seća, čak ni svog imena. Kada se poveže s Riđokosom i kada otkrije da na neobičan način deluje na svoju okolinu, on beži iz bolnice, da bi se, uskoro, bez svoje volje, našao usred vrtloga istrage. Tri glavna lika opterećena su svojim privatnim životima, što zapletu daje dubinu – inspektorka se nije oporavila od samoubistva svoga muža, te se zbog toga sa strašću i udvostručenom energijom baca na slučaj – a nekoliko sporednih likova, predvođenih upečatljivim načelnikom kriminalističke policije, poput bočnih potpornih stubova učvršćuje glavni tok.

Ali ako krimi roman ima vrlo prepoznatljivu strukturu, te se *svi* pisci okreću oko iste osovine – zločin, rasvetljavanje zločina – šta je to što *Ubisvet* čini različitom i izdvaja ga iz mora naizgled sličnih poduhvata? Jasno je da to nije, naprosto, tema. Ona je zadata, a odstupanja, uprkos impresivnoj maštovitosti kako zločinaca tako i pisaca, relativno su siromašna. Roman *Ubisvet* retko ubedljivo ističe taj diferencijalni element: jezik. Siniša Soćanin pre svega je odličan pisac. Ne nagoni nas na čitanje to što je zaplet mnogo zanimljiv – iako se čitaocu zaronjenom u radnju čini da je tako – nego to što pisac ume, svojom dobro oblikovanom rečenicom, da postavi likove, te da ih, ne mešajući se u njihove živote, sledi kud god oni da krenu. Lik inspektorke Sofije impresivan je u svojoj svedenosti, a scena u kojoj sa kolegom Petrom i Riđokosom rekonstruiše vrlo neobičan zločin, čist je književni biser postavljen na dubokim psihološkim motivima. Dijalozi koje Soćanin proizvodi u pojedinim deonicama spektakularni su – tamo gde nisu spektakularni samo su odlični – replike su čiste, duhovite, jasne, rečenica je sigurna i čvrsta, nema viškova objašnjenja niti, s druge strane, "rupa" u pripovedanju, radnja je logična, a likovi dosledno ispraćeni, dok je zagonetni bezimeni čovek, smešten između jurodivosti i paranormalnih sposobnosti, svojevrsna funkcija, sinapsa koja spaja različite segmente priče i, na nekim mestima, izvodi nas iz žanra. Ne jednom od upečatljivih mesta Riđokosa se susreće sa ubicom: "Oseti hladnu cev zarivenu u potiljak. Riđokosa zatvori oči i uzdahnu. To je to, pomisli. Bila je spremna za prasak, bez straha i osećanja. Odavno je odlučila da poslednje trenutke iskoristi da posmatra sebe. Smetalo joj je samo što je zadihana. Nije mogla dobro da se koncentriše. Kako si me pronašla?, povikao je. Govori, pucaću. Pucaj, reče mirno, i ne galami toliko, pokušavam da umrem." ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Profesor, dokumentarista, esteta

Foto: Filmski centar Srbije

Davić je bio jedan od onih reditelja i umetnika koji su imali talenat da među prvima prepoznaju ko je ili šta se krije iza senke. Instinktivno naslućujući velike društvene promene, Davić svoje dokumentarne filmove usmerava ka toj zloslutnoj senci u kojoj prepoznaje dvoglavu (nacional-socijalističku) aždaju

Zamislimo klasičnu filmsku scenu. Kamera je postavljena unutar određene prostorije a zatim se polako otvaraju vrata. Prvo nam se ukazuje snop svetla, a ubrzo i crna senka mladića koji ulazi u sobu. Muzički ritam i glas Zorana Bulatovića Baleta dodatno naglašava snimke na kojima vidimo rumunskog diktatora u trenutku njegove apsolutne moći, a zatim i preokret u kojem njegovi bivši sledbenici postaju naoružani pobunjenici. Spot se završava snimkom mrtvog Čaušeskua. Godina je 1990. i spot se emituje na MTV-u (najavljuje ga "najbolja riba" te televizije Pip Dann, kako se Bale kasnije hvalio). Šok je potpun. Zvezda je rođena.

Aleksandar Davić, autor spota *Princ haosa*, tada je mladi i talentovani reditelj Televizije Novi Sad. Njegova originalna i autorski veoma prepoznatljiva estetika odmah ga je svrstala u red umetnika sa posebnim statusom na domaćoj alternativnoj filmskoj, muzičkoj i video art sceni. Davić ima nepogrešivi osećaj za ritam kojim otvara put minimalnoj naraciji. Nižu se naslovi njegovih zapaženih dela – TV drama *Poslednja dadaistička predstava* (TVNS; 1992); video radovi *Očevidac* (B92; 1996) i *Dobro veče* (koautor sa Asocijacijom Apsolutno; MagicBox; 1996), koji su potvrdili njegov status talentovanog i originalnog stvaraoca. Međutim, ono što ga je stvarno svrstalo u red velikih umetnika jeste nešto drugo. Da se na trenutak vratimo na scenu sa početka priče jer je ona višestruko simbolična. Naime, Davić je bio jedan od onih reditelja i umetnika koji su imali talenat da među prvima prepoznaju ko je ili šta se krije iza senke. Instinktivno naslućujući velike društvene promene Davić svoje dokumentarne filmove *Španija Koste Nađa* (TVNS; 1986), *Dunavfavli marš* (Terra film; 1990), *Kazna i sloboda* (TVNS; 1991) i *Ove noge nisu male* (B92; 1997.) usmerava ka toj zloslutnoj senci u kojoj prepoznaje dvoglavu (nacional-socijalističku) aždaju. Davić dokumentarista ne može da pobegne od Davića estete i zato se realnost dekodira i posmatra kao što se posmatraju filmski negativi. To propagandno "belo" oličeno u civilizacijskom otupljivanju i brutalnom guranju ljudi u nacionalističku klanicu, on lako dekonstruiše i vraća im pravu "crnu" boju. To nije samo dokument vremena. Reč je o jasnoj i hrabroj umetničkoj poruci da se odabrani put završava u ponoru. Zato i ne čudi što je Aleksandar Davić (u saradnji sa novinarom Vladimirom Ješićem) prvi u Srbiji napravio film o transportu leševa Albanaca u hladnjačama *Mrtvi putuju* (UrbaNS 2001). Dubina tog ponora zaprepastila je sve, čak i njega. Ipak, domaćoj publici Davić će ostati najviše poznat po svom dugometražnom igranom filmu *Žurka* (Arbos; 2004) sa Sonjom Savić i Goranom Šušljikom u glavnim ulogama. Čudni splet različitih okolnosti doveo je do toga da se većina njegovih rediteljskih kvaliteta pretvorila u mane i to je razlog zašto kritika i publika nisu najbolje prihvatile ovaj film.

Ispostaviće se da je *Žurka* jedini dugometražni igrani film koji je Davić uradio. Do kraja svog života on se posvetio profesorskom radu sa studentima režije Akademije umetnosti u Novom Sadu i Beogradu, objavljivanju teorijskih radova i te snimanju nekoliko kratkih filmova. Njegov iznenadni odlazak domaću scenu ostavio je bez važnog umetnika koji nepogrešivo prepoznaje ko se priprema da izađe iz senke i kaže – dobro veče. Takvi su nam sada potrebniji nego ikada. Nedostajaće. ¶

DRAGAN GMIZIĆ

Ti mene ne znaš,

Kao pokazatelj kojim pravcem će ubuduće krenuti muzika, ovaj komad primenjene audio-umetnosti ne samo da je uspešno preživeo, nego danas zvuči jednako futuristički kao i u godini pojavljivanja, zahvaljujući svežem minimalizmu i proročkoj analizi stanja u koje je svet tad upao, da se do danas ne izvadi. Što samo znači da našim mukama još nije došao kraj

Kad se 1981. pojavio iznenađujući hit singl *O Superman*, a ubrzo zatim i album *Big Science* (1982, Warner Brothers), apsolutno niko u svetu pop muzike nije znao ko je Lori Anderson. Ipak, ova konceptualna umetnica napravila je prevratničko postmoderno remek-delo kakvo je pre toga bilo nemoguće zamisliti. Tu je prvi put dočaran naš svet kao predeo zahvaćen puzajućom apokalipsom.

Na omotu svog debi albuma, mlada Lori Anderson izgleda kao građanka današnjice.

Jedino što je *Big Science* izašao 1982.

Da bismo odgovorili kako je to moguće, moramo se vratiti nekoliko godina ranije, kad Andersonova stiže u Njujork da uči vajarstvo i polako tokom 70-ih gradi karijeru, više u sferi umetnosti performansa, baveći se odnosom novih tehnologija, jezika i načina reprezentacije. Već tad, ona počinje da donosi na scenu sasvim originalan pristup, koji je uključivao i neobične patente: godine 1977, kao nekadašnja učenica violine, konstruisala je takozvanu *tape bow* verziju tog instrumenta – gde strune na gudalu zamenjuje snimljena magnetofonska traka – koristila ju je kao neobičan objekat u svojim ranim konceptualnim akcijama, ali je ona polako postala njen zaštitni znak, čim je počela da priređuje koncerte. U vreme kad je susrećemo, Lori Anderson je pre svega obećavajuća umetnica novog kova iz njujorškog dauntauna, svesna sve veće uloge medijskog okruženja u kome odrasta, i spremna da preskoči dotadašnje granice između vrhunskog artizma i masovne proizvodnje, što će uskoro postati ključna tačka njenog proboja.

Performans i konceptualna umetnost baš tad postaju prihvaćeni kao "vruće" umetničke discipline, ali nisu jedini na tržištu. "U jednom trenutku, svi koje sam znala pravili su nove opere", kazaće Lori Anderson kasnije, uzevši da sastavi nešto slično, ali ipak svoje – grandiozno hibridno delo *United States I–IV*, magnum opus u kome je skupila sva dotadašnja iskustva, i gde zatičemo na delu njen redak talenat da na skoro zen način, kroz pesme, fotografije, video i svakodnevne situacije, ponudi široku sliku celog jednog društva. Amerika je ovde opisana kao začudna zemlja mnogih apsurda, a songovi iz ovog multimedijalnog performansa prihvatljivog i širokoj publici, potom će završiti na njenim budućim albumima.

Kao marginalna avangardna umetnica, Lori Anderson je u tom trenutku imala jedinstvenu poziciju iz koje je mogla da slobodno opiše opšte kulturne i političke tokove kod kuće, razobličavajući ih onako kako je njen kreativni nerv nalagao – za šta u tom trenutku "obični" muzičari više nisu bili spremni, naterani da se strogo žanrovski klasifikuju ne bi li preživeli u hiperkomercijalizovanoj atmosferi koja je zavladala početkom 1980-ih. Muzička industrija je, naime, posle revolucionarnih *novotalasnih* godina, uzvratila kreirajući druge *nove* trendove striktno namenjene prodaji, pa je nastupilo takozvano "Novo doba popa", ukrašeno Michaelom Jacksonom, Madonom i svetlucavim New Romantic pokretom. Međutim, ostavljajući vrata otvorena za elektro-pop koji je tek nastajao, omogućila je i prodor sledeće generacije andergraund antizvezda u liku Lo Anderson – što je svet na prepad šokirala jedinstvenom minimalističkom kompozicijom *O Superman (For Massenet)*, prvobitno predstavljenom uživo u predstavi *United States I–IV*, jednom zauvek dokazavši da umetničko delo može biti hit.

SLUŠAJ, AMERIČKI AVIONI DOLAZE

Priča o albumu *Big Science*, u velikoj meri je priča o pesmi *O Superman*. Singl dug preko 8 minuta, efektno odsviran rudimentarnim sredstvima, na iznenađenje svih našao se na mestu br. 2 britanske liste, bukvalno "pravo niotkuda", između ostalog zahvaljujući uspelom promovisanju od strane legendarnog BBC radijskog voditelja Džona Pila, koji je odmah prepoznao vizionarski kvalitet na delu. Istina koja stoji

ali ja tebe znam

iza ovog nenadanog tržišnog uspeha verovatno je, međutim, sadržana u činjenici da se ovaj singl pojavio u pravom istorijskom trenutku, najavljujući novi koncept pop muzike, zasnovane u potpunosti na elektronskim instrumentima. Ne treba zanemariti ni fino provučenu angažovanu poruku: ovde je prvi put opisana naša savremena izgubljenost, i pozicija u svetu gde živote provodimo kao pasivni objekti kojima se uvek bavi neka politika.

Pesma počinje nezaboravnim, stalno ponavljajućim zvukom koji podseća na simulirani dah. Lori Anderson u prologu intrigantno ređa presudne figure vlasti u SAD ovim redom, po važnosti: Supermen, Sudija, Mama i Tata. Potom se nastavlja u vidu recitacije glasom propuštenim kroz *vocoder*, kao da se mašina obraća, beležeći nepoznatog sagovornika koji ostavlja poruku na telefonskoj sekretarici, nagoveštavajući da "ti mene ne znaš, ali ja tebe znam", te da "avioni dolaze – i to su američki avioni". Misterija je zašto se sve to dešava, ali pošto svoj identitet tajanstvena osoba konačno predstavi kao "ovo je ruka, ruka koja uzima", nudi nam neku vrstu moralnog zaključka:

"Kad više nema ljubavi, uvek nam ostaje pravda.
I kad više nema pravde, uvek nam ostaje sila.
I kad sile više nema, tu je uvek Mama.
Zdravo, Mama!"

Ovu stvar morate čuti i doživeti njeno produženo telesno delovanje, tokom koga postaje jasno da nam niko ne može pomoći – ni Supermen, ni produžene "petrohemijske, vojne ili elektronske ruke" države. Rat koji se ovde opisuje u pritajenim pretećim asocijacijama, vodi se protiv ljudi i oni su ti kojima nema spasa – u njemu nema pobednika, te se zato završava iznenađujućim obraćanjem Majci da uradi nešto, kad više ni sila ništa ne može protiv neimenovanog neprijatelja. Suočavajući tako javnost sa strepnjom od potpune kapitulacije Zapada – do koje će jednom doći – Anderson je izrazila nešto što u tom trenutku niko nije smeo.

Podsetimo se: godine 1981. na vlasti su i Regan i Tačerova – monolitan je atlantski blok u pitanju, spreman da posle vijetnamske i iranske sramote po svaku cenu dobije Hladni rat. Agresivni neoliberalizam novog doba baš tad je formulisan. Kompozicija *O Superman* prvi je opis njegove tek naslućene pobedničke ideologije, koja upravo namerava da se prelije na celu planetu, poetizujući ledenu brutalnost što stoji u njenom temelju, i dajući nam prvi uvid u bezizlaznost egzistencije kakva nam se spremala – život niži nego ljudski, večna usamljenost u raspadnutom svetu.

Narativ *O Superman* u sebi sadrži mitološki obrazac, po kome je Zapad živeo sve ove decenije od tad. Veru u kapital i njegovu snagu, pre svega. Veru u silu, koju on donosi. Veru u moć nad drugima, kao rezultat. Dovodeći u pitanje ove osnovne postavke ultrakapitalističkog pogleda na stvari, Lori Anderson uspela je da poljulja veru koja stoji iza njega i da joj ispiše kraj. Za razliku od do tad uobičajenih kritičko-protestnih tekstova angažovanih pesama, ovde imamo ne samo političku analizu, nego i mnogo totalnije naslućivanje kraja zapadne civilizacije zasnovane na *uzimanju*. Na stranu to što grabežljiva priroda ovog sistema čak ni pod sadašnjim okolnostima neće nestati, nego će pokušati da iskoristi priliku i izađe iz svega još jača i bogatija – sad se »

jasno vidi da ipak postoje biološke granice smisla u daljem održavanju ovako otuđenog sveta, u kome vladaju samo nevidljive ruke najjačih i najbezobzirnijih.

U *O Superman*, Lori nam upravo o tome govori, sa hladnom zanesenošću nekog ko je bio u budućnosti i video je. Shvativši sve, napravila je *Big Science*, ploču koja nudi rokenrolu do tad nepoznat model izražavanja u sferi društvene fantastike. Kao pokazatelj kojim pravcem će ubuduće krenuti muzika, ovaj komad primenjene audio-umetnosti ne samo da je uspešno preživeo, nego danas zvuči jednako futuristički kao i u godini pojavljivanja, zahvaljujući svežem minimalizmu i proročkoj analizi stanja u koje je svet tad upao, da se do danas ne izvadi. Što samo znači da našim mukama još nije došao kraj.

BUDUĆNOST JE MESTO, 70 MILJA ODAVDE NA ISTOK

Potom je nasilje pobedilo, i tokom 90-ih smo počeli da živimo u epohi sukoba niskog intenziteta, rastakanja država, i terorizma radi terorizma. U nastavku, *Big Science* nam opisuje život zatečen u ovom nestabilnom stanju, svet razbijen na delove, baš kakav je danas.

Pesma koja ga otvara, *From the Air*, pripoveda o prinudnom sletanju aviona, praćena uznemirujućom orkestracijom duvačkih instrumenata. Snimljena je kao obraćanje "vašeg kapetana", koje počinje vrlo službeno, najavljujući *crash landing*, a onda, usput, kreću da probijaju neobični, bolesno vickasti obrti u rečima, od kojih počinjete da se plašite, pitajući se "šta se ovde u stvari dešava?" – da bi na kraju pilot objavio da nije u letelici. Verovatno je reč o najboljoj metafori tesnaca društva koje propada, a da i ne zna – pa tako i sadašnjih prilika.

Većina numera su priče satkane isključivo od rečitativa Lori Anderson, elektronskih instrumenata i pratećih perkusija koje dočaravaju novi tribalni zvuk postapokaliptičnog sveta. Naslovna *Big Science* jedna je od dve na albumu gde umetnicu zatičemo kako peva refren, naivan kao dečja pesma, o tome kako je napolju hladno – zapravo, reči lagano otkrivaju da smo ovde usred storije o prepuštenosti sudbini u nikad izgrađenom predgrađu, nedovršenom urbanom okruženju koje je iz nepoznatih razloga potpuno stalo sa razvojem i u kome se ništa ne zna, osim da je zima, uz prateće zavijanje vuka. Glavni stih sažima doživljaj potpune, fizičke izgubljenosti u gradskoj pustoši i istovremeno daje nauk, koji danas posebno odjekuje: "svaki čovek sam je za sebe".

Ritualni karakter kompozicija doprinosi efektu blage jeze i nesigurnosti u osnove postojanja, koje prožimaju celu ploču. Kao da je marš praznine i konfuzije nezadrživ, i svako se pred njim snalazi kako zna i ume. Tome doprinose zagonetne minijature teatarskog ugođaja, kao što su *Walking & Falling* i *Born, Never Asked*, u kojima autorka deli zapitanost šta se to sa nama zbiva, počevši od neuspešne potrage za nekim dragim, do dileme zašto smo se svi našli na istom mestu u isto vreme – ostavljajući nas na kraju bez i najmanje naznake odgovora. Teskobnost atmosfere potcrtana je nevinošću i zaigranom životnom radošću sa kojom naratorka prilazi drugim ljudima, od slučajnih susreta sa interesantnim osobama koje treba ubediti da budu to što jesu, tokom *Let X = X*, do iznenađujuće nežne ljubavne izjave što zaključuje album, u *It Tango* ("gledati u tvoje oči – posao je za ceo dan").

Naslov *Big Science* inače je preuzet iz načina na koji se danas tretira nauka – u vreme Drugog svetskog i potom Hladnog rata, veliki projekti finansirani od strane države i korporacija postali su zamajac naučnog razvoja, dok nekontrolisana *mala nauka* individualnih istraživača više nije podržavana – ovakva korporatizacija fundamentalne nauke samo se ubrzala u XXI veku. Izborom imena albuma, Lori Anderson je nagovestila kako već uveliko traje jedna druga igra, ogromnih razmera, mnogo veća nego što možemo da zamislimo, a svakako veća od naših malih ljudskih pitanja – u kojoj će Dobitak postati fetiš oko kojeg će se vrteti sva društva.

KAO U KUĆI KOJA GORI

Retko kad je jedna osoba sa tako malo reči uspela da snimi krah sveta. Skoro je sigurno da Lori Anderson ne bi uspela da detektuje ovo globalno pucanje moralnog mehura, da nije gledala na stvari pogledom do tad nepoznatim u popularnoj kulturi. Klasične kantautorke tipa Džoni Mičel ili Kerol King, kao i tada sveže face – od rokerskih Pati Smit, Blondi, Siouxsie And The Banshees, The Pretendersa i Go Go's, preko više pop Grejs Džouns i Kejt Buš, pa sve do eksperimentalnih Slits i The Raincoats – već su visoko postavile novu granicu ženskog govora o iskustvu sa svetom, osvetljavajući put što ide u budućnost. Ali, kod Lori susrećemo jedan način gledanja koji ne dolazi striktno iz naglašenog ženskog ugla, nego je univerzalan i opisuje opšte ljudsko iskustvo – umetnica je ovde pričala u ime celog čovečanstva, ali jezikom žene, pretvarajući ga u ravnopravno važan način izražavanja, sa kojim svi mogu da se poistovete. Bilo je to istinsko samoosvešćenje, suštinski obrt koji je uključio sve u zajedničku humanu emancipaciju, jer u njoj mora biti mesta za svakog, bez obzira na rod. Pravi, nedosegnuti cilj mnogih autorki.

Beograd je imao priliku da je vidi uživo 1990. i 2006, oba puta pred prepunim salama, a krajem 70-ih već je dolazila u posetu kolegama iz konceptualnog kruga oko SKC-a. Svi koji su je ikad upoznali, uključujući potpisnika, slažu se da je reč o skromnoj, dragoj i duhovitoj osobi, vrle intelektualne radoznalosti. Istorija kaže sledeće: Lori Anderson svakako je bila najbolja kad se pojavila kao teoretski potkovana konceptualna umetnica, čiji su predmet bavljenja šabloni i stereotipi uobičajeni u masovnoj kulturi. Čim je naknadno zakoračila unutar njene arene, potpisavši ugovor na daljih 7 albuma sa Warner Brothers, u pokušaju da postane pop-muzička ličnost – njena nadmoćna pozicija je nestala, pošto je svoje stvaralaštvo morala da podvrgne uobičajenim tržišnim pravilima, ne bi li uopšte doprlo do nekog. Kasnija izdanja imaju i dalje crtu čudesne različitosti, kao i brilijantno jezgrovite analize opšteg stanja duhova oko nas, ali su nekako standardna u odnosu na radikalnu, epsku svedenost i viziju puzajuće apokalipse koju je doneo *Big Science*.

Ovaj album ostao je do danas najbolji opis pozicije čoveka koji mora da živi u svetu što se srušio sam od sebe, sve vreme verujući u svoju izuzetnost i nadmoć. Sigurni smo da Lori Anderson nije bolje od tog saznanja, a ni nama. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Privatnost u državnom vlasništvu

Državne uprave i tehnološke kompanije širom sveta nalaze se pred neočekivanim i pomalo bizarnim izazovom: kako da naprave aplikaciju za praćenje stanovništva koja bi pomogla u lociranju zaraženih od novog virusa korona i upozoravanju onih koji su sa njima imali kontakt, a da pritom ničiji identitet ne bude kompromitovan.

S druge strane, bez takve aplikacije ili nosivog uređaja, karantin ostaje kao obaveza kada dolazite iz inostranstva, ponegde i iz druge opštine, iako nemate nikakve simptome niti ste imali sumnjive kontakte.

Velika Britanija pokušala je da napravi sopstveni sistem uz pomoć Nacionalne zdravstvene službe (NHS), ali su sada na ivici da odustanu i prihvate rešenja koja nude Gugl i Epl. Sopstveno rešenje testirali su na ostrvu Vajt, i ispostavilo se da su veoma brzo mapirali kompletan život i kretanje svih stanovnika, što je korisno za praćenje epidemije, ali zastrašujuće po pitanju privatnosti.

Aplikacija koju je pravila NHS suočila se sa dva problema, a njihovo iskustvo od ogromnog je značaja za sve, pa i za Srbiju, jer bi slične aplikacije mogle da postanu obaveza za svakoga ko želi da putuje ili kupuje.

Prvi problem Britanaca bio je centralizovan sistem, svi podaci dolaze na jedno mesto, što je problematično i tehnički i po pitanju privatnosti. Drugi problem je što je zasnovan na Android operativnom sistemu koji je otvoren, za razliku od Eplovog iOS-a. Takav pristup je neefikasan ako se u populaciji nalazi veliki broj ljudi sa ajfonom. Njih sistem ne vidi.

Sada razmišljaju da se ipak oslone na Guglov (Android) i Eplov (iOS) model za praćenje, čija je prednost to što su decentralizovani i sveobuhvatni. Uz rizik da podatke o građanima prikupljaju privatne kompanije, pa još i strane. One to i inače rade, ali u ovom slučaju bi građane u njihove ruke gurala država, što do sada nije bio slučaj. Pristanak da nas Gugl mape lociraju i obaveštavaju o kretanju davali smo ili nismo, sami, dobrovoljno.

Jedno moguće rešenje mogao bi biti poseban uređaj, poput narukvice za praćenje fizičkih aktivnosti koju mnogi ionako nose, a koja bi u sebi nosila neke podatke za identifikaciju koji ne bi otkrivali identitet nosioca. Tek ako bi se ispostavilo da je nosilac pozitivan, njegovi kontakti bili bi anonimno obavešteni o tome. Manjkavost ovog pristupa je što kompletno stanovništvo treba opremiti novih uređajem koji bi morali da kupe i stalno nose, dok telefon svi nosimo dobrovoljno.

Prednost je što smo anonimni, što su svi podaci u našem vlasništvu i ne identifikujemo se nigde imenom i likom. Naši telefoni komuniciraju sa svim narukvicama u okolini i obaveštavaju nas o blizini nekoga ko je zaražen, a nije ostao u karantinu. Ko skine narukvicu ne može da ulazi u zatvorene prostore niti da putuje, a da biste je dobili morate se testirati. Tako da zaražena osoba ne može da prevari sistem niti da na crnom tržištu kupi novu narukvicu, "nezaraženu".

Pravljenje aplikacije za praćenje moglo bi se pokazati izazovom velikim poput dobijanja vakcine za virus korona. Dobra stvar je što bi takva aplikacija mogla da se aktivira u svakoj epidemiji, što bi zadovoljilo one koji se vakcinaciji protive. Loše za njih je što joj za efikasan rad treba 5G mreža. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Bliske veze

LEGENDARNI LIK:
Iz filma *Zli poručnik*

Foto: Promo

Kum nezavisnog

Harvi Kajtel je 13. maja napunio 81 godinu. Postoje ljudi za koje verujete da su večni, uz koje vam reč starenje zvuči kao defetizam. Kajtel je taj večni mladić, koji je onoliko mlad koliko ga pamtite iz njegovih nezaboravnih uloga. Gospodin Vajt u *Uličnim psima*, Vinston Vulf u *Petparačkim pričama*, Augustus u bruklinskoj prodavnici cigara u filmu *Dim*, domorodac u *Klaviru*, Ludvig i komandant Pirs u filmovima Vesa Andersona.

Pre nego što je postao glumac, život ga je kušao na nekim drugim vektorima. U sedamnaestoj godini odlazi u marince, i učestvuje u operaciji "Blue Bat" u Libanu 1958. godine, u prvoj misiji nove doktrine američkog predsednika Dvajta Ajzenhauera. To iskustvo ga je suprotstavilo strahovima, samoća mu je pobudila kreativnost.

U Brajton Biču njegovi roditelji su držali tipični američki skromni "dajner", a otac je uz to prodavao šešire. Ubrzo Kajtel odlazi da živi sa cimerom prodajući cipele u 34. ulici na Menhetnu, a kasnije postaje stenograf u sudu. Ponovo ga privlači usamljenost, ćutanje, i taj osećaj ga je držao nekoliko godina, dok nije osetio potrebu da nešto kaže.

POČETAK, SKORCEZE, DE NIRO

Sasvim slučajno prijatelj ga poziva na časove glume 1962. godine. Tokom dana sud, uveče gluma kao hobi, koja za njega postaje odgonetanje misterije sopstvenog izraza. Prvi profesor glume mu je bio Frenk Krusara, pa Stela Adler, uz koje je dobio manje uloge na Brodveju, glumeći na opskurnim mestima bez imena, krova, u kojima je radio i na scenografiji, čistio, šio.

Tranzicija je tekla kroz rad u Njujorku kod barda Entonija Menina. Prva lekcija koju je od njega naučio išla je otprilike ovako. Menino: "Jel' vidiš tamo one ofingere, idi izbroj ih i reci mi koliko ih ima." Bilo ih je oko 125, a Kajtel je rekao 70. Menino ga je pitao da li je siguran, a on je rekao da nije. "Prebroj ih ponovo, gluma je iskreni rad sa svrhom." Po sopstvenom priznanju, u početku je želeo novac, ali je ubrzo shvatio suštinu a ona je put, transformacija, koja vodi do mesta koje nije materijalno, u kome su pravi ljudi, scenaristi, glumci. Rađanje duhovnog, alhemija, osećaj koji je teško kvantifikovati.

Svom drugu Martin Skorseze ponudio je ulogu bez honorara u studentskom filmu *Who's Knocking on The Door* (1967). Morali su da otputuju u Holandiju da bi dovršili film, a distributer je završetak uslovio besmislenom scenom golotinje u kojoj je jedini smisao bila biserna Godarova glumica En Kolet. To je bio početak njihove plodonosne saradnje – šest snimljenih filmova.

Kada ga je Skorseze upoznao sa Robertom de Nirom, samo su se gledali u oči, bez da su išta rekli jedan drugom, sve im je bilo jasno. Godine 1973. njih dvojica glumili su u faktički dokumentarnom filmu *Ulice nasilja*, za koji je novac dao Džonatan Taplin, tada klinac od 26 godina, koji je organizovao turneje muzičara kalibra Boba Dilana. Ponovo su se povezali u filmu *Taksista* (1976). Kajtel je tražio ulogu makroa koja se sastojala od samo tri rečenice. Improvizovao je dodatni dijalog nakon što je pričao sa pravim makroom, a sebe ozvučio kako bi zaokružio autentičnost uloge.

Prvu glavnu ulogu Harvi Kajtel dobija u filmu *Duelisti*, a potom sledi film *Fingers*, u kojem je teškom mukom naučio Bahovu *Toccatu*. Klavir je preneo u hotel, jer je stan u kojem je tada živeo bio premali da bi u njega stao. Život ga kasnije ponovo povezuje sa klavirom kroz Oskarom nagrađivani *Klavir*.

Ulogu kapetana Vilarda u *Apokalipsi danas* izgubio je usled neslaganja sa Fren-

USPOMENA SA FESTA: Nenad Dukić, Nevena Đonlić, Harvi Kajtel i Emir Kusturica

Foto: Sava centar

Osobeno dete bruklinskog asfalta, veliki glumac svetske kinematografije, Harvi Kajtel nekoliko puta je boravio u Beogradu – u feljtonu *Srbija i Sjedinjene Američke Države, dve zemlje jedna kultura*, koji objavljuju magazin Vitraž i "Vreme"

filma

sisom Fordom Kopolom, koji ga zamenjuje Martinom Šinom. Neposlušnost u strogoj hijerarhiji Holivud mu nikada nije u potpunosti oprostio, a za "kaznu" je čitave osamdesete glumio u Evropi, postavši kum nezavisnog filma u egzilu.

BEOGRAD

Kajtel je Beograd posetio 1994. povodom snimanja filma Tea Angelopulosa *Odisejev pogled* – priče o Balkanu i ratovima. U intervju Dinku Tucakoviću za "Borbu" izjavio je da je sudbina htela da često boravi u Beogradu. Najpre je bio sa Vanesom Redgrejv u misiji dobre volje želeći da istraži razloge rata u Jugoslaviji. Tom prilikom je razgovarao sa brojnim glumcima i kolegama iz branše. Setio se i kada je sam šetao beogradskim ulicama, čitajući osećanja sa lica prolaznika. Naišao je na ogroman plakat filma *Zli poručnik*. "Tada sam shvatio da za razmenu ideja ne sme da bude granica."

Vratio se već naredne godine, na FEST, na kojem su upriličene retrospektive i omaži Nikiti Mihalkovu, Klausu Mariji Brandaueru i njemu. Uz posredovanje Emira Kusturice i Mome Mrdakovića stigao je u Beograd Konkordom na liniji Njujork–Pariz (jedini njegov zahtev), noseći u ličnom prtljagu tri kopije svojih ranijih ostvarenja, 35-ice u metalnim kutijama, među kojima su bili filmovi *Fingers* i *Zli poručnik*.

Po sećanju tadašnje operativne direktorke FEST-a Nevene Đonlić, Kajtel je bio jedan od najboljih gostiju ikada, i nije se ponašao kao zvezda. U čast proslave sto godina filma na predlog Emira Kusturice savet FEST-a je ustanovio nagradu "Zlatna lokomotiva", za izuzetan doprinos sedmoj umetnosti, kao asocijaciju na prvi film braće Limijer, a među prvima je nagradu dobio upravo Harvi Kajtel. Burno pozdravljen zatvorio je festival, a prethodno je svima onima koji se bave filmom poželeo mnogo uspeha u radu koji neće zavisiti od Holivuda. Bio je u društvu Beatris Dal i reditelja Andrjua Birkina.

Nevena Đonlić nam je ispričala i zanimljivu anegdotu. Tadašnji predsednik skupštine grada Nebojša Čović trebalo je da priredi prijem u čast zvanica FEST-a. Organizatori su, zajedno sa Kajtelom, zatekli zatvorena vrata svečanog dela za prijeme. Posle dužeg čekanja pojavio se gradski sekretar Kašanin i izvinio se jer "Nebojšu boli uvo". Naravno nije se radilo o prenesenom značenju, a ni Kajtel na sreću to nije shvatio tako, jer tu vrstu metafore Amerikanci ne poznaju.

Radoslav Zelenović, tadašnji direktor Jugoslovenske kinoteke, uručio mu je najveće priznanje te ustanove – "Zlatni pečat". Istog tog dana već pomenuti film *Klavir* u kome je igrao Kajtel, nagrađen je sa tri Oskara. Iako on nije bio među dobitnicima bilo je logično da bude na dodeli, ali Kajtel je izabrao Beograd i "noć nakon Oskara" ujutro u deset sati držao konferenciju za novinare u našoj prestonici.

TARANTINO, SORENTINO

U Holivud se vratio filmom *Ulični psi* (1992). Dobio je scenario, film ga je u čudnom smislu dotakao, te je nazvao Tarantina koji nije verovao da zaista priča sa njim. Odlučio je da bude koproducent u suštinski nezavisnom filmu, koji je koštao 1,2 miliona dolara. Sa Tarantinom je ponovo ukrstio puteve 1994. godine u *Petparačkim pričama*, a dve godine nakon toga u *Od sumraka do svitanja*.

Sledi *Zli poručnik* Abela Ferare, koji mu je pokazao svu snagu nezavisnog filma, i da mu ne treba Holivud, već ljudi koji pišu, rade sa svetlima, scenografijama. Film je metafizička priča o dobru i zlu, o duši koja je izgubila putokaz, ali ne i veru.

Nezavisni filmovi bili su suština Kajtelovog poimanja kinematografije, izazov, jer ta priča dolazi od mladih ljudi, njihove krvi i kostiju. U jednom intervjuu Kajtel je izjavio: "Holivud je lepo mesto kome treba reforma. Umetnost je mesto koje otkriva stvari o kojima ranije nismo razmišljali. Holivud je delimično odgovorio na ovaj izazov. Nezavisni filmovi nikada neće umreti, za takvim pričama će uvek postojati žudnja."

Njegova najdraža filmska uloga došla je 2015, u nagrađivanom filmu *Mladost* Paola Sorentina, u kojem tumači lik ostarelog filmskog režisera, koji sa svojim prijateljem (Majkl Kejn), kontemplira o životu, kroz magičnu priču o večnoj borbi mladosti i starosti. Jedan dijalog posebno je upečatljiv u kojem se Kajtel obraća svom mladom kolegi. "Vidiš onu planinu tamo (pokazujući kroz teleskop). Sve deluje jako blizu. To je budućnost. A sada (okrećući teleskop naopačke) sve deluje vrlo udaljeno, to je prošlost."

Teško je efektno zaključiti tekst o Kajtelu, jer zaključak implicira kraj. A u bajkama nema kraja. Možda je kraj ovog teksta nesvesno stvorio upravo Mik, kojeg Harvi Kajtel tumači u filmu *Mladost*. "Kažu da su emocije precenjene. To je sranje, emocije su sve što imamo." ¶

PAVLE JAKŠIĆ

Seniori

Otkad idemo porodično na skijanje, a ima tome dobrih trideset godina (mama me je nosila u nekakvoj skafander-nosilici dok je skijala kad sam imala, recimo, godinu i po), postojala je priča o seniorima koji ne plaćaju ski-pas. Neko vreme nisam znala šta je to senior, a onda sam se usudila da pitam. To je čovek, objasnili su mi, koji može da skija besplatno jer je napunio sedamdeset godina.

Kada je počeo da se približava seniorstvu, tata je sve češće pričao o tome kako će uskoro moći da ide na Kopaonik kad hoće i da skija do mile volje, dok mi, siroti nepenzioneri, moramo da radimo ili spremamo ispite. A onda su, nekoliko godina pre nego što će napuniti sedamdeset, ukinuli seniorsku privilegiju. Sad i seniori moraju da plate ski-pas, ali imaju nekakav popust od, recimo, deset ili dvadeset odsto. Nema više besplatnih usluga, zašto bi se neki tamo starci-skijaši, koliko god desetina da ih je u ovoj zemlji, vozili novoizgrađenim žičarama Skijališta Srbije za džabe? Tata je bio razočaran, ali nije da nije očekivao. Na ukidanje privilegija navikao je odavno. I dalje skija, po sniženoj ceni.

Ove zime skijanje je bilo kratko i tužno. Negde krajem februara izgubio je družbenicu za spuštanje kopaoničkim, a i svim ostalim padinama. S njom je, nekad davno, i učio da skija. Nisu propustili nijednu godinu a da ne odu makar na nekoliko dana, podmažu stare skije i ponesu šerpu sarmi i punjenih paprika da ne moraju da misle na ručak. Krenu rano ujutru, prave pauzu na Karaman-grebenu da popiju čaj, a onda se, izmoreni, vraćaju u apartman da ručaju, dremnu, igraju karte i čitaju pred spavanje, pa ujutru sve ispočetka. Pošto se ništa od toga nikada više neće dogoditi, ove godine nije imao volje da skija. Pošao je na Kopaonik samo da svojoj ćerki N. pravi društvo. Na kraju je ipak skijao. Prvog dana mu je bilo teško, prepričavao mi je posle, ali onda kao da je očvrsnuo, osetio se sigurnije, skijao je čitavu subotu i pola nedelje. I tako je moj tata na svojim skijama i sedamdesetogodišnjim mišićima, pripremljen na šibanje vetra i tuge, odvozio svoj seniorski ski-pas za sve pare.

A onda je došao vikend, četrnaesti i petnaesti mart, bili smo skupa na dečjem rođendanu, kada je proglašeno vanredno stanje. Ubrzo je tata-senior dobio naredbu da ne izlazi iz kuće posle deset ujutru. Zabrinuo se, jer je imao CT sken zakazan mesecima unapred, osamnaestog marta, u jedanaest časova. Za svaki slučaj zove kliniku u utorak – dođite ako imate zakazano – i on se pojavljuje u sredu nešto pre jedanaest. Dok se knjižica očitava, sestra se mršti. "A zašto ste vi došli? Pa imate sedamdeset godina!" Tata-senior je svestan koliko godina ima, objašnjava staloženo, ali juče je zvao i rekli su mu da... Umeša se drugi medicinski radnik, kaže da je gospodin džabe dolazio jer ionako rade samo hitne slučajeve, moraće da se odloži. "Ali ostavite broj telefona, pozvaćemo vas mi kad sve ovo prođe da zakažemo novi termin", dodaje.

Tata-senior se vraća u prinuđenu samoizolaciju, zdrav i čitav, skijaš. Nije to njemu teško, on spada među one ljude koji umeju sami sa sobom, makar i u četiri zida. Nedostajaće mu, međutim, rad u bašti na placu – "kad odem tamo, propevam", rekao je jednom – ali biće vremena za pevanje "kad sve ovo prođe". I tata-senior ostaje u svoja četiri puta četiri zida u gradu na osmom spratu, čita knjige, kuva, gleda snuker, Kesića i Utisak nedelje. Do daljeg.

Početkom aprila navršilo se četrdeset dana od tog teskobnog kraja februara. Iako unapred procenjuje da nema vajde, zove policijsku stanicu da zamoli za dozvolu da ode na groblje. Ne dozvoljavaju. Odlazimo N. i ja, N. spušta ruku na maminu sliku i kaže: "Dovešćemo ti tatu brzo."

Otad prolazi mesec dana, zabrana kretanja seniorima još uvek stoji. Nesposobna da procenim koliko je situacija zaista opasna, s obzirom na jato nepotpunih i sumnjivih informacija, ređe odlazim kod tate. Ne sumnjam u to da njegov sedamdesetogodišnji organizam još uvek ne namerava da se preda. Ali ipak.

Pre nedelju dana pozajmila sam mu šesti deo Knausgorove *Moje borbe* (hiljadu osamdeset stranica), pošto je za mesec dana završio četvrti i peti (petstotinak i šeststotinak stranica). "Ma taj čovek nije normalan...", kaže tata uzimajući knjigu, "šta ima tol'ko da se piše na hiljadu strana?" Pročitao je za nedelju dana i juče mi javio da mogu da dođem da je uzmem. Doći ću za koji dan, rekla sam. Zovem N., pričamo o opštem stanju, ko šta radi, kako se čija mačka ponaša i koji kolači su na meniju. Pitam kako joj se čini tata, kako je? Kaže: "Dobro je. Posadio je paradajz u saksije, sad ga zaliva i čeka da nikne. ¶"

MILICA RAŠIĆ

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

Претплата
Бесплатна достава новина

Dostava štampanog “Vremena”
i svih ostalih novina i magazina
na vašu adresu

bilo gde **na teritoriji Beograda**
koronavirusu uprkos!

www.pretplata.rs

detalji i prijave
na telefone
064-833-4428
i **064-833-4406**
ili na e-mail
office@pretplata.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec